

339.47
พ ๗๖๖
ร. 3

ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว : กรณีเทศบาลตำบลมาบตาพุด จังหวัดระยอง

ปริญญานิพนธ์

ของ

พี่ระ รัตนวิจิตร

- 7 เลข. 2537

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์

กันยายน 2536

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต
สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

.....ประธาน

(ผศ.ดร.นภาพร หะวานนท์)

.....กรรมการ

(รศ.ดร.ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล)

.....กรรมการ

(ผศ.ดร.กิตติมา สังข์เกษม)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(ผศ.ดร.นภาพร หะวานนท์)

.....กรรมการ

(รศ.ดร.ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล)

.....กรรมการ

(ผศ.ดร.กิตติมา สังข์เกษม)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ดร.กมล ภูประเสริฐ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ.ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่ 30 เดือน กันยายน พ.ศ 2536

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จากทุน"งบประมาณแผ่นดิน ประจำปี พ.ศ.2536"
"ทุนชาวนกการ และนางใหญ่ดี"

ประกาศคุณูปการ

การทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี เนื่องจากได้รับความเมตตาดูแลเอาใจใส่ ตรวจแก้ไขอย่างละเอียดและตั้งใจจริงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ซึ่งเสียสละเวลาของท่านให้กับผู้วิจัย ทั้งในด้านการทำปริญญานิพนธ์และให้คำปรึกษาทางวิชาการ นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือเสนอแนะแนวทางในการเขียนปริญญานิพนธ์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา สังข์เกษม ซึ่งทั้งสองท่าน เป็นผู้ก่อให้เกิดผู้วิจัยเกิดประเด็นปัญหาในการทำปริญญานิพนธ์ขึ้น จนผู้วิจัยสามารถทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีและคอยให้กำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.กมล ภูประเสริฐ รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการร่วมในการสอบปริญญานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย และอาจารย์สมศักดิ์ ลีลา ผู้ซึ่งได้ให้ความรู้ด้านสถิติวิเคราะห์กับผู้วิจัยทั้งในและนอกเวลาเรียน จนผู้วิจัยสามารถเรียนรู้และใช้งานได้ดี ถ้าขาดทั้งสองท่านนี้แล้ว ผู้วิจัยไม่อาจทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้สมบูรณ์และเสร็จทันเวลาได้

ขอขอบพระคุณ ดร.สุชาติ สังข์เกษม ดร.ประมวล เสนาฤทธิ์ และดร.พิษณุ เจษฎาฉัตร ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะของท่านเป็นประโยชน์ต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลมาก

ขอขอบพระคุณ ดร.อรณพ โพธิ์สุข ผู้ซึ่งเป็นที่ปรึกษาทั้งด้านวิชาการและส่วนตัวของผู้วิจัยมาตลอดหลักสูตร และเป็นผู้ที่ให้กำลังใจกับผู้วิจัยมาตลอด

ขอขอบพระคุณ อาจารย์คำรित ณรงค์ฤทธิ์ และอาจารย์เพ็ญศรี ณรงค์ฤทธิ์ ผู้ให้
การสนับสนุนและคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ พันตำรวจเอก พรบิยะ ชุณหะศรี และอาจารย์ศุภพงษ์ ประภาศิริ
คุณสรายุทธ์ เศรษฐขจร ที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้กับผู้วิจัย

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ บริณญเอก สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์รุ่นที่ 9 และ 10 ทุกคน
ที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ

ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอขอบคุณญาติพี่น้องและสมาชิกของครอบครัวนามสกุล "รัตนวิจิตร"
ทุกท่าน ที่ส่งเสริมสนับสนุนผู้วิจัยจนสามารถศึกษาจบหลักสูตรและทำปริญญาโทสำเร็จ
ได้ด้วยดี

พระ รัตนวิจิตร

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ.....	1
	<u>ความเป็นมาของปัญหา</u>	1
	จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
	คำถามการวิจัย.....	6
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
	ประโยชน์ของการวิจัย.....	7
	ข้อจำกัดของการวิจัย.....	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
	1 แนวความคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภค.....	9
	ความหมายของพฤติกรรมการบริโภค.....	10
	แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภค.....	11
	2 แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรม.....	22
	ความหมายของอุตสาหกรรม.....	22
	การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย.....	24
	การพัฒนาอุตสาหกรรมกับลำดับขั้นการเจริญทางเศรษฐกิจ.....	25
	ความสำคัญของอุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจ.....	27
	แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอุตสาหกรรม.....	31
	3 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคในระดับปัจเจกบุคคล.....	42
	ทฤษฎีกลุ่มอ้างอิง.....	42
	ทฤษฎีกลุ่ม.....	44

ทฤษฎีช่วงชั้นทางสังคม.....	46
ทฤษฎีการสื่อสาร.....	49
การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารของครอบครัว.....	51
4 กรอบความคิดในการวิจัยและสมมุติฐานการวิจัย.....	62
กรอบความคิดในการวิจัย.....	62
สมมุติฐานการวิจัย.....	65
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	67
พื้นที่ที่จะศึกษา.....	68
วิธีการศึกษา.....	71
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	71
การสุ่มตัวอย่าง.....	73
ประวัติของชุมชน.....	74
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
นิยามปฏิบัติการของตัวแปร.....	79
ตัวแปรที่ศึกษา.....	90
แบบแผนการวิจัย.....	90
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	92
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	94
1 สภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับ	
อุตสาหกรรมและชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม.....	95
1.1 สภาพภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ การถือครองที่ดินและสภาพครอบครัว.....	95
1.2 โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม.....	102

1.3 การจัดช่วงชั้นทางสังคม.....	113
1.4 ความสัมพันธ์ทางสังคม.....	126
1.5 การรับข่าวสาร.....	130
2 พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับ	
ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม.....	132
3 อิทธิพลของตัวแปรระดับปัจเจกบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของ	
ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับ	
อุตสาหกรรม.....	135
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	161
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	161
วิธีดำเนินการวิจัย.....	161
พื้นที่ที่จะศึกษา.....	162
วิธีการศึกษา.....	163
กลุ่มตัวอย่าง.....	164
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	164
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	166
ข้อเสนอแนะ.....	177
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	177
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	178
บรรณานุกรม.....	181
ภาคผนวก.....	192

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงระดับเกียรติภูมิของอาชีพ.....	55
2 แสดงหมู่บ้านในตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง.....	73
3 แสดงค่าน้ำหนักของพื้นที่ที่อาศัยอยู่.....	76
4 แสดงค่าน้ำหนักของระดับรายได้ต่อเดือน.....	77
5 แสดงค่าน้ำหนักของระดับการศึกษา.....	78
6 แสดงค่าน้ำหนักของอาชีพต่าง ๆ	83
7 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เมื่อ ควบคุมตัวแปรระดับปัจเจกบุคคล.....	133
8 แสดงชนชั้นทางสังคม ของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม.....	135
9 แสดงอิทธิพลของเครื่องชี้วัดทั้ง 6 ด้าน คือการศึกษา อาชีพ รายได้ พื้นที่ที่อาศัยอยู่ สภาพบ้านและเครื่องใช้ในบ้าน ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค..	137
10 แสดงแนวโน้มของปัจจัยด้านการศึกษา สภาพบ้านและปัจจัยระดับชุมชน ที่มี อิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค.....	140
11 แสดงแนวโน้มของปัจจัยด้านอาชีพ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค.....	144
12 แสดงแนวโน้มของปัจจัยด้านรายได้ เครื่องใช้ในบ้านและพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ที่มี อิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค.....	146

13	แสดงค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรชุมชน ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกันในครอบครัว และปริมาณการรับข่าวสาร กับพฤติกรรมการบริโภค.....	149
----	--	-----

ดัชนีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	แสดงความสัมพันธ์ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ.....	14
2	แสดงผลกระทบในการพัฒนาอุตสาหกรรม.....	29
3	แสดงโครงสร้างของอุตสาหกรรมที่มีผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคม.....	33
4	แสดงผลที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรม.....	34
5	แสดงกรอบความคิดในการวิจัย.....	63
6	แผนที่เทศบาลตำบลมาตาพุด.....	70
7	แสดงระดับของอิทธิพลของปัจจัยด้านชนชั้นทางสังคม ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค ของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับ อุตสาหกรรม.....	152
8	แสดงระดับของอิทธิพลของปัจจัยกลุ่มอ้างอิง ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค ของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับ อุตสาหกรรม.....	153
9	แสดงระดับของอิทธิพลของปัจจัยกลุ่มเพื่อน ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค ของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับ อุตสาหกรรม.....	155
10	แสดงระดับของอิทธิพลของปัจจัยความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค ของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับ ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม.....	157

- 11 แสดงระดับของอิทธิพลของปัจจัยด้านปริมาณการรับข่าวสาร ที่มีต่อพฤติกรรม
การบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับ
ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม.....159

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การพัฒนาประเทศเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลโดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 7 ซึ่งในแต่ละแผนที่ผ่านมาจะเน้นที่ความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ประสบความสำเร็จในการขยายตัวทางเศรษฐกิจมาก กล่าวคือหลังจากสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 ประเทศไทยมีอัตราความเจริญทางเศรษฐกิจสูงเฉลี่ยถึงร้อยละ 11.7 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2533 : 1 - 5) ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ทางเศรษฐกิจของประเทศเข้าสู่การผลิตภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยในปี พ.ศ.2534 สัดส่วนการผลิตภาคอุตสาหกรรมเป็นร้อยละ 28.78 ของผลผลิตรวมของประเทศ ขณะเดียวกันสัดส่วนการผลิตของภาคเกษตรกรรมเหลือเพียงร้อยละ 13.19 ของผลผลิตรวมของประเทศไทยในปีเดียวกัน

ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดความเจริญเฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รัฐบาลจึงมีนโยบายกระจายความเจริญออกจากกรุงเทพมหานครไปสู่ภูมิภาค โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นโครงการหนึ่งที่ตอบสนองความต้องการกระจายความเจริญออกไปสู่ภูมิภาค เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่แถบนี้ให้เป็นฐานเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและสังคม

แห่งใหม่ เป็นแหล่งสร้างงานที่สำคัญเพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ทั้งนี้เป้าหมายที่จะให้พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นแหล่งลงทุนจากต่างประเทศ นำประเทศไทยไปสู่การแข่งขันทางเศรษฐกิจกับตลาดโลก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังจะเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยอาศัยท่าเรือบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในการส่งสินค้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ ทำให้ไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานคร ในขณะที่เดียวกันจะจัดให้มีการบริการด้านสังคมที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนการลงทุนของเอกชนในพื้นที่นี้ โดยเฉพาะการพัฒนาฝีมือแรงงาน การให้การศึกษาสาธารณสุข และการควบคุมสภาวะแวดล้อม พื้นที่ของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกคือพื้นที่บริเวณมาบตาพุดจังหวัดระยอง กับพื้นที่บริเวณแหลมฉบังจังหวัดชลบุรี ในส่วนของพื้นที่บริเวณมาบตาพุดจังหวัดระยองนั้น มีเนื้อที่ประมาณ 20,000 ไร่ กำหนดให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมทันสมัย และเป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ โรงแยกก๊าซ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี อุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีการนำวัตถุดิบและส่งผลิภัณฑ์สำเร็จรูปเพื่อการส่งออก จึงควรตั้งอยู่ใกล้ท่าเรืออุตสาหกรรมน้ำลึก สำหรับพื้นที่บริเวณแหลมฉบังจังหวัดชลบุรีนั้น มีเนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่ กำหนดให้เป็นแหล่งที่ตั้งท่าเรือพาณิชย์และอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่ไม่มีปัญหาด้านมลพิษ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. 2535 : 1)

เมื่อเปรียบเทียบพื้นที่บริเวณมาบตาพุดจังหวัดระยองกับพื้นที่บริเวณแหลมฉบังจังหวัดชลบุรีแล้วจะพบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมในบริเวณมาบตาพุดจังหวัดระยองเป็นอุตสาหกรรมขนาดหนัก ทั้งนี้เนื่องจากการมีท่าเรือขนาดใหญ่ท่าเรือมาบตาพุดและท่าเรือแหลมฉบัง และส่งต่อผ่านขึ้นชายฝั่งทะเลบริเวณมาบตาพุดจังหวัดระยอง จึงเป็นเหตุให้พื้นที่บริเวณนี้ได้เปรียบกว่าบริเวณอื่นเนื่องจากใกล้แหล่งวัตถุดิบ ถึงกับมีการคาดการณ์ว่ามาบตาพุดจะเป็นเมืองอุตสาหกรรมสมัยใหม่ จังหวัดระยองจะเป็นศูนย์บริการ และฐานการศึกษาวิจัยด้านเทคโนโลยีของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. 2535 : 3)

การพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรมย่อมส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของสังคมและแบบแผนวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบทย่อมได้รับผลกระทบจากการพัฒนาครั้งนี้ (วิภาวี พิจิตน์คาล. 2533 : 200-203) ดังจะ ได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปนี้

1. ผลต่อคนในสังคมเมือง วิถีชีวิตของสังคมเมืองเป็นวิถีชีวิตของสังคมที่ทันสมัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ วิถีชีวิตของคนเมืองผูกพันอยู่กับการผลิตและการค้า มีการแข่งขันกันสูง เพื่อความอยู่รอดและเพื่อสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่า เมื่อประเทศไทยพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นภาคอุตสาหกรรม ย่อมมีผลกระทบต่อแบบแผนการดำรงชีวิตของคนเมือง สิ่งที่ได้ชัดที่สุด คือ สภาพการแข่งขันกันจะเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมเป็นความสัมพันธ์ทางผลประโยชน์และอาชีพ สังคมถูกชี้นำด้วยลัทธิทุนนิยม ทำให้รู้สึกว่าผู้ใดมีเงินทองมาก ผู้นั้นยังมีคุณค่าสูง

2. ผลต่อคนในสังคมชนบท จากประสบการณ์การพัฒนาในอดีตของไทยเกือบ 3 ทศวรรษที่ผ่านมา กล่าวได้ว่ากลยุทธ์ของการพัฒนาได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท กล่าวคือ เมืองโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร กลายเป็นแหล่งดูดซับทรัพยากรจากทุกภูมิภาค การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ ส่งผลต่อการกระจายรายได้ระหว่างเมืองกับชนบท และช่องว่างดังกล่าวจะมากยิ่งขึ้นถ้าประเทศไทยพัฒนาจนเป็นนิกรี้ ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายของรัฐที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองมากกว่าชนบท การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจึงมุ่งไปยังภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม ทำให้ภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของชนบท ไม่ได้รับการพัฒนาให้เท่าเทียมกับภาคอุตสาหกรรม ทำให้สัดส่วนของผลผลิตทางการเกษตรต่ำลง ความเจริญที่แผ่ขยายเข้าไปในชนบทโดยผ่านสื่อต่าง ๆ จะเป็นแรงกระตุ้นให้ชาวชนบทหลงใหลในวิถีชีวิตของคนเมือง การเลียนแบบในการบริโภคจะแผ่ขยายไปทั่วชนบท ชุมชนแบบหมู่บ้านอาจจะเสื่อมสลายไป เพราะการแข่งขันระหว่างกันจะสูงโดยอาศัยความมี

มากทางวัตถุเป็นเกณฑ์ ความเห็นอกเห็นใจและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะเจือจางลงไป (จินตนา เพชรานนท์ และ ปรีชา มิตรานนท์. 2535 : 12)

วิถีชีวิตของชนบทที่เปลี่ยนแปลงไปโดยการเลียนแบบคนเมือง ทำให้ต้องเพิ่มรายจ่ายให้กับตนเอง เพื่อการบริโภคสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้เหมือนคนเมือง บทบาทเชิงเศรษฐกิจของคนในสังคม เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมแบบชนบทที่เป็นสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมเมืองที่เป็นสังคมอุตสาหกรรม ที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สังคมจึงต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้สภาวะเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวสูง ครอบคลุมซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จึงได้รับผลกระทบดังกล่าวด้วย หากพิจารณาในแง่ของขอบเขตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งสี่ประการ คือการผลิต (Production) การบริโภค (Consumption) การแบ่งสรร (Distribution) และการแลกเปลี่ยน (Exchange) นั้น ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกของครอบครัวยุคครอบครัวยุคคือการบริโภค ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวยุคครอบครัวยุคเป็นหน่วยบริโภค (Loudon and Bitta. 1988 : 288) และสมาชิกทุกคนของครอบครัวยุคจะต้องมีการบริโภค แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้ประชาชนในชุมชนมีการบริโภคในระดับสูงเพราะมีรายได้สูง (Rostow. 1960 : 37) มีการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมสะดวก นอกจากนี้การส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐาน (infra-structure) ของรัฐบาลที่มุ่งส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมในรูปแบบนิคมอุตสาหกรรม(การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2535 : 4)มีผลทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าและบริการโดยผ่านจากการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ และการติดต่อคมนาคมซึ่งกันและกันสะดวกและรวดเร็วขึ้น การเลียนแบบในการบริโภคได้แผ่ขยายไปทั่วทุกชุมชนหมู่บ้านเพราะภายใต้สังคมอุตสาหกรรม จะมีเครื่องอุปโภคบริโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายหลายอย่างเป็นสังคมที่มีการบริโภคสูง(high mass consumption) (นิภาวี พิจิตน์นาคาล. 2533 : 202)

พฤติกรรมของประชาชนในสังคมอุตสาหกรรม จะเป็นพฤติกรรมที่มีการตัดสินใจด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจมากกว่าการตัดสินใจด้วยเหตุผลทางสังคม และวัฒนธรรม (เทียนฉาย กิระนันท์. 2535 : 4) พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวก็น่าจะเป็นการตัดสินใจด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจมากกว่า การตัดสินใจด้วยเหตุผลทางสังคมและวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน เพราะผลของการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างพื้นฐานทั้งด้านกายภาพและสังคม ในกรณีของเทศบาลตำบลมาตาพุท อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ในอดีตก่อนปี พ.ศ.2524 บริเวณทั้งหมดของเทศบาลมีสภาพสังคมคล้ายคลึงกันมาก ต่อมาได้รับการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยการตั้งเป็นนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุท มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุท จำนวน 36 โรงงาน ชุมชนบางส่วนของเทศบาลตำบลมาตาพุทจึงเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุท คือพื้นที่ในตำบลมาตาพุทกับตำบลห้วยโป่งทั้งสองตำบลจึงเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม สภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากได้รับการพัฒนาตามแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาว่าพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2535 : 2-11)

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่มีต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว และมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

คำถามวิจัย

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการวิจัยจึงตั้งคำถามวิจัยดังนี้

1. การพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างไร

2. พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องของอุตสาหกรรม ที่เป็นผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นอย่างไร แตกต่างไปจากครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือไม่

3. มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมการบริโภค หมายถึง พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการ
2. พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการโดยใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ หมายถึง พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยผู้บริโภคคำนึงถึงความจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตสูงสุด เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ
3. พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการโดยไม่ใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจหมายถึง พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยผู้บริโภคไม่คำนึงถึงความจำเป็น แต่เลือกซื้อโดยได้รับอิทธิพลจากสังคมและวัฒนธรรม คือ ซื้อเพื่อเกียรติ ซื้อจากร้านใหญ่ ๆ ซื้อสินค้าที่มีราคาแพงมีชื่อเสียง ซื้อเพราะโฆษณา ซื้อเพราะต้องการของแถม ซื้อของราคาถูก ซื้อเพราะความสวยงามของหีบห่อ ซื้อเพราะตรายี่ห้อ ซื้อเพื่อชิงโชค ซื้อเพราะความลั้ลเล่ ซื้อโดยไม่พิจารณาคุณภาพ ซื้อโดยไม่ต่อราคา ซื้อโดยไม่ถามราคา และซื้อโดยไม่สอบราคา

4. สินค้าและบริการ หมายถึง สินค้าและบริการที่เน้นในภาพรวม ไม่เน้นการแบ่งเป็นกลุ่ม

5. ครอบครัวยุคที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม หมายถึง ครอบครัวยุคที่มีอำนาจตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการในครอบครัวยุค อาศัยอยู่ในตำบลนาตาพุดและตำบลห้วยโป่ง ซึ่งเป็นพื้นที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม เป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรม

6. ครอบครัวยุคที่ไม่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม หมายถึง ครอบครัวยุคที่มีอำนาจตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการในครอบครัวยุค อาศัยอยู่ในตำบลเนินพระ ตำบลทับมาและตำบลนาป่า ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม และ ไม่ได้เป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรม แต่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลนาตาพุดเหมือนกัน

7. พฤติกรรมกรรมการบริโภคของครอบครัวยุค หมายถึง พฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการในครอบครัวยุค

8. การพัฒนาอุตสาหกรรม หมายถึง การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมนาตาพุดให้เป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยนี้จะทราบผลของการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่มีต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาชุมชน

2. ผลการวิจัยนี้จะช่วยผู้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้เข้าใจถึงผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค โดยช่วยให้ทราบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรม จะมีผลทำให้ครอบครัวยุคมีพฤติกรรมการบริโภคโดยใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจมากขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ เพียงใด และยังช่วยให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวยุคที่ไม่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม

กรรมมีพฤติกรรมการบริโภคที่ใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจน้อยกว่า ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ความรู้ดังกล่าวจะช่วยให้ผู้วางแผนสามารถจัดการศึกษาให้ประชาชนเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. ผู้วิจัยเลือกศึกษาในเขตเทศบาลตำบลมาตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นพื้นที่ในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เนื่องจากในอดีตพื้นที่แห่งนี้ไม่ใช่แหล่งอุตสาหกรรมแต่ในปัจจุบันได้รับการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยจัดตั้งเป็นนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุด การนำผลการวิจัยอ้างอิงไปยังชุมชนอุตสาหกรรมอื่น ๆ จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบริบทของชุมชนแต่ละแห่งด้วย

2. เนื่องจากการจะศึกษาพฤติกรรมการบริโภคทุกขั้นตอนพร้อม ๆ กัน จะศึกษาได้ยาก เนื่องจากแต่ละขั้นตอนก็มีความสลับซับซ้อนและมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย การวิจัยครั้งนี้เน้นเฉพาะพฤติกรรมการบริโภคด้านการเลือกซื้อเท่านั้น เพราะพฤติกรรมการบริโภคด้านการเลือกซื้อเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการตัดสินใจในการบริโภคและเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจมาก คือ ผู้บริโภคจะต้องมีการแลกเปลี่ยน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่มีต่อพฤติกรรม การบริโภคของครอบครัว และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ใน การนี้ได้ประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบความคิดในการวิจัยและ วางแผนวิจัย เป็น 4 ส่วน คือ

1. แนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภคในหัวข้อนี้ ซึ่งประกอบด้วย ความหมายของพฤติกรรมการบริโภค แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการ บริโภคและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริโภค

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ในหัวข้อนี้กล่าวถึงความหมาย ของอุตสาหกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย การพัฒนาอุตสาหกรรมกับสถาบัน การเจริญทางเศรษฐกิจ ความสำคัญของอุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจ แนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับอุตสาหกรรม

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคในระดับปัจเจกบุคคล ในหัวข้อนี้กล่าวถึง ทฤษฎีกลุ่มอ้างอิง ทฤษฎีกลุ่ม ทฤษฎีช่วงชั้นทางสังคม ทฤษฎีการสื่อสาร และการศึกษาปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

4. กรอบความคิดในการวิจัยและสมมุติฐานการวิจัย

1. แนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภค

แนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภค ประกอบ

ด้วย ความหมายของพฤติกรรมกรรมการบริโภค แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการบริโภค มีรายละเอียด ดังนี้

ความหมายของพฤติกรรมกรรมการบริโภค

การบริโภค ความหมายตามพจนานุกรม หมายถึง การกิน เสพ ใช้สิ้นเปลือง ใช้สอย จับจ่าย(ราชบัณฑิตยสภา. 2525 : 458)นอกจากนี้ผู้ให้ความหมายของพฤติกรรมกรรมการบริโภคไว้หลายคน อคุลย์ จาตุรงค์กุล(2534 : 3) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภคในการบริโภคว่า หมายถึง ปฏิบัติของบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้รับและใช้สินค้าและบริการทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกระบวนการต่าง ๆ ของการตัดสินใจซึ่งเกิดก่อนและเป็นตัวกำหนดปฏิบัติต่าง ๆ เหล่านี้ ลาวดอนและบิตต้า (Loudon and Bitta. 1988 : 8) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง กระบวนการตัดสินใจและกิจกรรมตามธรรมชาติของแต่ละบุคคลที่มีต่อการประเมินค่า การได้มาการใช้ และการจัดการสินค้าและบริการเองเอง และคนอื่น ๆ (Engel and others. 1990 : 3) ได้ให้ความหมายว่าหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการได้มา การใช้ การแจกจ่าย สินค้าและบริการ รวมถึงกระบวนการตัดสินใจก่อนและหลังทำกิจกรรมนั้นๆ ส่วน ไมเวน (Mowen. 1990 : 5) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง หน่วยการตัดสินใจและรวมถึงกระบวนการที่เกี่ยวกับการได้มา การใช้และจัดการสินค้า บริการ ประสิทธิภาพและความคิด

จากความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับ อคุลย์ จาตุรงค์กุล (2534 : 3-4) ที่ได้สรุปความหมายออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การกระทำของบุคคลซึ่งรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเดินทางไปและกลับจากร้านค้า การซื้อของในร้านค้า การใช้ประโยชน์ และการ

ประเมินค่าสินค้าและบริการ 2) บุคคลที่เกี่ยวข้องคือผู้บริโภคคนสุดท้าย (the ultimate consumer) เรามุ่งที่ตัวผู้ซื้อสินค้าและบริการ เพื่อนำไปใช้บริโภคเอง ไม่รวมถึงการที่บุคคลดำเนินการซื้อให้กับองค์การธุรกิจหรือสถาบันต่าง ๆ 3) กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเกิดก่อนการตัดสินใจ และเป็นตัวกำหนดการกระทำต่าง ๆ เหล่านี้ซึ่งประกอบด้วยการเล็งเห็นปัญหาหรือตระหนักถึงความต้องการ การเสาะแสวงหาข้อมูล การประเมินค่าทางเลือก การเลือกซื้อและพฤติกรรมหลังการเลือกซื้อ

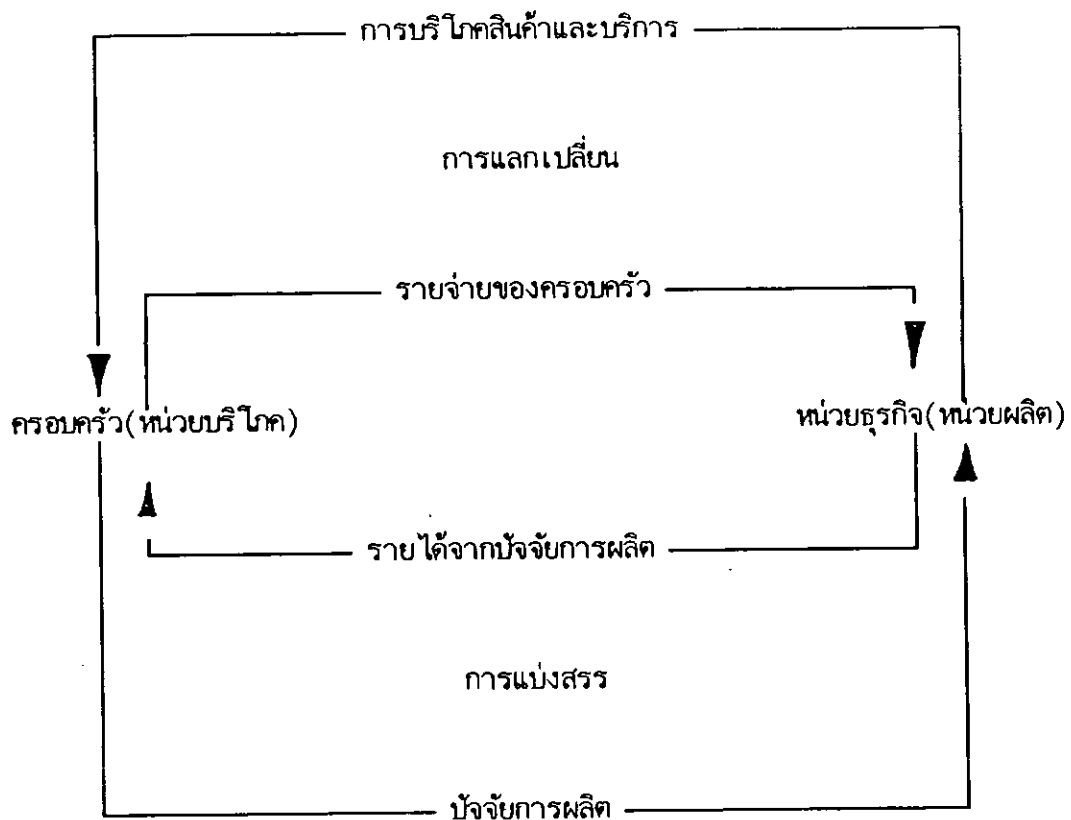
จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมการบริโภค หมายถึง การจัดหาให้ได้มา การใช้และจัดการซึ่งสินค้าและบริการ ประสบการณ์และความคิด รวมทั้งกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเกิดก่อนการตัดสินใจและเป็นตัวกำหนดการกระทำนั้น ๆ ซึ่งการจัดหาให้ได้มาจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลือกซื้อ

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภค

ในการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ในอดีตจะใช้แนวการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์เป็นหลัก แต่พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคไม่ได้อยู่ในแนววิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์เท่านั้น ยังเกี่ยวข้องกับแนววิเคราะห์ทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ด้วย (ธงชัย สันติวงษ์. 2535 : 22 ; Campbell. 1992 : 436 ; Mittel-staedt. 1992 : 438) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

พฤติกรรมการบริโภค (consumption behavior) เป็นกิจกรรมหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งวินซ์ (Winch. 1960 : 53-81) กล่าวว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจของครอบครัวนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรม 3 ประการ คือ การผลิต (production) การบริโภค (consumption) การแบ่งสรร (distribution) สินค้าและบริการ ส่วน อมรรัตน์ เจริญชัย และคนอื่น ๆ (2521 : 6) ได้แบ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจไว้ 4 ประการ คือ การผลิต (production) ซึ่งหมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตาม ที่ทำให้มูลค่าของสิ่งนั้น ๆ เพิ่มขึ้น พฤติกรรมการผลิตของบุคคลในทางเศรษฐศาสตร์ขึ้นอยู่กับพื้นฐาน 2 ประการ คือ จะผลิตอะไร (What will be produced?) ตามความต้องการของใคร และผลิตอย่างไร (How will goods and services be produced?) (ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ ชัย. 2531: 22 ; Hyman. 1989 : 3) ส่วนแบบแผนการผลิตจะมี 2 แบบ คือ 1) การผลิตเพื่อยังชีพ (subsistence production) และ 2) การผลิตเพื่อขาย (economic production) การบริโภค (consumption) ซึ่ง หมายถึง การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มา การใช้และจัดการซึ่งสินค้า บริการ ประสิทธิภาพและความคิด รวมทั้งกระบวนการต่าง ๆ ของการตัดสินใจซึ่งเกิดก่อนและเป็นตัวกำหนดการกระทำนั้น ๆ การแบ่งสรร (distribution) ซึ่ง หมายถึงการแบ่งสรรรายได้แก่ปัจจัยในการผลิตต่าง ๆ ได้แก่ ค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ย และกำไร และการแลกเปลี่ยน (exchange) ซึ่งหมายถึงการซื้อขายสินค้าและบริการในตลาด โดยการใช้เงินเป็นสื่อกลาง การแลกเปลี่ยนเป็นกิจกรรมจริง ๆ ของการที่คนจะ ได้รับสินค้าและบริการต่าง ๆ มาเป็นของตน ขอบเขตและธรรมชาติของการแลกเปลี่ยนขึ้นอยู่กับลักษณะของการผลิตและระบบเศรษฐกิจ ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมการแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่ กระทำโดยผู้ผลิตเอกชน ด้วยตัวของเขาเองและด้วยการเสี่ยงของตัวเอง และมีลักษณะขึ้นต่อการแสวงหากำไรสูงสุดของเอกชน ในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนจากส่วน

กลาง การแลกเปลี่ยนจากคูปองแคสสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นเพื่อตลาดผู้บริโภค โดยมีพื้นฐาน
อยู่ที่สังคมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตร่วมกัน และการกระจายที่มีการวางแผน (Hyman.
1989 : 98-99 ; วิทยากร เชียงกุล. 2532 : 55) กิจกรรมทั้งสี่ประการ มีความ
สัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงความสัมพันธ์ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ที่มา : Hyman, David N. Economics. Boston : North Carolina State University, 1989. ; Sloman, John. Economics. Cambridge : Cambridge University Press, 1991.

จากขอบเขตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งสี่ประการนั้น ส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
 ครอบครัวทุกครอบครัว คือ การบริโภค ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวเป็นหน่วยบริโภคโดยตรง
 (Loudon and Bitta. 1988 : 288) และสมาชิกทุกคนของครอบครัวจะต้องมีการ
 บริโภค ส่วนกิจกรรมด้านการผลิตนั้น คอนคลิน (Conklin. 1987 : 320) ได้กล่าวถึง
 กิจกรรมการผลิตของสังคมเกษตรกรรมว่าครอบครัวจะเป็นหน่วยการผลิต ส่วนสังคมอุตสาหกรรม
 ครอบครัวจะแบ่งภาระหน้าที่ในการผลิตไปให้หน่วยธุรกิจแทน ทำให้หน้าที่ของครอบครัว
 ในฐานะที่เป็นหน่วยผลิตลดหน้าที่ลง บางครอบครัวไม่ได้เป็นหน่วยผลิต การจะศึกษากิจกรรม
 ด้านการผลิตจึงไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากหน่วยการผลิตเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้วิจัย
 มีความสนใจจะศึกษาเฉพาะด้านการบริโภคซึ่งเกี่ยวข้องกับครอบครัวทุกครอบครัว โดยต้อง
 การจะศึกษาว่าสังคมที่เป็นสังคมเกษตรกรรมนั้น พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวเป็น
 อย่างไร และเมื่อมีการพัฒนาจนกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมแล้ว พฤติกรรมการบริโภคของ
 ครอบครัวเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ในส่วนของพฤติกรรมการบริโภคในภาพรวมนั้น จะครอบคลุม
 ใน 3 ประเด็น คือ

1. การกระทำของบุคคล ซึ่งรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการเดินทางไปและ
 กลับจากร้านค้า การซื้อของในร้านค้า การขนส่งสินค้า การใช้ประโยชน์ และการประเมินค่า
 สินค้า และบริการ ที่มีจำหน่ายอยู่ในตลาด

2. บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มา การใช้และการจัดการสินค้า
 บริการทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคคนสุดท้าย (the ultimate consumer)
 เรามุ่งที่ตัวผู้ซื้อสินค้าและบริการ เพื่อนำไปใช้บริโภคเอง และ/หรือเพื่อการบริโภคของ
 หน่วยบริโภคต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น ครอบครัวหรือเพื่อน หน่วยบริโภคจะ
 พิจารณารวมถึงแม่บ้านในฐานะที่เป็นตัวแทนการจัดซื้อของครอบครัว และบุคคลบางคนที่ซื้อ
 ของขวัญให้กับบุคคลอื่นด้วย และไม่รวมถึงการที่บุคคลทำการซื้อให้กับองค์การธุรกิจหรือ
 สถาบันต่าง ๆ

3. กระบวนการต่าง ๆ ของการตัดสินใจซึ่งเกิดก่อน และเป็นตัวกำหนดการกระทำต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งรวมถึงการตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมการซื้อของผู้บริโภคที่กระทบโดยตรงต่อการกระทำทางการตลาดที่สังเกตได้ เช่น การติดต่อกับพนักงานขาย กับสื่อโฆษณาและการเปิดรับข่าวสารโฆษณา การสอบถามอย่างไม่เป็นทางการจากญาติมิตร ความไม่แน่ใจหรือเกณฑ์ในการประเมินค่าทางเลือกต่าง ๆ และการกระทำต่าง ๆ เกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อหลังจากกระบวนการและพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วน ซึ่งสามารถสรุปได้ 5 ขั้นตอน คือ (Loudon and Bitta. 1988 : 45 ; Engel and others. 1990 : 28)

3.1 เล็งเห็นปัญหาหรือตระหนักถึงความต้องการ (problem recognition)

3.2 เสาะแสวงหาข้อมูล (search)

3.3 ประเมินค่าทางเลือก (alternative evaluation)

3.4 การเลือกซื้อ (choice or purchasing)

3.5 พฤติกรรมหลังการเลือกซื้อ (postacquisition or post purchase behavior)

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาของบุคคลในระดับครอบครัวเท่านั้น และในด้านกระบวนการตัดสินใจ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะขั้นตอนที่ 3.4 คือ การเลือกซื้อ เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง คือเป็นขั้นตอนที่บุคคลจะต้องมีการแลกเปลี่ยนระหว่างเงินตราหรือสิ่งทดแทนเงินกับสินค้าและบริการ เหตุผลที่ผู้วิจัยไม่ศึกษากระบวนการตัดสินใจทุกขั้นตอน เพราะขั้นตอนแต่ละขั้นมีความสลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย จึงมีข้อจำกัดในการศึกษาทุกขั้นตอนพร้อม ๆ กัน (Peter and Olson. 1990 : 173 ; Schiffman and Kanuk. 1991 : 577)

การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว นอกจากจะศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคแล้ว แนวศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ จะต้องอาศัยทฤษฎีที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภค เพื่อจะสามารถนำไปสู่การกำหนดตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษา ทฤษฎีที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภคที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีว่าด้วยการบริโภค ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีว่าด้วยการบริโภค (a theory of consumption) มีข้อตกลงว่าผู้บริโภค (consumer) หมายถึง หน่วยแห่งการบริโภคหรือหน่วยที่ทำการจับจ่ายใช้สอย (spending) ด้วยงบประมาณจำนวนหนึ่ง ความหมายที่ว่าหน่วยนั้นอาจจะประกอบด้วยคน ๆ เดียว สองคนหรือมากกว่าสองคนขึ้นไปในครอบครัวหนึ่ง ๆ ก็ได้ โดยจะต้องมีงบประมาณจำกัดจำนวนหนึ่ง ความหมายของหน่วยดังกล่าวมาแล้วนี้ มีความสำคัญต่อทฤษฎีว่าด้วยการบริโภคเป็นอย่างมาก โดยสมาชิกในครอบครัวหนึ่งจะเป็นผู้กำหนดว่า งบประมาณรายจ่ายควรจะใช้เท่าไร โดยทั่วไปหน่วยในการบริโภคจึงมักจะหมายถึงครัวเรือน นอกจากนั้นแบบจำลองอย่างง่าย ๆ ของระบบเศรษฐกิจแบบประกอบการ (enterprise economy) มักจะมีข้อตกลงว่าระบบเศรษฐกิจประกอบด้วยครอบครัว (family) และองค์กรธุรกิจ (firms) หน่วยการบริโภคในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะต้องมีส่วนตัดสินใจอย่างน้อยคนหนึ่งนั่นก็ คือผู้บริโภค (Baumol and Blinder. 1982 : 337-338 ; Hyman. 1989 : 146-147)

ทฤษฎีว่าด้วยการบริโภค ที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภค สามารถจะอธิบายได้ด้วยทฤษฎีว่าการที่ผู้บริโภคใช้เงินไปซื้อสินค้าและบริการ ก็เพราะสินค้าและบริการดังกล่าว มีอรรถประโยชน์ (utility) สำหรับผู้บริโภคโดยตรง ทฤษฎีนี้ช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมการบริโภคได้ ถ้ากำหนดให้ราคาของสินค้าและบริการอยู่ที่ระดับใดระดับหนึ่งและรายได้ของผู้บริโภคมีอยู่จำนวนหนึ่ง การที่ผู้บริโภคคนหนึ่งจะซื้อสินค้า

และบริการอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น เนื่องมาจากระสนิมของความปรารถนา (desires) หรือ ความพึงใจ (preferences) หรือความต้องการ (wants) ของผู้บริโภคเป็นสำคัญ ผู้บริโภคจะประพฤติปฏิบัติโดยใช้หลักเหตุผล (rational action) ในอันที่จะให้บรรลุถึง วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ พฤติกรรมของผู้บริโภคโดยใช้หลักเหตุผลก็คือ การมุ่งหวังที่จะให้ ได้รับความพอใจสูงสุดหรืออรรถประโยชน์สูงสุด (maximum utility) จากการใช้ รายได้ของเขา ปัญหาของผู้บริโภคก็คือปัญหาการตัดสินใจที่จะเลือกบริโภคสินค้าต่าง ๆ เพื่อ ให้ได้รับความพอใจสูงสุดจากรายได้ที่เขาถืออยู่อย่างจำกัดนั่นเอง สิ่งที่ดีถือว่าเป็นข้อจำกัด ของผู้บริโภคก็คือรายได้และราคาสินค้า ที่ผู้บริโภคประสงค์จะซื้อในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง กล่าวคือ ผู้บริโภคโดยทั่วไปจะมีรายได้อยู่คงที่จำนวนหนึ่ง รวมทั้งความสามารถในการหิ บยืมก็คงที่ด้วย ส่วนราคาสินค้านั้นได้ถูกกำหนดขึ้นจากตลาดที่มีการแข่งขันหรือผูกขาด ดังนั้น ผู้บริโภคต้องยอมรับราคาในตลาดดังกล่าว และไม่อาจจะทำให้ราคานั้นเปลี่ยนแปลงได้ด้วย จากข้อจำกัดในเรื่องรายได้ของผู้บริโภคและราคาสินค้าที่ผู้บริโภคเผชิญอยู่ ผู้บริโภคจึงต้อง แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ คือได้รับความพอใจสูงสุด จากระายได้ที่มีจำนวนจำกัด (Baumol and Blinder. 1982 : 337-338 ; Hyman. 1989 : 146-147)

จากทฤษฎีว่าด้วยการบริโภค พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคจะขึ้นอยู่กับปัจจัย ด้านรายได้ เพื่อทำให้ผู้บริโภคเกิดอรรถประโยชน์และความพอใจสูงสุด ภายใต้เงื่อนไข ที่กำหนดว่าผู้บริโภคมีรายได้คงที่ ดังนั้นผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าด้วยเหตุผลทาง เศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงรายได้ของตนเองและประโยชน์ที่จะได้รับสูงสุด ลักษณะของการ ใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อจะมีลักษณะดังนี้ คือ (อมรรรัตน์ เจริญชัย และคนอื่น ๆ. 2521 : 118-119)

1. ควรใช้เวลาในการพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ถ้าซื้ออย่างเร่งรีบโดยมีเวลาน้อยจะได้ของที่ไม่ดี และราคาแพง
2. หลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าและบริการตามเทศกาล
3. ควรจะซื้อตามฤดูกาล จะได้ราคาถูกและเลือกได้มาก ถ้าซื้อนอกฤดูกาลจะมีราคาแพง และมีโอกาสเลือกได้น้อยลง
4. การซื้อสินค้าและบริการที่ลดราคา ต้องพิจารณาสาเหตุของการลดราคาว่ามีสาเหตุมาจากสินค้าเป็นของแบบเก่า หมดอายุ มีข้อบกพร่องอะไรหรือไม่ จึงขายลดราคา และต้องพิจารณาว่าซื้อเพราะความจำเป็นหรือ ซื้อเพราะลดราคาแล้วนำไปเก็บมากกว่าใช้
5. ต้องเข้าใจถึงการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าและบริการ รู้ลักษณะเด่นของสินค้าและบริการ ที่บ่งบอกถึงคุณภาพของสินค้าและบริการ
6. เราต้องรู้ว่าเราต้องการสินค้าและบริการคุณภาพระดับไหน เพราะสินค้าและบริการแต่ละชนิดแบ่งออกเป็นหลายคุณภาพ จะซื้อแบบไหนก็ต้องดูให้เหมาะสมกับงบประมาณของเราที่มีอยู่และเลือกให้ดีที่สุด
7. ควรเลือกสินค้าและบริการที่มีประโยชน์ใช้สอยมากที่สุด

นอกจากนี้ อมรรตน์ เจริญชัย และคนอื่น ๆ (2521 : 119) ได้เสนอข้อพิจารณาก่อนการเลือกซื้อสินค้าและบริการทุกชนิด ว่าควรมีหลักในการพิจารณาเลือกสินค้าและบริการดังนี้ คือ

1. ก่อนจะออกจากบ้านควรคิดก่อนว่าเราจะซื้ออะไร จะทำให้ไม่เสียเวลาและแรงงาน เป็นการวางแผนล่วงหน้า
2. เมื่อวางแผนแล้วว่าจะซื้ออะไร ต้องรู้ว่าจะไปซื้อที่ไหน
3. ตั้งงบประมาณในการซื้อสินค้าและบริการ

3. ตั้งงบประมาณในการซื้อสินค้าและบริการ
4. สินค้าและบริการที่ซื้อมานั้น ควรซื้อเมื่อจะใช้ ไม่ควรซื้อมาเก็บ เพราะจะทำให้เสื่อมคุณภาพ และเสียเงินและเวลาในการบำรุงรักษา
5. ในการซื้อนั้น เราต้องคิดไว้ล่วงหน้าว่าจะซื้อเท่าไร เป็นเมตรหรือเป็นโหล จำนวนมากหรือน้อย จึงจะได้ราคาถูก
6. ก่อนที่จะซื้อเราควรเข้าใจถึงวิธีใช้ว่าใช้อย่างไร เข้าใจวิธีเก็บรักษาว่าเก็บรักษายากหรือไม่ ควรคิดให้รอบคอบก่อนตัดสินใจซื้อ

ส่วนพฤติกรรมผู้บริโภค ที่ไม่ใช่เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจพบว่าผู้บริโภคมักจะมีพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ดังนี้ 1) ชื่อของราคาถูก จากคำบอกเล่าหรือจากการโฆษณา เมื่อทราบว่าราคาถูกก็รีบซื้อไว้อีก โดยไม่ได้พิจารณาถึงคุณภาพ หรือบางทีราคาก็ไม่ได้ถูกจริง ๆ 2) ชื่อเพราะต้องการของแถม ราคาสินค้าจะถูกหรือแพง ไม่สำคัญ เพราะเข้าใจว่าได้ของแถมโดยไม่เสียเงิน ความจริงผู้ขายบวกราคาของแถมกับราคาสินค้าไว้แล้ว 3) ชื่อเพราะโฆษณา ทำให้คิดว่าสินค้าเขาดี ถ้าไม่ดีคงจะไม่โฆษณา จึงตัดสินใจซื้อ 4) ชื่อเพราะความสวยงามของหีบห่อ เห็นสีสันทันนอก เช่น หีบห่อสวย ขวดหรือกระป๋องน่ารัก เป็นต้น เป็นสิ่งชักจูงให้อยากได้ 5) ชื่อเพื่อชิงโชค ผู้บริโภคบางกลุ่มติดนิสัยเล่นการพนัน อยากรวยทางลัด มีลักษณะชอบเสี่ยง จึงซื้อสินค้าเป็นจำนวนมากเพื่อส่งชิงโชค ทั้ง ๆ ที่ไม่มีความจำเป็น 6) ชื่อเพราะยี่ห้อ สินค้าและบริการบางอย่างผู้ซื้อใช้เป็นประจำ เมื่อมีสินค้าใหม่ที่มีราคาถูกกว่าและคุณภาพดีกว่า อาจไม่ซื้อเพราะยี่ห้อไม่คุ้นเคย 7) ชื่อโดยไม่ต่อรองราคา สินค้าและบริการบางอย่างผู้ขายจะบอกราคาไว้สูงกว่าปกติ เพื่อผู้ซื้อต่อรองราคา มีผู้บริโภคจำนวนมากที่ซื้อโดยไม่ต่อรองราคา 8) ชื่อโดยไม่ตามราคา ผู้บริโภคจำนวนมากไม่ชอบ ใช้นิยม ไม่เคยขึ้นต่อการถามราคาสินค้าและบริการ ผู้ขายบอกราคาก็จ่ายทันที 9) ชื่อโดยไม่สอบราคา ซื้อสินค้าและบริการจากแหล่ง

เดียว ไม่สอบราคาเปรียบเทียบกับจากหลาย ๆ แหล่ง 10) ชื่อโดยไม่พิจารณาคุณภาพ ชื่อสินค้าและบริการโดยไม่ดูคุณภาพ 11) ชื่อเพื่อเกียรติ สินค้าและบริการบางประเภทมีการชักชวนให้ซื้อ โดยผู้ขายจะเชื่อมโยงกับความมีเกียรติ คักดิ์ศรี ความมีหน้ามีตาหรืออยู่ในสังคมชั้นสูง มีผู้บริโภคจำนวนไม่น้อยที่เห็นคล้อยตามสินค้าประเภทนี้มักจะเป็นตราที่มีชื่อเสียง 12) ชื่อสินค้าและบริการที่มีราคาแพง โดยมีความเชื่อว่าผู้ที่ใช้ของแพงเป็นที่ยอมรับของสังคมและเชื่อว่าของแพงต้องมีคุณภาพดีกว่าของราคาถูก 13) ชื่อจากร้านใหญ่ ๆ ผู้บริโภคบางกลุ่มเชื่อว่าสินค้าและบริการในร้านใหญ่ ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น จะต้องมีความคุณภาพดีกว่าสินค้าและบริการในร้านที่เล็กกว่า และมีความรู้สึกว่าจะสังคมยอมรับ (บุญชู ศรีมุสิกโพธิ์. 2527 : 26)

นอกจากทฤษฎีว่าด้วยการบริโภคแล้ว เองเกล (Engel) (อมรรัตน์ เจริญชัย และคนอื่น ๆ. 2521 : 27 ; อ้างอิงมาจาก Engel. n.d.) ได้เสนอกฎ ของเองเกล (Engel's law) โดยมีใจความว่า ถ้ารายได้ของครอบครัวหนึ่งเพิ่มขึ้น เขาจะจ่ายค่าอาหารในสัดส่วนที่น้อยลง ค่าเสื้อผ้า ค่าเช่า ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและแสงสว่างในสัดส่วนคงเดิม ส่วนค่าความต้องการทางสังคม วัฒนธรรมจะมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น ฉะนั้นค่าใช้จ่ายทางสังคมจะเพิ่มมากขึ้น เพราะมีความต้องการเพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดความพอใจจึงต้องจ่ายเพิ่มขึ้น ซึ่งความต้องการทางสังคมและวัฒนธรรมมักจะไม่มีขอบเขต แต่ความต้องการในเรื่องอาหารมีขอบเขตคือ มีความอิ่มและความพอใจในการบริโภคแต่ละครั้ง กฎของเองเกลช่วยอธิบายมูลเหตุของการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค แต่ในท้ายที่สุดบุคคลจะจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้า โดยคำนึงถึงอัตราประโยชน์ที่ได้รับสูงสุด

จากทฤษฎีว่าด้วยการบริโภคและกฎของแองเกล สามารถอธิบายพฤติกรรมการบริโภคได้ดังนี้ คือ พฤติกรรมการบริโภคเป็นการกระทำที่ขึ้นอยู่กับเหตุผลที่ผู้บริโภคใช้ตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรม

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรม แบ่งออกเป็น 6 ตอน คือ ตอนแรก ความหมายของอุตสาหกรรม ตอนที่สองการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย ตอนที่สาม การพัฒนาอุตสาหกรรมกับลำดับขั้นการเจริญทางเศรษฐกิจ ตอนที่สี่ความสำคัญของอุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจ ตอนที่ห้าแนวความคิดเกี่ยวกับตัวแบบของความแตกต่างระหว่างภาคเกษตรกรรมกับภาคอุตสาหกรรม ตอนที่หกทฤษฎีโครงสร้างอุตสาหกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของอุตสาหกรรม

สำหรับคำว่าอุตสาหกรรม "Industry" นั้น ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสภา ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

อุตสาหกรรม ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง การทำสิ่งของเพื่อให้เกิดผลประโยชน์เป็นกำไร การประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ที่ต้องใช้แรงงานและทุนมาก (ราชบัณฑิตยสภา. 2525 : 912)

นอกจากนี้ จรินทร์ เทควานิซ (2530 : 1) ได้ให้ความหมายของอุตสาหกรรมไว้ 2 ประการ คือ

1. ความหมายอย่างแคบ อุตสาหกรรม จะหมายถึงการผลิตหรือการแปรรูปของวัสดุสิ่งของ ให้เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปเพื่อการค้า โดยมีโรงงานที่ทำการผลิตโดยเฉพาะ

2. ความหมายอย่างกว้าง อุตสาหกรรม จะหมายถึงธุรกิจต่าง ๆ ที่ต้องใช้เงินลงทุนและแรงงานมาทำการผลิตไม่ว่าจะเป็นการผลิตในรูปสินค้าเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือการให้บริการก็ตาม เช่น การทำป่าไม้ การประมง การเพาะปลูก การธนาคาร การประกันภัยและการท่องเที่ยว

สำหรับประเทศไทยเราขีดความหมายของอุตสาหกรรมในความหมายที่กว้าง ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทย มีพื้นฐานทางเกษตรกรรมมาก่อนอุตสาหกรรม ขณะนี้จึงมีลักษณะเป็นประเทศเกษตรอุตสาหกรรม (agro-industries) ซึ่งโดยความหมายก็คือประเทศที่ปรับเศรษฐกิจของตนเอง จากสังคมเกษตรกรรม มาเป็นสังคมกึ่งเกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรม กล่าวคือเมื่อผลิตสินค้าเกษตรกรรมได้ แทนที่จะขายกลับมาเข้าโรงงานเปลี่ยนเป็นสินค้าอุตสาหกรรมเสียก่อน มูลค่าของสินค้าจะเพิ่มขึ้น (จุฑารัตน์ (นามแฝง). 2534 : 22-23 ; บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2534 : 23) ในขณะที่เดียวกัน ประเทศไทยได้ส่งเสริมอุตสาหกรรมประเภทที่ไม่ใช่สินค้าทางเกษตรกรรมด้วย (ศิววงศ์ จังคศิริ. 2533 : 21-28) โดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมพื้นฐาน ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เงินลงทุนสูง (capital intensive industries) เช่น อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล สินค้าทุนต่าง ๆ อุตสาหกรรมเหล็ก และอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เป็นต้น (ศิววงศ์ จังคศิริ. 2533 : 21-28 ; บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2534 : 65 ; สำนักงานคณะ

กรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. 2535 : 1 ; การนิคมอุตสาหกรรม
แห่งประเทศไทย. 2535 : 2)

การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย

นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะแรกเน้นการผลิตขึ้นเอง เพื่อทดแทน
การนำเข้า มาตรการที่รัฐบาลใช้ คือปกป้องและคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ เช่น
ใช้มาตรการทางภาษี หรือจำกัดและห้ามการนำเข้าของสินค้าบางชนิด กลยุทธ์ดังกล่าวมี
ปัญหาหลายประการ เช่น การขาดดุลการค้า เนื่องจากการนำเข้าวัตถุดิบ สินค้าขั้นกลาง
เครื่องจักรจำนวนมาก การจ้างงานมิได้เพิ่มขึ้น และไม่สามารถนำเงินตราต่างประเทศ
เข้ามา รัฐบาลจึงปรับกลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเน้นการผลิตเพื่อส่งออกตั้งแต่แผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 เป็นต้นมา และการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทย
เริ่มประสบผลสำเร็จ เนื่องจากสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศจำแนกตาม
สาขาการผลิต พบว่าสาขาอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกปี เป็นผลทำให้เกิดการเจริญทาง
เศรษฐกิจแก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก (บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.
2534 : 33) ปัญหาของการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทยที่พบอยู่ขณะนี้ คือ การตั้ง
โรงงานอุตสาหกรรมมีการกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แต่ตั้งอยู่ไม่เป็น
กลุ่ม ทำให้เกิดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมและยากต่อการควบคุมของรัฐบาล รัฐบาลจึง
เสนอวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวโดยจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม เพื่อกำหนดพื้นที่สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมให้
อยู่ในบริเวณเดียวกันและกระจายออกไปยังภูมิภาค เพื่ออำนวยความสะดวกตามควบคุมดูแลของ
รัฐบาล โดยให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบ (ธีระพงษ์ เขม
ฤกษ์อำพล. 2530 : 354-355 ; การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2535 : 2)

ในกรณีของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุด ซึ่งแต่เดิมประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชไร่และผลไม้ รองลงมาคือ การประมง ส่วนภาคอุตสาหกรรมไม่ได้มีความสำคัญนักส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวที่ทำจากผลิตผลทางการประมง (ข้อมูลจากปี พ.ศ. 2524) (คณะกรรมการโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อการจัดการศึกษาในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. 2529 : 11) ปัจจุบันจังหวัดระยองได้รับการพัฒนาอุตสาหกรรมในรูปของนิคมอุตสาหกรรม โดยกำหนดขึ้นในพื้นที่บางส่วนของเทศบาลตำบลมาบตาพุด ภาคอุตสาหกรรมจึงได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยความรับผิดชอบของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2535 : 2)

การพัฒนาอุตสาหกรรมกับลำดับขั้นการเจริญทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ โดยศึกษาจากประวัติศาสตร์ของมนุษย์ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เมื่อเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง ตามแนวความคิดของอาดัม สมิธ (อรรถิพย์ ราษฎร์นิยม. 2532 : 28-29 ; อ้างอิงมาจาก Smith. n.d.) เฟรดดริสท์ ลิสต์ (List. 1972 : 409-412) คาร์ล มาร์กซ์ (อรรถิพย์ ราษฎร์นิยม. 2532 : 29-30; อ้างอิงมาจาก Marx. n.d.) รอสส์โทว์ (Rostow. 1960 : 36-37) จากการศึกษาพบว่าแต่ละท่านมีแนวความคิดใกล้เคียงกัน กล่าวคือ สังคมในอดีตจะเป็นสังคมโบราณเป็นขั้นที่มีการผลิตทางด้านการเกษตร ต่อมาจะเป็นขั้นที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม มีการส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐาน (infra-structure) เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม มีการขยายตัวของสถาบันการเงิน มีการเปลี่ยนแปลง

ทัศนคติของประชาชน เพื่อปรับให้เข้ากับสภาพสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ขั้นที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม มีการใช้เทคนิคการผลิตใหม่ ๆ ขึ้นต่อมาสังคมจะเข้าสู่สังคมขั้นเจริญ เป็นขั้นที่มีการใช้ความรู้ทางวิทยาการสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง ทำให้ผลผลิตและรายได้ประชาชาติต่อหัวสูงขึ้น เทคโนโลยีขั้นนี้จะบ่งบอกซับซ้อน และสังคมขั้นอุดมโภคาเป็นขั้นที่สังคมมีการบริโภคสินค้าประเภทคงทนที่ให้ความสะดวกสบาย เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องล้างจาน รถยนต์ เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะประชาชนมีรายได้สูงมาก นอกจากนี้หากประชาชนคนใดมีรายได้ต่ำก็จะได้รับการช่วยเหลือในเรื่องสวัสดิการสังคมจากรัฐบาล และเมื่อเมื่อพิจารณาลำดับขั้นความเจริญทางเศรษฐกิจแล้ว จะพบว่าสังคมอุตสาหกรรมจะอยู่ในลำดับขั้นของความเจริญทางเศรษฐกิจขั้นสูง (อรรถิพย์ ราษฎร์นิยม. 2532 : 28-29 ; อ้างอิงมาจาก Smith. n.d. ; List. 1972 : 409-412) สังคมแบบสังคมนิยมเป็นสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวคิดของมาร์กซ์ (อรรถิพย์ ราษฎร์นิยม. 2532 : 29-30 ; อ้างอิงมาจาก Marx. n.d.) ซึ่งก่อนจะพัฒนาถึงสังคมแบบสังคมนิยม จะต้องผ่านการเป็นสังคมแบบนายทุนซึ่งมีขั้นการเปลี่ยนจากการผลิตแบบเกษตรกรรมมาเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรม ส่วนแนวคิดของโรสโทว์ (Roatow. 1960 : 36-37) สังคมขั้นอุดมโภคา เป็นสังคมที่มีการบริโภคในปริมาณมาก เนื่องจากคนมีรายได้สูงมาก ซึ่งก็เกิดมาจากผลของการพัฒนาอุตสาหกรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมืออันหนึ่ง ในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและหากมีการปรับปรุงในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานแล้ว จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจในที่สุด ประเทศไทยก็ยึดแนวความคิดดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดไว้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทุกฉบับ โดยเริ่มส่งเสริมอุตสาหกรรมตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2534 : 29) เนื่องจากรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจ การจะพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความเจริญจะต้องมีการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศให้มาก เป็นผลให้ประเทศไทยส่งเสริมการพัฒนา

อุตสาหกรรมในประเทศ โดยมีเป้าหมายที่ความเจริญทางเศรษฐกิจ ความสำคัญของอุตสาหกรรมจึงมีต่อระบบเศรษฐกิจ

ความสำคัญของอุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจ

อุตสาหกรรมมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมาก จะเห็นได้ว่าประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย มักจะใช้อุตสาหกรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศของตน ถึงแม้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการก็ตาม แต่อุตสาหกรรมก็ยังมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจดังเหตุผลต่อไปนี้

1. อุตสาหกรรมเป็นแหล่งของการจ้างงาน ปัญหาการว่างงานเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา มีประชากรมาก และอัตราการเพิ่มของประชากรก็เพิ่มในอัตราสูง และประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งการประกอบอาชีพดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยพื้นที่ดิน แต่เนื่องจากที่ดินมีจำนวนจำกัด ดังนั้นการเพิ่มจำนวนแรงงานเข้าไปในภาคเกษตรกรรม บ่อมส่งผลให้ประสิทธิภาพในการผลิตลดต่ำลง และเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาการว่างงานแบบแอบแฝง (disguised unemployment) นอกจากนี้ยังมีการว่างงานตามฤดูกาล (seasonal unemployment) เกิดขึ้นอีกด้วย การขยายการผลิตภาคอุตสาหกรรมสามารถดึงแรงงานส่วนเกินที่เกิดขึ้น ไปทำการผลิตสินค้า ทำให้ผลผลิตมวลรวมของประเทศสูงขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ (อรรถิพย์ ราษฎร์นิยม. 2532 : 17-18; ภาวดี ทองอุไทย. 2533 : 581)

2. อุตสาหกรรมเป็นแหล่งสำคัญของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2504 - 2530 พบว่าภาคอุตสาหกรรมเป็นแหล่งสำคัญของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ที่ทำ

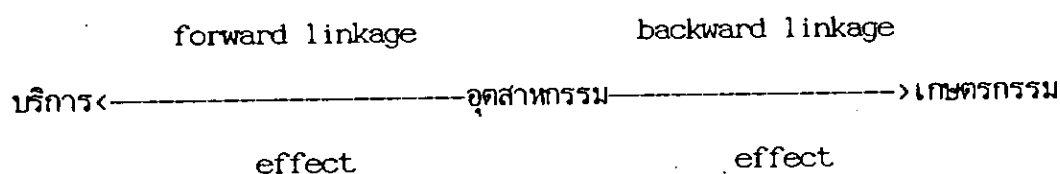
ให้เศรษฐกิจของประเทศอุตสาหกรรมขยายตัวในอัตราเฉลี่ย 3.6 ต่อปี (ชัยวัฒน์ สหัสกุล. 2533 : 441) ซึ่งประเทศไทยก็มีแนวโน้มในทางนองเดียวกัน คือหลังจากสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 ประเทศไทยมีอัตราความเจริญทางเศรษฐกิจสูงเฉลี่ยถึงร้อยละ 11.7 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2533 : 1 - 5) ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศเข้าสู่การผลิตภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก และมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 28.78 ต่อผลผลิตรวมของประเทศ ในปี พ.ศ. 2534 ขณะเดียวกันสัดส่วนการผลิตของภาคเกษตรกรรมเหลือเพียงร้อยละ 13.19 ต่อผลผลิตรวมของประเทศในปีเดียวกัน

3. อุตสาหกรรมเป็นแหล่งที่ช่วยยกระดับรายได้ของประเทศให้สูงขึ้น เนื่องจากสินค้าอุตสาหกรรมนั้น จะมีราคาสูงกว่าสินค้าเกษตรกรรม อีกทั้งสินค้าอุตสาหกรรมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่อำนวยความสะดวก และเป็นเครื่องทุ่นแรงต่อผู้ใช้ ทำให้ความต้องการเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ประเทศอุตสาหกรรมก็สามารถจะขยายการผลิตได้ต่อไป ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ของประเทศ (อ้อทิพย์ ราชวรนิยม. 2532 : 18-19; ภาวดี ทองอุไทย. 2533 : 581) ในกรณีของประเทศไทยพบว่าหลังจากที่เราเริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมโดยเน้นการส่งออกทำให้รายได้ของประเทศเพิ่มขึ้น (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2533 : 1 - 5 ; บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2534 : 31))

4. อุตสาหกรรมเป็นแหล่งช่วยพัฒนาในสาขาอื่น ๆ ทั้งนี้หากมีการพัฒนาสาขาอุตสาหกรรมขึ้นมาแล้ว จะส่งผลกระทบต่อสาขาอื่น ทั้งที่ส่งผลกระทบไปข้างหน้า(forward linkage effect) ต่อสาขาบริการ และส่งผลกระทบไปข้างหลัง(backward linkage effect) ต่อสาขาเกษตรกรรม (อ้อทิพย์ ราชวรนิยม. 2532 : 19 ; ภาวดี ทองอุไทย. 2533 : 581)

สำหรับผลกระทบต่อสาขาบริการก็คือ เมื่อมีการผลิตสินค้าขึ้นมา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งให้ผู้บริโภค จึงมีการขนส่งสินค้าจากโรงงานไปยังร้านค้า ตลอดจนการบรรจุผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายสินค้า จึงเป็นการบริการอย่างหนึ่ง ดังนั้นหากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นมา ความต้องการใช้บริการจากสาขาบริการก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ในขณะเดียวกันสาขาเกษตรกรรมนั้น เป็นสาขาที่เป็นแหล่งวัตถุดิบที่จะใช้ในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ดังนั้นหากมีการพัฒนาในสาขาอุตสาหกรรม ความต้องการใช้สินค้าเกษตรกรรมก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงผลกระทบในการพัฒนาอุตสาหกรรม

ที่มา : อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม (2532 : 19)

5. อุตสาหกรรมเป็นแหล่งช่วยลดปัญหาดุลการค้า และดุลชำระเงิน ประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนามักจะสั่งสินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศเข้ามา จึงทำให้ประเทศเหล่านี้ต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ในขณะที่รายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศมีเข้มน้อย มีผลทำให้ประเทศเหล่านี้ต้องประสบกับปัญหา

การขาดดุลการค้า และส่งผลต่อปัญหาการชำระดุลการค้า การพัฒนาอุตสาหกรรมจะช่วยให้มีการประหยัดเงินตราต่างประเทศ เพราะจะลดการนำเข้าลง ในขณะที่เดียวกันหากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมจนสามารถส่งออกได้แล้ว จะทำให้ประเทศมีรายได้จากต่างประเทศ ทำให้ปัญหาการขาดดุลการค้าลดลง (อรรถิพย์ ราษฎร์นิยม. 2532 : 19-20) กรณีของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ในอดีตประเทศไทยมีปัญหาการขาดดุลการค้ามาก ในปัจจุบันปัญหาได้ลดน้อยลง แต่ยังไม่ได้ดุลการค้า ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเมื่อเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ทำให้มูลค่าการส่งออกมากขึ้น (บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2534 : 31)

6. อุตสาหกรรมช่วยลดความเสี่ยงเปรียบในเรื่องอัตราการค้า สินค้าอุตสาหกรรมจะมีราคาสูงกว่าสินค้าเกษตรกรรม และในระยะยาวสินค้าเกษตรกรรมจะมีความต้องการเพิ่มขึ้นช้ากว่าสินค้าอุตสาหกรรม (อรรถิพย์ ราษฎร์นิยม. 2532 : 20)

7. อุตสาหกรรมเป็นแหล่งทำให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมนั้นจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีในการผลิต ทั้งนี้เพราะจะช่วยลดต้นทุนในการผลิต ประเทศที่เริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะแรก จะนำเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาใช้ โดยอาจจะนำมาในรูปของสินค้าประเภททุน และมีผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเข้ามาใช้และถ่ายทอดเทคโนโลยีดังกล่าว จนกว่าจะมีความสามารถพัฒนาคิดค้นเองได้ (นวลทิพย์ ควบ. 2530 : 167-168 ; อรรถิพย์ ราษฎร์นิยม. 2532 : 20-21) สำหรับประเทศไทยยังขาดการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากขาดเงินทุน ในปี พ.ศ. 2530 ค่าใช้จ่ายโดยรวมในการทำวิจัยและพัฒนาของประเทศไทย มีเพียงร้อยละ 0.22 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ซึ่งถือว่าต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเกาหลีใต้ที่ใช้เงินเพื่อการนี้ในปีเดียวกัน ถึงประมาณ ร้อยละ 2.0 (United Nations. 1990 : 33)

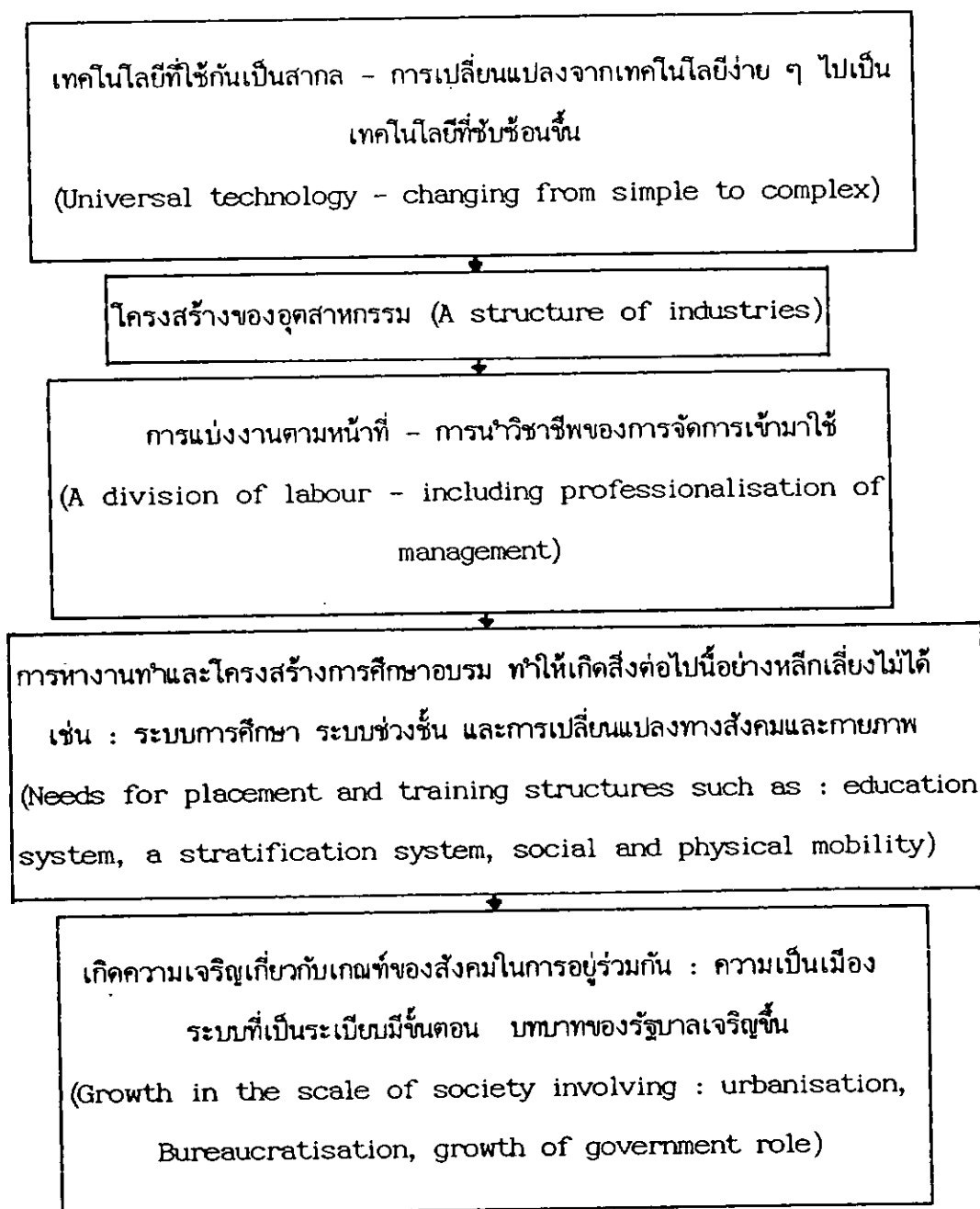
8. อุตสาหกรรมทำให้รายได้ในประเทศมีเสถียรภาพมากขึ้น การผลิตสินค้าเกษตรกรรมต้องอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศเป็นหลัก ส่วนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมไม่ขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศมากนัก ทำให้ลดความผันผวนได้มาก รายได้จึงมีเสถียรภาพมากกว่าสินค้าเกษตรกรรม (อ้อทิพย์ ราชวรนิมม. 2532 : 21)

กล่าวโดยสรุปการพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นยุทธวิธีการหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นให้เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโต ครอบคลุมเป็นหน่วยย่อยของสังคมและเป็นหน่วยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ คือ การผลิต การบริโภค การแบ่งสรร และการแลกเปลี่ยน โดยเฉพาะในด้านการบริโภคจะเกี่ยวข้องกับครอบคลุมมากที่สุด เพราะครอบคลุมเป็นหน่วยที่เกิดการบริโภคอย่างแท้จริง ส่วนการผลิต การแบ่งสรร และการแลกเปลี่ยนมีสถาบันอื่นๆ ทำหน้าที่แทน ครอบคลุมจึงได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้สังคมที่ครอบคลุมตั้งถิ่นฐานอยู่กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งมีลักษณะ ไม่เหมือนกับสังคมเกษตรกรรม

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอุตสาหกรรม

การพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมที่มีโครงสร้างการผลิตง่าย ๆ ไปสู่สังคมอุตสาหกรรม อันเนื่องมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีไปเป็นเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้โครงสร้างการผลิตเปลี่ยนแปลงไป (Miller and Form. 1964 : 101) จากกระบวนการผลิตภาคเกษตรที่ต้องอาศัยพื้นที่จำนวนมาก เนื่องจากพืชต้องอาศัยพลังงานจากดวงอาทิตย์ การผลิตต้องอาศัยอิทธิพลของดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เกษตรกรรมมีความชำนาญงานหลาย ๆ อย่างมากกว่าคนในภาคอุตสาหกรรม เพราะเกษตรกรต้องทำงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่เตรียมดิน เพาะปลูก ปรังรักษา เก็บเกี่ยว และขาย ตั้งแต่ต้นจน

เสรีจลินกระบวนการผลิต(ประเสริฐ แยมกลีนฟุ้ง และคนอื่น ๆ. 2533 : 172-174)ส่วน
 คนในภาคอุตสาหกรรมจะผลิตตามหน้าที่ที่แบ่งแยกกันไว้ (division of labour) มีการ
 นวัตกรรมของการจัดการเข้ามาใช้ในการผลิต (Miller and Form. 1964 : 101)
 ทำให้เกิดความจำเป็นในการเปลี่ยนโครงสร้างด้านการศึกษา เกิดระบบช่วงชั้นทางสังคม
 มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมเกิดขึ้น ทำให้เกิดความเป็นเมืองมีระบบระเบียบขั้นตอนที่แน่นอน
 มีอาชีพที่หลากหลายในสังคมอุตสาหกรรม เป็นผลทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและระดับ
 การศึกษาสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพ ที่พักอาศัย การศึกษาของชุมชนดีขึ้น (Miller
 and Form. 1964 : 99 ; Berg. 1979 : 76) จากทฤษฎีโครงสร้างทางอุตสาหกรรม
 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของเศรษฐกิจและสังคมหลายประการ มิล
 เลอร์ และฟอร์ม (Miller and Form. 1964 : 101) ได้เสนอโครงสร้างของอุตสาหกรรม
 ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยน ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แสดงโครงสร้างของอุตสาหกรรม

ที่มีผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม

ที่มา : Miller, Delbert C. and William H. Form. Industrial

Sociology. 2nd, New York : Harper & Row, 1964.

จากภาพประกอบ 4 ชุมชนที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นในชุมชน จะสร้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นผลทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและระดับการศึกษาสูงขึ้น อันจะส่งผลต่อสุขภาพ ที่พักอาศัย การศึกษา และสถาบันทางวัฒนธรรมของชุมชนดีขึ้น

ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสังคมเกษตรกรรม ซึ่งบางท่านเรียกว่าสังคมชนบท กับสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งบางท่านเรียกว่าสังคมเมือง (Brown and Harrison. 1978 : 45 ; สุธี ประศาสน์เศรษฐ์. 2528 : 113 ; เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2534 : 9) ความแตกต่างของสังคมทั้งสองแบบ โซโรกินและซิมเมอร์แมน (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. 2529 : 17-27 ; อ้างอิงมาจาก Sorokin and Zimmerman. 1929) ได้เสนอตัวแบบของความแตกต่างระหว่างสังคมภาคอุตสาหกรรม (สังคมเมือง) กับสังคมภาคเกษตรกรรม (สังคมชนบท) ไว้ 9 ประการคือ

1. อาชีพ ซึ่งได้แบ่งประเภทของอาชีพออกเป็นสามประเภทด้วยกัน คือ อาชีพขั้นปฐมภูมิ ขั้นทุติยภูมิ และขั้นตติยภูมิ ในอาชีพขั้นปฐมภูมิไม่มีอาชีพการทำไร่ นา การเลี้ยงสัตว์ การทำป่าไม้ การล่าสัตว์ และการจับสัตว์ อาชีพขั้นทุติยภูมิมีการทำเหมืองแร่ หัตถกรรม และการก่อสร้าง ส่วนอาชีพขั้นตติยภูมิ มีการขนส่ง การสื่อสารและคมนาคม ธุรกิจ การค้า เครดิต ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งนับว่ามีความแตกต่างพื้นฐานระหว่างสังคมภาคอุตสาหกรรมกับสังคมภาคเกษตรกรรม โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทมีอาชีพขั้นปฐมภูมิหรือยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ส่วนในเมืองนั้นประชาชนส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพในขั้นทุติยภูมิ และตติยภูมิ ดังนั้นประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทจึงเป็นเกษตรกร ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ในเมืองเป็นผู้ทำงานในอาชีพอื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2525 : 127) ที่พบว่าหัวหน้าครอบครัวในเมืองประกอบอาชีพหลายสาขา

2. ขนาดของชุมชน สืบเนื่องมาจากการที่ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม จึงมีอัตราส่วนของคนต่อพื้นที่ดินต่ำ (low man-to-land ratio) คือมีจำนวนประชาชนน้อย อาศัยอยู่ในพื้นที่ดินจำนวนมาก ทำให้ชุมชนในสังคมเกษตรกรรมเป็นชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งตรงกันข้ามกับสภาพของสังคมอุตสาหกรรมที่มีอัตราส่วนของคนต่อพื้นที่ดินสูง (high man-to-land ratio) คือมีจำนวนประชากรมากและหนาแน่น อาศัยอยู่ในพื้นที่ดินจำนวนจำกัด ทำให้ชุมชนในสังคมอุตสาหกรรมเป็นชุมชนขนาดใหญ่

3. ความหนาแน่นของประชาชน จากการที่ประชาชนส่วนใหญ่กระจุกกระจายกันอยู่ในท้องที่ต่าง ๆ และในชุมชนขนาดเล็ก จึงทำให้สังคมเกษตรกรรมมีความหนาแน่นของประชาชนต่ำ ส่วนสังคมอุตสาหกรรมนั้น เมื่อมีประชาชนจำนวนมากอาศัยอยู่ในพื้นที่ดินจำนวนจำกัด ทำให้ชุมชนมีความหนาแน่นของประชาชนสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งธุรกิจการค้าที่เป็นบริเวณศูนย์กลางเมือง จะมีความหนาแน่นของประชาชนต่อพื้นที่สูงที่สุด แล้วจะค่อย ๆ ลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ในบริเวณที่ห่างออกไปจากศูนย์กลางเมือง จนกระทั่งน้อยที่สุดในเขตชานเมืองและในชนบท

4. สิ่งแวดล้อม สภาพของสังคมเกษตรกรรมจะมีสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical environments) เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ ภูมิอากาศ เป็นต้น สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ (biological environments) เช่น พืชป่า สัตว์ป่า ป่าไม้ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural environments) จำพวกกายภาพสังคม (physiosocial) เช่น จอบ เสียม ไถ คราด เกวียน เป็นต้น พวกชีวภาพสังคม (biosocial) เช่น พืชพรรณธัญญาหารต่าง ๆ ผู้คนชาวชนบทด้วยกัน เป็นต้น และพวกจิตสังคม (psychosocial) เช่น ความรู้สึกนึกคิด ความรัก ค่านิยม ทศนคติ เป็นต้น ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะมีความใกล้ชิดและคลุกคลีอยู่กับบรรดาสีสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ นี้ และอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ด้วย โดยเฉพาะเกษตรกรในประเทศไทยกำลังพัฒนาทั้งหลาย การประกอบอาชีพต้องอาศัยสิ่งแวดล้อม

ทางกายภาพช่วยประจำทุกฤดูกาล ส่วนสังคมอุตสาหกรรมนั้นเป็นสิ่งแวดล้อมปรุงแต่งที่ห่างไกลจากธรรมชาติ เช่น ดินก็ได้รับการปรุงแต่งให้เป็นดินผสมสำหรับทำสวนไม้ดอก และปลูกไม้ผลในพื้นที่บริเวณบ้านเรือน น้ำก็เป็นน้ำประปา หรือน้ำบาดาล สำหรับใช้อาบชำระล้างร่างกายและภาชนะ ส่วนน้ำคั้นก็ปรุงแต่งโดยผ่านกรรมวิธีฆ่าเชื้อโรค จากโรงงานผลิตน้ำคั้นแล้ว ภูมิอากาศในเมืองก็มักจะมีฝุ่นละอองเจือปน จึงไม่บริสุทธิ์เท่าที่ควร ไม้ป่าสัตว์ป่าส่วนใหญ่ก็เป็นการปลูกและการเลี้ยงเพื่อให้ประชาชนได้เที่ยวชม เป็นต้น วัฒนธรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทางด้านวัตถุและทางด้านจิต สังคมของประชาชนอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมแบบกลุ่มทุติยภูมิ จึงทำให้ประชาชนในสังคมเมืองมีความสัมพันธ์กันแบบผิวเผิน มีความเห็นแก่ตัวสูงและมีพฤติกรรมมุ่งไปสู่การกระทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ

5. การจำแนกความแตกต่างทางสังคม เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งในสังคมเกษตรกรรมมีการจำแนกความแตกต่างทางสังคมน้อย เพราะเหตุว่าประชาชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแบบเดียวกัน (homogeneous group) คือ มีเชื้อชาติ สัญชาติ ภูมิหลังครอบครัวทางวัฒนธรรมและทางชนชั้นเหมือนกัน หรือเป็นเกษตรกรด้วยกัน ดังนั้นกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมจึงมีน้อยและมักจะเป็นกลุ่มศาสนาเดียวกันหรือกลุ่มอาชีพเดียวกัน เช่น กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ผู้เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ส่วนในสังคมอุตสาหกรรมนั้นมีการจำแนกความแตกต่างทางสังคมสูง เพราะเหตุว่าประชากรเป็นกลุ่มต่างแบบกัน (heterogeneous group) จึงมีกลุ่มศาสนาต่าง ๆ เช่น พุทธ คริสต์ อิสลาม และมีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มากมาย เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ นักการเมือง พ่อค้า นักธุรกิจ เป็นต้น

6. การจัดช่วงชั้นทางสังคม สังคมโดยทั่ว ๆ ไป จะมีการแบ่งช่วงชั้นทางสังคมตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ในสังคมเกษตรกรรมจะมีช่วงชั้นประมาณสามช่วงชั้น คือชนชั้นสูง ชั้นกลางและชั้นต่ำ ส่วนในสังคมอุตสาหกรรมนั้นการจัดช่วงชั้นทางสังคมมีหลาย

ช่วงชั้น คือ ชั้นสูง ชั้นกลางระดับสูง ชั้นกลาง ชั้นกลางระดับต่ำ ชั้นต่ำระดับสูง ชั้นต่ำ ชั้นต่ำระดับต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างของอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการแบ่งชั้นของแรงงาน (Division of labour) จากการแบ่งแรงงานเป็นระดับชั้น ทำให้เกิดช่วงชั้นทางสังคม เกิดขึ้น (Loudon and Bitta. 1988 : 242 ; Engel. 1990 : 122) สังคมเกษตรกรรมประชาชนส่วนใหญ่เป็นชนชั้นต่ำ ส่วนสังคมอุตสาหกรรมประชาชนส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง เนื่องจากในสังคมอุตสาหกรรมประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทุนนิยมและคหกรรม จึงทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่าประชาชนในสังคมเกษตรกรรม

7. การเคลื่อนที่ทางสังคม เป็นการเปลี่ยนฐานะ หรือตำแหน่งของบุคคลในสังคม ซึ่งการเคลื่อนที่ทางสังคมแบ่งออกได้สองประเภทคือการเคลื่อนที่ทางแนวดิ่ง (vertical) และการเคลื่อนที่ทางแนวนอน (horizontal) การเคลื่อนที่ทางแนวดิ่ง เป็นการเปลี่ยนฐานะหรือตำแหน่งของบุคคลจากระดับชั้นสังคมหนึ่ง ไปสู่อีกระดับชั้นหนึ่ง โดยจะเปลี่ยนให้สูงขึ้นหรือต่ำลงก็ได้ เช่น การเปลี่ยนฐานะหรือตำแหน่งจากชนชั้นต่ำไปเป็นชั้นกลางและสูง ตามลำดับ เป็นต้น ส่วนการเคลื่อนที่ทางแนวนอนนั้น เป็นการเปลี่ยนฐานะหรือตำแหน่งของบุคคลในระดับสังคมเดียวกัน การเคลื่อนที่ทางสังคมในสังคมเกษตรกรรมมีน้อยกว่าในสังคมอุตสาหกรรม เพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นสังคมเดียวกัน ส่วนในสังคมอุตสาหกรรมนั้นมีการเคลื่อนที่ทางสังคมสูงทั้งแนวดิ่งและแนวนอน เพราะว่าประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา และการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยมาก ดังจะเห็นได้ว่ามีอาชีพประเภทต่าง ๆ จำนวนมาก อันเป็นผลมาจากการแบ่งแยกแรงงาน และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้บุคคลทำงานตามความถนัดของตนเอง ซึ่งมีผลทำให้รายได้ของบุคคลเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมการบริโภคของคนจึงเปลี่ยนไป เมื่อมีการเคลื่อนที่ทางสังคม

8. การกระทำระหว่างกันทางสังคม เป็นกระบวนการทางสังคมที่ประกอบด้วย การกระทำที่ตอบสนองกันของบุคคลและของกลุ่ม รูปแบบของการกระทำระหว่างกันทาง

สังคมได้แก่ การค้ากันและการร่วมมือกัน การกระทำระหว่างกันทางสังคมจึงเป็นการสื่อสารสัมพันธ์กันระหว่าง บุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการใช้ภาษา สัญลักษณ์ เป็นสื่อในการติดต่อกัน ในสังคมเกษตรกรรมมีการกระทำระหว่างกันทางสังคมของประชาชนน้อยกว่าสังคมอุตสาหกรรมเพราะประชาชนในชนบทส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเดียวกัน และมีความเป็นอยู่บนพื้นฐานของระบบเครือญาติ ส่วนประชาชนในสังคมอุตสาหกรรมเป็นกลุ่มต่างแยกกัน หลายกลุ่มหลายอาชีพ ความเป็นอย่างขึ้นกับระบบทางเศรษฐกิจจึงมีการกระทำระหว่างกันทางสังคมสูง อิทธิพลของกลุ่มทางสังคมจึงมีสูง

9. ความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ในสังคมเกษตรกรรมมีความเป็นปึกแผ่นทางสังคมแบบกลไก (mechanistic) ด้วยความสัมพันธ์แบบกลุ่มประมุขของสมาชิกกลุ่ม ส่วนสังคมอุตสาหกรรมนั้นเป็นความปึกแผ่นทางสังคมเป็นแบบอินทรีย์ (organistic) ด้วยความสัมพันธ์แบบกลุ่มทุติยภูมิของสมาชิกกลุ่มและการที่สังคมอุตสาหกรรมมีองค์กรต่าง ๆ มากมาย ทำให้มีความยุ่งยากซับซ้อนมากกว่าสังคมเกษตรกรรม

จากแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอุตสาหกรรมที่มีผลต่อโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจและผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดสังคมอุตสาหกรรมที่มีลักษณะดังนี้ คือ มีอาชีพชั้นทุติยภูมิและชั้นตติยภูมิมาก เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีประชาชนหนาแน่น มีความแตกต่างทางสังคมสูงเพราะเหตุว่าประชากรเป็นกลุ่มต่างแยกกัน (heterogeneous group) สังคมของประชาชนอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมแบบกลุ่มทุติยภูมิ มีความสัมพันธ์กันแบบผิวเผิน โครงสร้างของอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการแบ่งชั้นของแรงงาน (Division of labour) จากการแบ่งแรงงานเป็นระดับชั้น ทำให้เกิดช่วงชั้นทางสังคมเกิดขึ้น มีการเคลื่อนที่ทางสังคมสูงทั้งแนวตั้งและแนวนอน เพราะว่าประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพรายได้ ระดับการศึกษา มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมสูง อิทธิพลของกลุ่มทางสังคมจึงมีสูง ความปึกแผ่นทางสังคมเป็นแบบอินทรีย์ (organistic) ด้วย

ความสัมพันธ์แบบกลุ่มพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม และการที่สังคมอุตสาหกรรมมีองค์กรต่าง ๆ มากมาย ทำให้มีความยุ่งยากซับซ้อนมากกว่าสังคมเกษตรกรรม และประเด็นที่สำคัญของผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรม คือก่อให้เกิดการเจริญทางเศรษฐกิจ นั่นคือประชาชนโดยเฉลี่ยมีรายได้สูงขึ้น

เมื่อพิจารณาในระดับชุมชนจะพบว่าสังคมเกษตรกรรม มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมของประชาชนน้อยกว่าสังคมอุตสาหกรรม เพราะประชาชนในชนบทส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเดียวกัน และมีความเป็นอยู่บนพื้นฐานของระบบเครือญาติ (สนิท สัมภักการ. 2533 : 8) จึงเคยชินกับพฤติกรรมแบบเดียวกัน การเลียนแบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคจะเป็นการเลียนแบบจากคนในสังคมอุตสาหกรรม เนื่องจากสังคมอุตสาหกรรมเป็นกลุ่มอ้างอิง ที่สังคมเกษตรกรรมเลียนแบบ (วิภาวี พิจิตน์คาล. 2533 : 203) การจัดช่วงชั้นทางสังคมของสังคมอุตสาหกรรมและสังคมเกษตรกรรมมีความแตกต่างกัน กล่าวคือสังคมเกษตรกรรมประชาชนส่วนใหญ่เป็นชนชั้นต่ำ ส่วนสังคมอุตสาหกรรมประชาชนส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง ทั้งนี้เพราะ ในสังคมอุตสาหกรรมประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพขั้นทุติยภูมิและตติยภูมิ จึงทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่าประชาชนในสังคมเกษตรกรรม และเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างพื้นฐานด้านสังคม ประชาชนในสังคมอุตสาหกรรมจึงมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. 2529 : 17-27 ; อ้างอิงมาจาก Sorokin and Zimmerman. 1929) ประชาชนในสังคมอุตสาหกรรมจึงมีระดับการศึกษาสูงกว่า ประชาชนในสังคมเกษตรกรรม นั่นคือประชาชนในสังคมอุตสาหกรรมจะมีวิจรรย์ในการใช้เหตุผลตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยคำนึงถึงการได้รับอรรถประโยชน์สูงสุด เมื่อพิจารณาการรับข่าวสารของสังคมอุตสาหกรรมจะแตกต่างจากการรับข่าวสารของสังคมเกษตรกรรม กล่าวคือสังคมที่พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมจะมีความเป็นเมืองสูง หมายถึงการใช้ระบบเทคโนโลยีการสื่อสารที่

ทันสมัยและมีความซับซ้อนมากกว่าสังคมเกษตรกรรม(Miller and Form. 1964 : 101) ทำให้สังคมอุตสาหกรรมได้รับข่าวสารที่หลากหลายมากกว่าสังคมเกษตรกรรม ทั้งรูปแบบและปริมาณการรับข่าวสาร ทำให้มีโอกาสใช้ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ทางสังคมของสังคมเกษตรกรรมจะเป็นแบบกลุ่มปฐมภูมิมากกว่ากลุ่มทุติยภูมิ ส่วนในสังคมอุตสาหกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมจะเป็นแบบกลุ่มทุติยภูมิมากกว่ากลุ่มปฐมภูมิ (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. 2529 : 17-27 ; อ้างอิงมาจาก Sorokin and Zimmerman. 1929) ทำให้สังคมเกษตรกรรมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ใกล้ชิดกันมาก ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการจึงมีน้อยกว่าสังคมอุตสาหกรรม ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบกลุ่มทุติยภูมิเป็นแบบกลุ่มต่างแบบกัน (heterogeneous group) ทำให้ใช้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการด้วยตนเอง

จากแนววิเคราะห์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภค สามารถอธิบายพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกิดจากผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วยข้อมูลในระดับชุมชน เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม การรับข่าวสาร ในระดับชุมชน ซึ่งส่งผลถึงพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวในสังคมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม แต่เนื่องจากพฤติกรรมการบริโภค ไม่เพียงแต่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังถูกกำหนดโดยปัจจัยทางด้านปัจเจกบุคคลหลายด้าน ดังนั้นเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน การศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค ต้องนำปัจจัยทางด้านปัจเจกบุคคลเข้ามาพิจารณาด้วย

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคนัยในระดับปัจเจกบุคคล

ทฤษฎีกลุ่มอ้างอิง

ทฤษฎีกลุ่มอ้างอิงอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลว่า บุคคลหรือกลุ่มมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น กลุ่มอ้างอิง ได้ให้บรรทัดฐานและค่านิยมที่จะเป็นตัวกำหนดวิถีทางที่บุคคลคิดและปฏิบัติ (Conklin. 1987 : 189 ; Engel and others. 1990 : 146) กลุ่มอ้างอิงมีความหมายแตกต่างจากกลุ่มต่าง ๆ ที่บุคคลเข้าไปเป็นสมาชิกไม่ว่าจะเป็นสมาชิกแบบทางการโดยตัวบุคคลเองหรือจะเป็นในนาม การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มไม่จำเป็นจะต้องหมายความว่าบุคคลจะมีการแสดงออกร่วมกันทางจิตวิทยาอย่างแท้จริง แต่กลุ่มอ้างอิงนั้น หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มที่บุคคลเข้ามาผูกพันกับความมุ่งหมายของกลุ่มโดยตนเองไม่ได้เป็นสมาชิก แต่มีการแสดงร่วมกันทางจิตวิทยา ดังนั้นกลุ่มอ้างอิงจึงเป็นกลุ่มที่มีอำนาจและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ลักษณะที่เด่นและสำคัญของกลุ่มอ้างอิงก็คือเป็นกลุ่มที่บุคคลอื่นที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเลียนแบบ ความคิด รูปแบบ และบรรทัดฐาน รวมทั้งทัศน-ภาพ และทัศนคติต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มอ้างอิงนั้น (Loudon and Bitta. 1988 : 275)

อิทธิพลของกลุ่มอ้างอิงที่มีต่อพฤติกรรมของผู้อื่น เกิดจากระดับความปรารถนาโดยผ่านฐานอำนาจต่าง ๆ ดังนี้ (Loudon and Bitta. 1988 : 272-274)

1. อำนาจรางวัล (reward power) บุคคลแสดงพฤติกรรมตามกลุ่มอ้างอิงเมื่อเห็นว่ากลุ่มอ้างอิงสามารถให้รางวัลต่อบุคคลนั้นได้

2. อำนาจบังคับ (coercive power) กลุ่มอ้างอิงใช้อิทธิพลของกลุ่มในการลงโทษหรือให้รางวัล โดยการลงโทษที่ไม่ใช่ด้านร่างกายแต่เป็นด้านจิตใจ กลุ่มอ้างอิงมีความสามารถที่จะบังคับบุคคลให้ยินยอมตามบรรทัดฐานต่าง ๆ ของกลุ่ม ความเข้มของอำนาจขึ้นอยู่กับ ขนาดของรางวัลหรือการลงโทษที่เกี่ยวข้องและท่าทีของการเกิดอำนาจของกลุ่มที่นักเห็นภาพพจน์ได้

3. อำนาจอันชอบธรรม (legitimate power) บุคคลแสดงพฤติกรรมตามกลุ่มอ้างอิง เนื่องจากกลุ่มอ้างอิงแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกว่า "ควรจะทำ" หรือ "จะต้องทำ"

4. อำนาจผู้เชี่ยวชาญ (expert power) เป็นอำนาจที่เกิดจากบุคคลที่มีความรู้ที่มีคุณค่าและหาได้ยาก ซึ่งความรู้นั้นมีรางวัลสูงมาก หรือเป็นผู้มีความคิดและผู้ทรงอิทธิพลหลักในเรื่องแห่งหรือการใช้สินค้าและบริการใหม่ อำนาจดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อผู้ซึ่งต้องการความรู้ชนิดนั้น

5. อำนาจอ้างอิง (referent power) อำนาจอ้างอิงจะเห็นได้เมื่อบุคคลเกิดความชอบในบุคคลอื่นมาก เพราะเป็นผู้ที่ให้รางวัลแก่เขา ซึ่งทำให้เขาแสดงพฤติกรรมกับผู้ให้รางวัล

นอกจากนี้ อคูลย์ จาตุรงคกุล (2534 : 83) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มอ้างอิงที่ผ่านอิทธิพลของบรรทัดฐาน อิทธิพลของการแสดงออกซึ่งค่านิยม อิทธิพลของข้อมูลข่าวสาร และอื่น ๆ ดังนี้

1. อิทธิพลของบรรทัดฐาน (normative influence) บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของกลุ่ม การยอมตนให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของกลุ่ม เพราะบุคคลเห็นถึงผลประโยชน์ที่ได้รับเมื่อเทียบกับต้นทุนของการเสียเวลาหรือการถูกจำกัดอิสระในการเลือก

2. อิทธิพลของการแสดงออกซึ่งค่านิยม (value expressive influence) บุคคลต้องการความผูกพันกับกลุ่ม โดยการยอมรับค่านิยมหรือพฤติกรรม และมีปฏิริยาสนองตอบ

3. อิทธิพลของข้อมูลข่าวสาร (informational influence) ผู้บริโภคมักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เพราะเขาได้รับหลักฐานที่เป็นจริงที่เขาต้องการ และเป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้ เหตุการณ์นี้เกิดเมื่อผู้บริโภคเกิดความลำบากในการประเมินลักษณะสินค้าหรือตราขาย โดยสังเกตเห็นว่าผู้อื่นใช้สินค้าหรือให้คำแนะนำเป็นหลักประกันที่สมบูรณ์ นอกจากแสวงหาข่าวสารจากเพื่อนและญาติแล้ว ผู้บริโภคยังแสวงหาข่าวสารจากแหล่งอื่น ๆ ด้วย

4. อื่น ๆ เช่น สินค้าที่มีฟุ่มเฟือย ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะรับอิทธิพลทางสังคมมากกว่าผู้ที่ซื้อสินค้าจำเป็นทางเศรษฐกิจ ดังนั้นความฟุ่มเฟือยก็เป็นตัวกำหนดว่าผู้บริโภคจะเป็นสมาชิกของกลุ่มอ้างอิง เป็นต้น

จากทฤษฎีกลุ่มอ้างอิงที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภค สามารถสรุปความสำคัญของกลุ่มอ้างอิงได้ดังนี้ คือ กลุ่มอ้างอิงเป็นกลุ่มที่สร้างเกณฑ์ให้บุคคลเปรียบเทียบสำหรับใช้ในการประเมินตนเอง เป็นกรอบสำหรับอ้างอิง และกลุ่มอ้างอิงเป็นที่พึ่งปรารถนาสำหรับบุคคล บุคคลจึงแสดงพฤติกรรมการบริโภคตามกลุ่ม ดังนั้นอิทธิพลกลุ่มอ้างอิงจึงมีขอบเขตครอบคลุมถึงอิทธิพลของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม

ทฤษฎีกลุ่ม

การอธิบายพฤติกรรมการบริโภคของบุคคลด้วยทฤษฎีกลุ่ม(a theory of group)

ซึ่งกล่าวถึงความหมายของกลุ่มว่า เป็นหน่วยของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้ซึ่งมีความสนใจร่วมกันเป็นสำคัญ มีเกี่ยวพันกันในสถานภาพและบทบาท มีค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน และมีเอกลักษณ์เหมือนกัน (Conklin. 1987 : 187) กลุ่มแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ 1) กลุ่มปฐมภูมิ (primary group) 2) กลุ่มทุติยภูมิ (secondary group) กลุ่มปฐมภูมิเป็นกลุ่มที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นครั้งแรกและมีความสำคัญต่อบุคคลมาก เนื่องจากบุคคลทำงานหรืออาศัยอยู่ด้วยกันมีความใกล้ชิดกัน กลุ่มปฐมภูมิที่กล่าวถึงนี้ คือ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และเพื่อนบ้าน กลุ่มเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อบุคคล (Broom and Selznick. 1968 : 124) ดังนี้

1. กำหนดสถานภาพของบุคคลในภาพรวม ด้านอาชีพ และการดำเนินชีวิต
2. ทำให้บุคคลมีความเกี่ยวข้องกัน (cohesion) สูงมาก บุคคลจะมีทัศนคติและเป้าหมายร่วมกัน บุคคลจึงมีพฤติกรรมเหมือนกัน
3. ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่จำกัดในการกระทำต่อกันในชุมชน

ส่วนกลุ่มอีกประเภทหนึ่งคือกลุ่มทุติยภูมิ เป็นกลุ่มที่มีความสนใจร่วมกันในขอบเขตที่จำกัด เกิดขึ้นตามสภาวะ และมีลักษณะชั่วคราว เช่น สถานภาพแรงงาน สมาคมวิชาชีพ คณะกรรมการ เป็นต้น (Conklin. 1987 : 187)

การศึกษาพฤติกรรมการบริโภค ให้ความสนใจกับอิทธิพลของกลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ โดยเฉพาะกลุ่มปฐมภูมิเป็นกลุ่มที่เกิดอย่างถาวรและอยู่ใกล้ชิดกับบุคคลมาก นับตั้งแต่บุคคลเกิดขึ้นมาจะมีความสัมพันธ์กับครอบครัว และกลุ่มเพื่อนทั้งที่เป็นเพื่อนสนิทและเพื่อนบ้านใกล้ชิดยิ่ง กลุ่มเหล่านี้จะถ่ายทอดความคิดทัศนคติต่าง ๆ ให้กับบุคคล ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมตามกลุ่ม

ทฤษฎีช่วงชั้นทางสังคม

การอธิบายพฤติกรรมการบริโภคด้วยทฤษฎีช่วงชั้นทางสังคม (a theory of social stratification) ซึ่งเป็นหนึ่งในทฤษฎีว่าด้วยโครงสร้างสังคมที่แยกบุคคลออกเป็นกลุ่ม ตามลักษณะของอาชีพ รายได้ การศึกษา และที่พักอาศัย สมาชิกที่อยู่ในชนชั้นทางสังคมชั้นใดชั้นหนึ่งจะแสดงพฤติกรรมเหมือนกัน (Broom and Selznick. 1963 : 176 ; Cohen. 1968 : 59 ; Brinkerhoff and White. 1985 ; Conklin. 1987 : 208 : 203 ; อดุลย์ จาตุรงคกุล. 2534 : 72-73) จากทฤษฎีช่วงชั้นทางสังคม บุคคลในชนชั้นของสังคมแต่ละชั้นจะมีอาชีพ รายได้ การศึกษา และที่พักอาศัย เหมือน ๆ กัน จึงมีทัศนคติ กิจกรรม ความสนใจ และแบบพฤติกรรมเหมือนกัน คนที่อยู่ในชนชั้นเดียวกันมักจะซื้อสินค้าและบริการประเภทเดียวกัน จากร้านจำหน่ายคล้าย ๆ กัน สมาชิกในแต่ละชนชั้นจะมีความเป็นเอกพันธ์สูง (homogeneous group) ชนชั้นทางสังคมทำให้คนมีสถานภาพสูงต่ำไม่เท่ากัน บางสถานภาพได้รับอำนาจ เอกสิทธิ์ เกียรติภูมิจากสังคมสูง บางสถานภาพได้รับน้อย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม (นาภรณ์ หะวานนท์. ม.ป.ป. : 4) บุคคลในแต่ละชนชั้นจึงมีพฤติกรรมแตกต่างกัน (Loudon and Bitta. 1988 : 240) เนื่องจากมีสถานภาพต่าง ๆ กัน การทำนายพฤติกรรมของบุคคลในสังคมสามารถอธิบายได้ด้วยชนชั้นทางสังคม (Broom and Selznick. 1968 : 154 ; Wilkie. 1990 : 13)

เนื่องจากชนชั้นทางสังคมมีความสำคัญ ที่จะนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภค การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว จึงต้องศึกษาตัวแปรชนชั้นทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค โดยทั่วไปดัชนีที่ใช้วัดชนชั้นทางสังคมได้แก่อาชีพ รายได้ การศึกษา และที่พักอาศัย และกำหนดเป็นตัวแปรชนชั้นทางสังคม (Miller and

Form. 1964 : 101 ; Loudon and Bitta. 1988 : 242 ; Engel and others. 1990 : 122) จากการศึกษาของโคลแมน (Loudon and Bitta. 1988 : 253 ; อ้างอิงมาจาก Coleman.n.d.) พบว่า บุคคลในชนชั้นกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา มีพฤติกรรมในการเลือกซื้อสินค้าและบริการที่ฟุ่มเฟือย เช่น ซื้อรถยนต์ส่วนตัว สร้างสระว่ายน้ำในบ้าน เป็นต้น ส่วนชนชั้นสูงของประเทศสหรัฐอเมริกา มีพฤติกรรมในการเลือกซื้อสินค้าและบริการที่ตัดสินใจเลือกซื้อโดยเหตุผลทางเศรษฐกิจต่ำ เช่น ต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมากกับการเข้าเป็นสมาชิกสโมสร เป็นต้น ซึ่งเมื่อวิเคราะห์พฤติกรรมในการเลือกซื้อแยกตามชนชั้นทางสังคม(Loudon and Bitta. 1988 : 254-255) จะพบว่ามีพฤติกรรมในการเลือกซื้อดังนี้

1. ชนชั้นสูงระดับสูง จะมีพฤติกรรมในการบริโภคที่พยายามรักษารูปแบบเดิมของบรรพบุรุษ ซื้อสินค้าในปริมาณน้อยกว่าบริการ เพราะได้รับมรดกทางวัตถุตกทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นจำนวนมาก
2. ชนชั้นสูงระดับต่ำ จะมีพฤติกรรมในการบริโภคที่แสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งและสถานภาพ โดยการแสดงออกจากการซื้อสินค้าที่มีราคาแพง
3. ชนชั้นกลางระดับสูง จะมีพฤติกรรมในการบริโภคที่แสดงออกถึงความมีชื่อเสียงและการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ จะสะท้อนให้เห็นความเกี่ยวข้องกับสังคม จะพยายามแข่งขันกับชนชั้นสูงกว่า โดยเลียนแบบในการบริโภคแสดงออกจากการซื้อสินค้าที่มีคุณภาพและรสนิยมที่สูงกว่า
4. ชนชั้นกลาง จะมีพฤติกรรมในการบริโภคที่แสดงออกถึงการยอมรับทางสังคมมาก จะไม่คำนึงว่าสินค้าที่ซื้อนั้นเป็นสินค้าที่ไม่จำเป็น (ฟุ่มเฟือย) หรือสินค้าที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต จะคำนึงถึงความสวยงามและรูปแบบตามการชักชวนของเพื่อนและเพื่อนบ้าน เลือกซื้อสินค้าที่คงทนถาวร ไม่เปลี่ยนตรายี่ห้อ
5. ชนชั้นกรรมกร จะมีพฤติกรรมในการบริโภคที่แสดงออกถึงการถูกจำกัดทางด้าน

ประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมคือจะเลือกซื้อสินค้าและบริการเพียง 2-3 ชนิด สินค้าและบริการนั้นจะเป็นสินค้าและบริการที่สร้างความพึงพอใจในทันทีทันใด และซื้อตามเพื่อนจ่ายเพื่อการศึกษาของบุตรน้อยมาก จะประหยัดในเรื่องที่พักและค่าเดินทางเมื่อออกไปพักผ่อนท่องเที่ยวนอกสถานที่ และไม่รับประทานอาหารในภัตตาคารที่อาหารมีราคาแพง แต่จะจ่ายมากเมื่อมีคณาภิยมและพบปะสังสรรค์กับผู้อื่นที่บ้านของตนเอง

6. ชนชั้นต่ำ จะมีพฤติกรรมการบริโภคที่แสดงออก โดยการเลือกซื้อสินค้าและบริการนั้นจะเป็นสินค้าและบริการที่สร้างความพึงพอใจในทันทีทันใด เพื่อทดแทนความขาดแคลน ชนชั้นนี้จะมีระดับการศึกษาน้อยมาก

จากการศึกษาข้างต้น พบว่าการใช้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการของชนชั้นต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยทุกชนชั้น แต่เมื่อวิเคราะห์จากเครื่องชี้วัดของการวัดชนชั้นทางสังคม จะพบว่าระดับการศึกษาเป็นเครื่องชี้วัดที่สำคัญตัวหนึ่ง ในการกำหนดชนชั้นทางสังคม ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง จะอยู่ในชนชั้นสูงที่สูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ และเมื่อพิจารณาถึงระดับความมีเหตุผลผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงน่าจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ เนื่องจากการศึกษาทำให้เป็นผู้บริโภคที่ฉลาด นอกจากนี้แนวโน้มของสังคมประเทศอุตสาหกรรมว่าจะประกอบด้วยชนชั้นกลางมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ และชนชั้นกลางเหล่านี้เลื่อนชั้นมาจากชนชั้นต่ำ โดยได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ชนชั้นกลางจึงเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าชนชั้นต่ำ (ประเสริฐ แยมกลืนฟุ้ง. ม.ป.ป. : 7-8 ; ประเวศ วะสี. 2535 : 83) ดังนั้นการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของชนชั้นกลางจะสูงกว่าชนชั้นต่ำ เนื่องจากการศึกษาสูงกว่า

ทฤษฎีการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ความคิดหรือข้อมูลข่าวสาร ถูกส่งออกจากแหล่งสาร ไปยังผู้รับสาร โดยผ่านช่องสาร ด้วยความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการ ของผู้รับสาร วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการสื่อสาร คือ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะและพฤติกรรม (Rogers. 1973 : 43-49) ในด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภค การสื่อสารเป็นความพยายามที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมการซื้อ โดยทำให้ผู้บริโภคเกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงความเชื่อและทัศนคติ ตามความต้องการของผู้ขายสินค้าและบริการ (พนาทองมีอาคม. 2533 : 633)

การศึกษากระบวนการสื่อสาร ได้มีผู้เสนอแบบจำลองไว้หลายรูปแบบ เช่น แบบจำลองกระบวนการสื่อสารของ แชนนอน และวีเวอร์ (Shannon and Weaver. 1949) ได้อธิบายว่าการสื่อสารประกอบด้วย แหล่งสาร (source) ข่าวสาร (message) เครื่องส่งสาร (transmitter) เครื่องรับสาร (receiver) จุดหมายปลายทาง หรือผู้รับสาร (destination) แบบจำลองของ ชรามม์ (Schramm. 1969) ได้อธิบายว่าการสื่อสารประกอบด้วยผู้ส่งสาร ผู้รับสาร มีการเข้ารหัส (encoding) และถอดรหัส (decoding) และการตีความ (interpreting) แบบจำลองของ เบอร์โล (Berlo. 1960) ได้อธิบายว่าการสื่อสารประกอบด้วยแหล่งสาร ข่าวสาร ช่องสาร และผู้รับสาร

จากแบบจำลองกระบวนการสื่อสารทั้ง 3 รูปแบบ สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการสื่อสารประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งความคิด ความรู้สึก ความต้องการไปยังผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารได้เข้าใจและมีพฤติกรรมตามที่ผู้ส่งสารต้องการ (พนา ทองมีอาคม. 2533 : 633) ในส่วนของพฤติกรรม การบริโภคผู้ส่งสารจะทำหน้าที่ในการโน้มน้าว ชักจูงใจ เพื่อโน้มนาสินค้าและบริการ ผู้ส่งสารมีเป้าหมายในการสื่อสารคือการทำให้เกิดการยอมรับ แลกเปลี่ยนทัศนคติ หรือพฤติกรรม โดยผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารได้รับเรื่องราว ทั้งข้อโต้แย้งหรือข้อสนับสนุนที่ชวนเชื่อให้คล้อยตาม สถานการณ์ การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าว ชักจูงใจอาจพบได้ทั่วไปในการสื่อสารของมนุษย์ทุกระดับ โดยเฉพาะในการโน้มนาสินค้า ซึ่งพยายามชี้ให้ผู้รับสารจำเป็นจะต้องใช้สินค้าชนิดนั้น โดยเน้นประโยชน์ของผู้รับสารในด้านต่าง ๆ ผู้รับสารจะเปลี่ยนพฤติกรรมตามผู้ส่งสาร (ระวีวรรณ ประกอบผล. 2533 : 268)

2. สาร เป็นข้อมูลข่าวสารของผู้ส่งสารที่ถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องราว โดยแสดงเป็นภาษาหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น เป็นรูปภาพ ภาพยนตร์ เสียง ท่าทาง เป็นต้น (Berlo.1960) ในส่วนของพฤติกรรมการบริโภค สารจะหมายถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นเนื้อหาสาระของการโฆษณา (พนา ทองมีอาคม. 2533 : 641-646)

3. ช่องสารหรือสื่อ เป็นสิ่งที่นำหรือถ่ายทอดสารของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร สื่อที่กล่าวถึงนี้มีหลายชนิด เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ จดหมาย ป้ายโฆษณา เป็นต้น (พนา ทองมีอาคม. 2533 : 649)

4. ผู้รับสาร เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รับข้อมูลข่าวสารของผู้ส่งสารความสำเร็จของการสื่อสารขึ้นกับการเลือกสรรของผู้รับสาร คือ เลือกรับรู้ การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งวัดได้ในรูปของปริมาณการรับข้อมูลข่าวสาร (พรทิพย์ วรกิจ ไชยการ. 2533 : 300)

จากทฤษฎีการสื่อสาร พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภค ขึ้นอยู่กับการโฆษณาของผู้ขายสินค้าและบริการ ผู้บริโภคมักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เพราะเขาได้รับหลักฐาน

ที่เป็นจริงที่เขาต้องการและเป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้ เหตุการณ์นี้เกิดเมื่อผู้บริโภคเกิดความลำบากในการประเมินลักษณะสินค้าหรือตราบีหือ โดยสังเกตเห็นว่าผู้อื่นใช้สินค้าหรือให้คำแนะนำ เป็นหลักฐานสมบรูณ์ นอกจากแสวงหาข่าวสารจากเพื่อนและญาติแล้ว ผู้บริโภคยังแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลข่าวสารอื่นด้วย (ฮคูลย์ จาตุรงคกุล (2534 : 83) พฤติกรรมการบริโภคของผู้รับข้อมูลข่าวสาร เป็นพฤติกรรมของผู้ถูกกระทำ (passive receiver) หมายถึงผู้รับสารที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเชื่อและพฤติกรรมเนื่องมาจากการสื่อสาร (พรทิพย์ วรกิจโศกการ. 2533:299) การรับข้อมูลข่าวสารจากการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ ช่วยให้ผู้บริโภคได้รับข่าวสารต่าง ๆ มากขึ้น ข่าวสารที่กล่าวถึงนี้ไม่ใช่เฉพาะการโฆษณาเพื่อขายสินค้าเท่านั้น แต่เป็นข่าวสารทุกประเภท ผู้ที่ได้รับข่าวสารในปริมาณมาก บ่อมีข้อมูลมากในการตัดสินใจที่ดี ดังจะเห็นได้ว่าสังคมที่พัฒนาแล้วจะเป็นสังคมข่าวสาร ดังนั้นผู้ที่ได้รับปริมาณข่าวสารมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ มากกว่าผู้ที่รับข่าวสารในปริมาณน้อย

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

จากการใช้ทฤษฎีที่อธิบายพฤติกรรมการบริโภคในระดับปัจเจกบุคคล เป็นแนวในการกำหนดตัวแปร เพื่อการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวในระดับปัจเจกบุคคล ทำให้สามารถสรุปถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคได้ดังนี้ 1) ชนชั้นทางสังคม 2) กลุ่มอ้างอิง 3) กลุ่มเพื่อน 4) ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว 5) ปริมาณการรับข่าวสาร

1. ชนชั้นทางสังคม หมายถึง การแบ่งคนในสังคมออกเป็นชนชั้นสูงต่ำแตกต่างกันออกไป ในสังคมประกอบด้วยบุคคลที่มีสถานภาพต่าง ๆ กัน สถานภาพดังกล่าวมีความสูงต่ำไม่เท่ากัน บางสถานภาพได้รับอำนาจ เอกสิทธิ์ เกียรติภูมิ จากสังคมสูง บางสถานภาพได้รับน้อย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม สำหรับอิทธิพลของชนชั้นทางสังคม ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคนั้น ปีเกส (Pegues. 1989 : 2986) วิจัยพบว่าชนชั้นทางสังคมระหว่างคนผิวสีดำกับผิวสีขาว จะมีพฤติกรรมการบริโภคแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กูเรียส (Curias. 1992 : 2308-2309-A) ได้เปรียบเทียบกลุ่มผู้บริโภคสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่ได้ยกระดับสถานภาพทางสังคมด้านอาชีพ การศึกษาและรายได้ โดยเปรียบเทียบับบิตามารดาของตนเอง พบว่ากลุ่มที่มีสถานภาพสูงขึ้นนั้นมีแบบแผนของพฤติกรรมการบริโภคแตกต่างจากกลุ่มที่สถานภาพเหมือนเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ วิธีการวัดชนชั้นทางสังคมของผู้บริโภคนั้น ลาวดอน และบิตต้า เองเกลและคนอื่น ๆ (Loudon and Bitta. 1988 : 242 ; Engel and others.1990 : 122-123) ได้ใช้วิธีการวัดที่เรียกว่า a computerized status index (CSI) คือ วัดชนชั้นทางสังคมของคนจากระดับรายได้ การศึกษา อาชีพและพื้นที่ที่อาศัยอยู่ การวิจัยครั้งนี้จะแบ่งผู้บริโภคออกตามชนชั้นทางสังคมโดยใช้ตัวแปรทางระดับรายได้ การศึกษา อาชีพและพื้นที่ที่อาศัยอยู่เป็นเครื่องชี้วัด สำหรับรายละเอียดของดัชนีที่ใช้วัดปัจจัยด้านชนชั้นทางสังคมมีดังนี้

1.1 รายได้ หมายถึง ทรัพยากรทางเศรษฐกิจในรูปของเงินตราที่ได้รับมาจาก

- 1) ค่าแรงและเงินเดือน เงินรางวัล บริการ เงินโบนัส
- 2) กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจการเกษตรและธุรกิจอื่น ๆ
- 3) รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าลิขสิทธิ์ ดอกเบี้ย และเงินปันผล เป็นต้น
- 4) เงินได้รับการช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ เงินทุนการศึกษา
- 5) รายได้อื่น ๆ เช่น เงินได้รับจากการประกันภัยหรือประกันชีวิตเงินรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลและรายรับอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน เป็นต้น
- 6) รายได้ที่ไม่เป็นตัว

เงิน ได้แก่มูลค่าของสินค้าและบริการที่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าแรง เงินเดือน มูลค่าของสินค้าหรืออาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง (รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครอบครัวเป็นเจ้าของและอยู่เอง) หรือได้มาโดยไม่ต้องซื้อ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2533 : 2) รายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมากที่สุด คือผู้บริโภครายได้มากจะบริโภคมาก (ชมเพลิน จันทรเรืองเพ็ญ. 2531 : 72-76 ; ชัยวัฒน์ คนจริง. 2531 : 295 ; Backstrand. 1991 : 583-A ; Zhao. 1991 : 2281-2282-A ; Carroll. 1992 : 2641-A ; Curias. 1992 : 2308-2309-A ; Shim. 1992 : 2439-A) รายได้ของครอบครัวมาจาก 3 แหล่งด้วยกัน คือ บิคา มารดา และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว ครอบครัวที่บิดาและมารดามีรายได้ทั้งคู่ ครอบครัวจะบริโภคมากกว่าครอบครัวที่มีรายได้เพียงคนเดียว (Talpade. 1992 : 2638-A) จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2533) พบว่ารายได้ต่อเดือนโดยเฉลี่ยของแต่ละครัวเรือนในภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานครและปริมณฑล) 6,060 บาท เฉพาะรายได้ที่เป็นตัวเงิน 4,808 บาท ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครอบครัวและคู่สมรสอยู่ด้วยกันมีถึงร้อยละ 74.2 ซึ่งมีลักษณะเป็นครอบครัว

1.2 ระดับการศึกษา หมายถึง คุณวุฒิทางการศึกษาที่ผู้บริโภคสำเร็จการศึกษาสามารถแบ่งระดับการศึกษาตามเกณฑ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับพ.ศ. 2520 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2529 : 6-10)คือระดับก่อนวัยเรียน ประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายและประกาศนียบัตรวิชาชีพ อนุปริญาโททางอาชีวศึกษาและการฝึกหัดครู และอุดมศึกษา ส่วนเกณฑ์ของ ลาวคอนและบิตต้า (Loudon and Bitta. 1988 : 242) ซึ่งแบ่งไว้ละเอียดถึง 8 ระดับ คือ 1) มัธยมศึกษาระดับ grammar school 8 ปีหรือต่ำกว่า 2) มัธยมศึกษาระดับ high school 9-11 ปี 3) มัธยมศึกษาระดับ 12 ปี 4) ระดับวิทยาลัยเกี่ยวกับธุรกิจ พยาบาลและช่างเทคนิคหลักสูตร

1 ปี 5) ระดับวิทยาลัยหลักสูตร 2-3 ปี 6) ระดับปริญญาตรี 7) ระดับปริญญาโทและ 8) ระดับปริญญาเอก ซึ่งเมื่อรวมทั้งสองเกณฑ์เข้าด้วยกันจะสามารถแบ่งระดับการศึกษาของผู้บริโภคได้ 7 ระดับ คือ 1)ระดับประถมศึกษา 2)ระดับมัธยมศึกษา 3 ปี 3) ระดับมัธยมศึกษา 6 ปี และประกาศนียบัตรวิชาชีพ 4) ระดับอนุปริญญา 5) ระดับปริญญาตรี 6) ระดับปริญญาโท และ 7) ระดับปริญญาเอก อิทธิพลของตัวแปรด้านระดับการศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค จากผลการวิจัยพบว่ามีอิทธิพลต่อการบริโภคมาก(Pegues. 1989 : 2986 ; Backstrand. 1991 : 583-A ; Cha. 1992 : 2438-A ; Curias. 1992 : 2308-2309-A ; Shim. 1992 : 2439-A) บุคคลเมื่อมีระดับการศึกษาสูงขึ้น จะเลือกซื้อสินค้าและบริการที่บิ่ห้อมีชื่อเสียงและซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณภาพมากขึ้น

1.3 อาชีพ หมายถึง หน้าที่การงานที่บุคคลกระทำและได้รับผลตอบแทนในรูปของรายได้ อาชีพของผู้บริโภคที่แตกต่างกัน ไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อประเภทของสินค้าและบริการ แต่มีอิทธิพลต่อสถานที่ที่เลือกซื้อ (จักรพันธ์ โพธิ์นาม. 2524 : 525) ส่วนคู่เปรียบพบว่าผู้ที่ได้รับการยกระดับอาชีพให้สูงขึ้นจากเดิม จะทำให้การบริโภคเปลี่ยนไป คือ ผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าที่ตราบิ่ห้อมีชื่อเสียง (Curias. 1992 : 2308-2309-A)จากการแบ่งระดับอาชีพของ ลาวดอน และบิตต้า (Loudon and Bitta. 1988 : 242) ได้แบ่งระดับอาชีพออกเป็น 8 ระดับคือ 1) แรงงานรายวัน แรงงานไร้ฝีมือ 2) แรงงานกึ่งฝีมือ คนงาน คนรับใช้ บริกร 3) แรงงานระดับสูง พนักงานขับรถ ตำรวจ พนักงานดับเพลิง คนส่งของ ช่างไม้ ช่างปูน 4) ช่างที่มีทักษะชำนาญ ช่างไฟฟ้า ผู้รับเหมารายย่อย หัวหน้าคนงาน เลขานุการ คนงานในสำนักงาน พนักงานไปรษณีย์ 5) เจ้าของกิจการเล็ก ๆ (คนงาน 2-4 คน) 6) ผู้จัดการระดับกลาง ครูอาจารย์ ผู้ทำงานเพื่อสังคม 7) เจ้าของธุรกิจขนาดกลาง(คนงาน 10-20 คน) ทันตแพทย์ วิศวกร 8) แพทย์ หนายความเจ้าของธุรกิจที่ร่ำรวย ส่วนสูกางค์ จันทวานิช (2535 : 158-160) ได้วิจัยการจัดชน

ชั้นทางสังคม โดยศึกษาจากเกียรติภูมิของอาชีพต่าง ๆ ในสังคมไทย รายละเอียดของระดับเกียรติภูมิและอาชีพ แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงระดับเกียรติภูมิของอาชีพต่าง ๆ

ระดับเกียรติภูมิ	อาชีพ
สูงมี 12 อาชีพ	รัฐมนตรี กลุ่มอาชีพแพทย์ นายทหารระดับนายพล ทูต อธิบดี-ผู้ว่าราชการจังหวัด อาจารย์มหาวิทยาลัย พยานาล ทหารระดับนายร้อย-นายพัน วุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สถาปนิกและวิศวกร ผู้ใช้วิชาชีพทางกฎหมาย นายพลตำรวจ

ระดับเกียรติภูมิ	อาชีพ
ปานกลางค่อนข้าง สูงมี 30 อาชีพ	ครู-อาจารย์(ระดับต่ำกว่ามหาวิทยาลัย) นักวิทยาศาสตร์กายภาพ ผู้จัดการ-นักธุรกิจ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ผู้อำนวยการกองและสมาชิกสภาจังหวัด เจ้าหน้าที่ประจำอากาศยานและ เรือ นายร้อย-นายพันตำรวจ นักวิทยาศาสตร์ชีวภาพ เจ้าของกิจการค้า นักเศรษฐศาสตร์และนักบัญชี ผู้จัดการและผู้ควบคุมไร่นา นักสังคมวิทยา-ประวัติศาสตร์-รัฐศาสตร์ นักสถิติและนักคำนวณ ผู้จัดการ โรงแรมภัตตาคารและบาร์ นักสังคมสงเคราะห์ ข้าราชการระดับกลาง เกษตรกรรายใหญ่ ผู้ควบคุมและหัวหน้างาน ผู้ปฏิบัติงานทางศาสนา

ระดับเกียรติภูมิ	อาชีพ
	ทหารชั้นประทวน พนักงานประจำสถานีวิทยุ-โทรทัศน์ ผู้จัดการฝ่ายซื้อขาย คหบดี ศิลปิน จิตรกร ช่างภาพ พนักงานคุมเครื่องคอมพิวเตอร์ นักประพันธ์นักดนตรีนักร้องและนักแสดง นักกีฬาอาชีพ หัวหน้าเสมียนพนักงาน เกษตรกรระดับกลาง นักหนังสือพิมพ์และนักเขียน
ปานกลางค่อนข้างต่ำมี 31 อาชีพ	กำนันผู้ใหญ่บ้าน ช่างทองรูปพรรณ พนักงานบัญชี เจ้าหน้าที่ควบคุมการขนส่งและคมนาคม พลทหาร-นายสิบ-จ่า-นายดาบ พนักงานชลประทาน ผู้ปรุงอาหาร

ระดับเกียรติภูมิ	อาชีพ
	ช่างปรับเครื่องจักรและประกอบ-เครื่องกล ผู้ทำงานเหมืองแร่ พนักงานโทรศัพท์โทรเลข ผู้ดูแลควบคุมอาคาร เกษตรกรรายย่อย ช่างยนต์ ช่างปฏิบัติงานด้านเคมี พนักงานนำจ่ายไปรษณีย์ภัณฑ์ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับโลหะ พนักงานขาย ตัวแทนขายหน้า ช่างแก้ดินเผาและเครื่องทำคอนกรีต ช่างทำเครื่องเรือน ช่างพิมพ์ พนักงานเครื่องอุปกรณ์ขนส่ง ชาวประมง-พราน ช่างเหล็กและเครื่องมือกล ผู้ให้บริการความปลอดภัย

ระดับเกียรติภูมิ	อาชีพ
ผู้มีอาชีพก่อนจ้างทำ 16 อาชีพ	เสมียนพนักงาน ช่างแต่งผมและเสริมสวย ผู้ทำผลิตภัณฑ์จากพลาสติกและกระดาษ ช่างอิฐ-ไม้-กระเบื้อง-สี ผู้ทำงานโรงงาน ช่างปั้น ทอ ย้อม ถัก หลงจู้ ผู้รับจ้างนำ พนักงานขนถ่ายวัสดุ ช่างทำรองเท้าและเครื่องหนัง พ่อค้าเร่ ผู้เตรียมใบยาสูบ ผู้ทำงานป่าไม้ คนตัดไม้ คนชักเรือ คนรับใช้ ภารโรง กรรมกรหรือคนงาน ผู้ปฏิบัติงานอาชีพอื่น ๆ

ระดับเกียรติภูมิ	อาชีพ
	ไทร-หมอดู พนักงานเก็บค่าโดยสารรถ หญิงบริการ

2. กลุ่มอ้างอิง หมายถึง กลุ่มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค อาจจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคล กลุ่มอ้างอิงเป็นกลุ่มที่มีอำนาจและมีความสามารถใช้อิทธิพลต่อพฤติกรรมกลุ่มอ้างอิงที่มีอิทธิพลในระดับปัจเจกบุคคลจะเป็นผู้มีชื่อเสียง นักแสดงที่เราชื่นชอบ สำหรับงานวิจัยที่สนับสนุน ชมเพลิน จันทร เรืองเพ็ญ (2531 : 72-76) พบว่าแรงกดดันจากกลุ่มอ้างอิงมีแรงผลักดันให้คนมีพฤติกรรมการบริโภค บุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า บุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงน้อยเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากกลุ่มอ้างอิง

3. กลุ่มเพื่อน หมายถึง กลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดสนิทสนมกับตัวผู้บริโภค จากการวิจัยของ กูเรียส (Curias. 1992 : 2308-2309-A) พบว่าอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อมากกว่าบิดามารดา สอดคล้องกับ อคุลย์ จาตุรงค์กุล (2534 : 87) ที่กล่าวว่าเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้กันเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลสูงมากเนื่อง

จากสินค้าบางชนิดเป็นสิ่งที่มองเห็นจากภายนอกได้ง่าย จึงมีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อของเพื่อนบ้าน บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนน้อย เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน

4. ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การบริโภคของสมาชิกในครอบครัว จากข้อเขียนของเองเกล และคนอื่น ๆ (Engel and others. 1990 : 172-173) พบว่าครอบครัวที่สมาชิกมีความเกี่ยวข้องกันสูง(cohesion) จะมีพฤติกรรมในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ที่มีตรรกะที่หือ สี่ เหมือน ๆ กัน ส่วนครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวไม่ค่อยเกี่ยวข้องกัน (disengaged) จะมีความหลากหลายในการเลือกซื้อ การวัดระดับอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคด้านการเลือกซื้อ จึงวัดจากระดับความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเองเกล และคนอื่น ๆ (Engel and others. 1990 : 172) ได้ให้ความหมายของความเกี่ยวข้องกันว่า หมายถึงความ เกี่ยวพันกันทางอารมณ์ของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อกันและกัน บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกัน ของสมาชิกในครอบครัวมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวน้อย เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว

5. ปริมาณการรับข่าวสาร หมายถึง อิทธิพลของปริมาณข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับ สินค้าและบริการ ที่ผู้บริโภครับจากสื่อมวลชน ครอบครัว บุคคลหรือกลุ่มบุคคล และมีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมการบริโภค ตัวแปรด้านปริมาณการรับข้อมูลข่าวสารพบว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การบริโภค จากการวิจัยของ ฮาร์ดี้(Hardy. 1989 : 2983) พบว่าสมาชิกในครอบครัว ที่เป็นหนุ่มเป็นสาวที่รับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์และวิทยุ จะเลือกซื้อสินค้าและบริการตรา

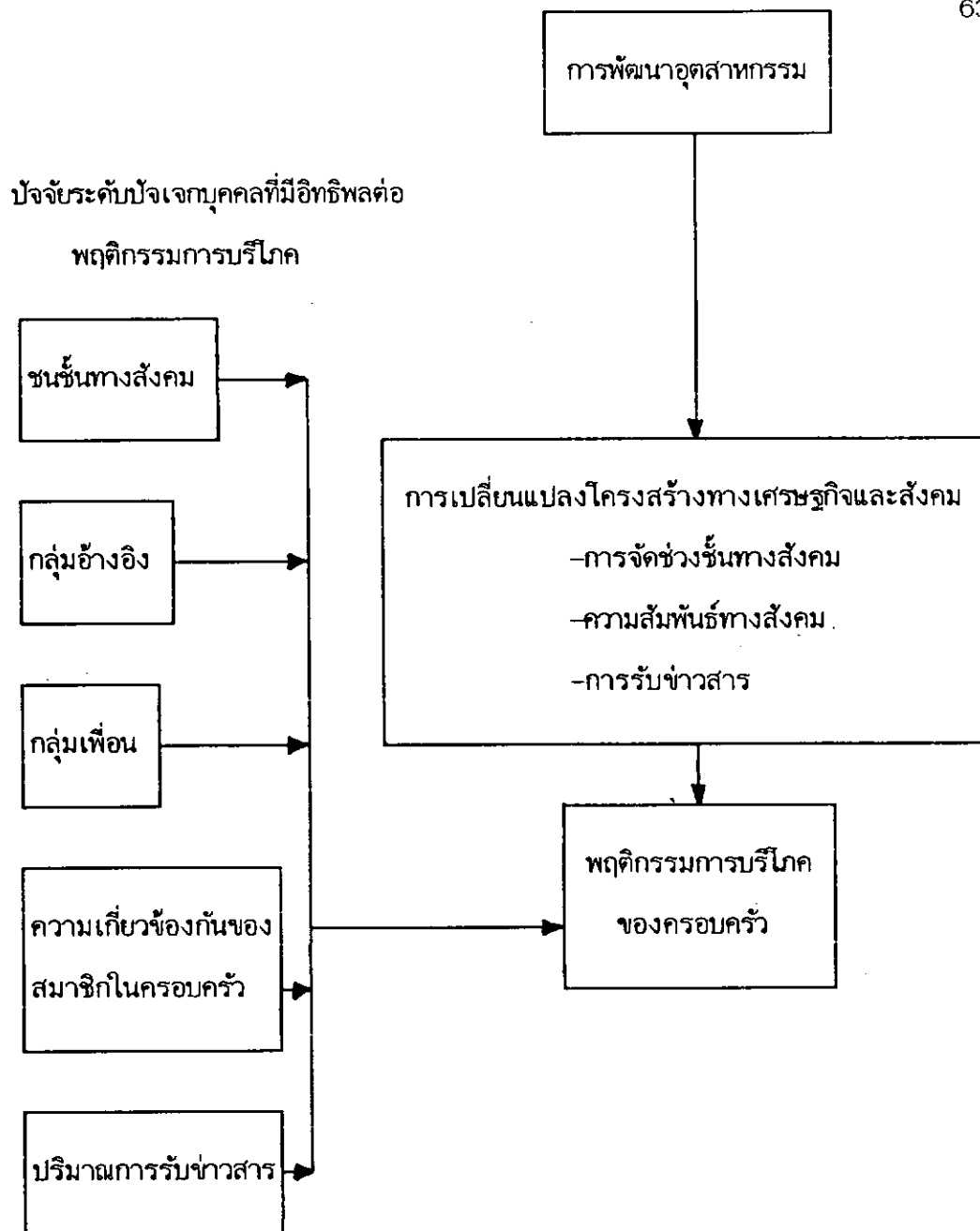
บ่หื้อแตกต่างจากหัวหน้าครอบครัวและแตกต่างจากตราบ่หื้อที่ครอบครัวเคยเลือกซื้อ จากผล การวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการรับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ เขา(Zhao. 1991 : 2281-2282-A)ในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่เกี่ยวกับข้อมูล ข่าวสารมาก (ประเวศ วะสี.2525 : 32) การรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลข่าวสาร ต่าง ๆ มีมากขึ้น เนื่องมาจากผลของการพัฒนาระบบการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยและรวดเร็ว จึงทำให้ข้อมูลข่าวสารมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภค บุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารมาก จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่า บุคคลที่มีปริมาณการรับ ข่าวสารน้อย เนื่องจากการรับข่าวสารมาก ทำให้มีข้อมูลมากในการพิจารณาตัดสินใจ การ วิจัยครั้งนี้จะวัดปริมาณการรับข้อมูลข่าวสาร จากสื่อมวลชน ครอบครัว บุคคลหรือกลุ่มบุคคล

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคนั้น สามารถจำแนกได้ ดังนี้ 1) ทัศนคติทางสังคม 2) กลุ่มอ้างอิง 3) กลุ่มเพื่อน 4) ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิก ในครอบครัว 5) ปริมาณการรับข่าวสาร

4. กรอบความคิดในการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย

กรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนที่ 1, 2 และ 3 ของ บทที่ 2 ให้ข้อสรุปได้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ย้ายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จะส่ง ผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครอบครัว ตามกรอบความคิดในการวิจัย ที่แสดงไว้ ในภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 แสดงผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

ภาพประกอบ 5 แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุดในรูปของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีโรงงานตั้งในบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก สังคมเกษตรกรรมบางส่วนจึงเปลี่ยนมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ ได้แก่ การคมนาคม ประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร ระบบระบายน้ำเสีย และระบบกำจัดของเสียและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ สถานศึกษา โรงพยาบาล สถานที่ราชการต่าง ๆ สภาพของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเช่นนี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมและการรับข่าวสาร คือ ประชาชนมีรายได้และมีงานทำมากขึ้น จากการประกอบอาชีพที่หลากหลายและมีเกียรติภูมิสูง ความสัมพันธ์ของสังคมจะเป็นแบบอินทรีย์ (organistic) ด้วยความสัมพันธ์แบบกลุ่มทฤษฎีของสมาชิกกลุ่ม กล่าวคือสังคมที่พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมจะมีความเป็นเมืองสูง นั้นหมายถึงการใช้ระบบเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย และมีความซับซ้อนมากกว่าสังคมเกษตรกรรม ประชาชนจะได้รับข่าวสารในหลายแง่มุม และมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น ทำให้เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่หลากหลาย ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจึงน่าจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือคำนึงถึงหลักการได้รับอรรถประโยชน์สูงสุด (maximum utility) แต่ถ้าเป็นสังคมที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจน้อย นั่นคือ คำนึงถึงอรรถประโยชน์ที่ได้รับน้อยเพราะได้รับอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดการบริโภคที่เกินความจำเป็น ซึ่งนอกจากจะมีผลในทางลบต่อคุณภาพการบริโภคของสมาชิกในครอบครัวแล้ว ยังเป็นผลเสียต่อการใช้ทรัพยากรของประเทศที่มีอย่างจำกัดด้วย แต่เนื่องจากพฤติกรรมการบริโภค ไม่เพียงแต่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังถูกกำหนดโดยปัจจัยทางด้านปัจเจกบุคคลหลายด้าน ดังนั้นเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาถึงผลกระทบของของสังคมอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค โดยนำปัจจัยทางด้านปัจเจกบุคคลเข้ามาพิจารณาด้วย

สมมติฐานการวิจัย

1. การพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง

2. เมื่อคุมตัวแปรในระดับปัจเจกบุคคลแล้ว ครอบครัวที่อยู่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จะมีพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการ โดยใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจมากกว่าครอบครัวที่อยู่ในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3. ตัวแปรชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว ปริมาณการรับข่าวสาร มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม่เท่ากัน ดังนี้

3.1 บุคคลที่อยู่ในชนชั้นกลางจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่อยู่ในชนชั้นต่ำ โดยตัวแปรชนชั้นทางสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.2 บุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าบุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงน้อย โดยตัวแปรกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.3 บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนน้อย โดยตัวแปรกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.4 บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของ

สมาชิกในครอบครัวน้อย โดยตัวแปรความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.5 บุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารน้อย โดยตัวแปรปริมาณการรับข่าวสารมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ที่มีต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม และพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว จากการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ทำให้สังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ได้แก่การจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมและการรับข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านการบริโภค ที่ทุกครอบครัวจะต้องมีการบริโภคเพื่อบำบัดความต้องการของครอบครัว ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเป็นอย่างไร และแตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ นอกจากนี้มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค งานวิจัยจึงแบ่งเป็นสองส่วนใหญ่ๆ ได้แก่

ส่วนแรก เป็นการศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาส่วนนี้เป็นการศึกษาระดับชุมชน เพื่อจะศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะศึกษา ได้แก่ การจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับข่าวสาร

ส่วนที่สอง ได้แก่การศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค โดยจะได้นำเอาปัจจัยทางด้านปัจเจกบุคคล เข้ามาร่วมศึกษาด้วย การศึกษาในส่วนนี้จะแบ่งย่อยออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการวิจัยย้อนอดีตโดยใช้การศึกษาภาคตัดขวาง (cross-sectional studies) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมว่าเป็นอย่างไร และแตกต่างไปจากพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือไม่ ในส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (correlational research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในเชิงพยากรณ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่อยู่ในสังคมที่เกี่ยวข้องและ ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

พื้นที่ที่จะศึกษา

ผู้วิจัยเลือกศึกษาที่เทศบาลตำบลมาตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เนื่องจากในอดีตก่อนปี พ.ศ.2524 ตำบลมาตาพุดเป็นตำบลเล็ก ๆ ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม หลังจากปีพ.ศ.2524 ได้เริ่มมีการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นในตำบลมาตาพุดตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และในปี พ.ศ.2530 เป็นปีที่นิคมอุตสาหกรรมเริ่มดำเนินการในพื้นที่บริเวณดังกล่าว ทำให้สภาพสังคมบางส่วนเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม และยังมีบางส่วนที่เป็นสังคมเกษตรกรรมอยู่ จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

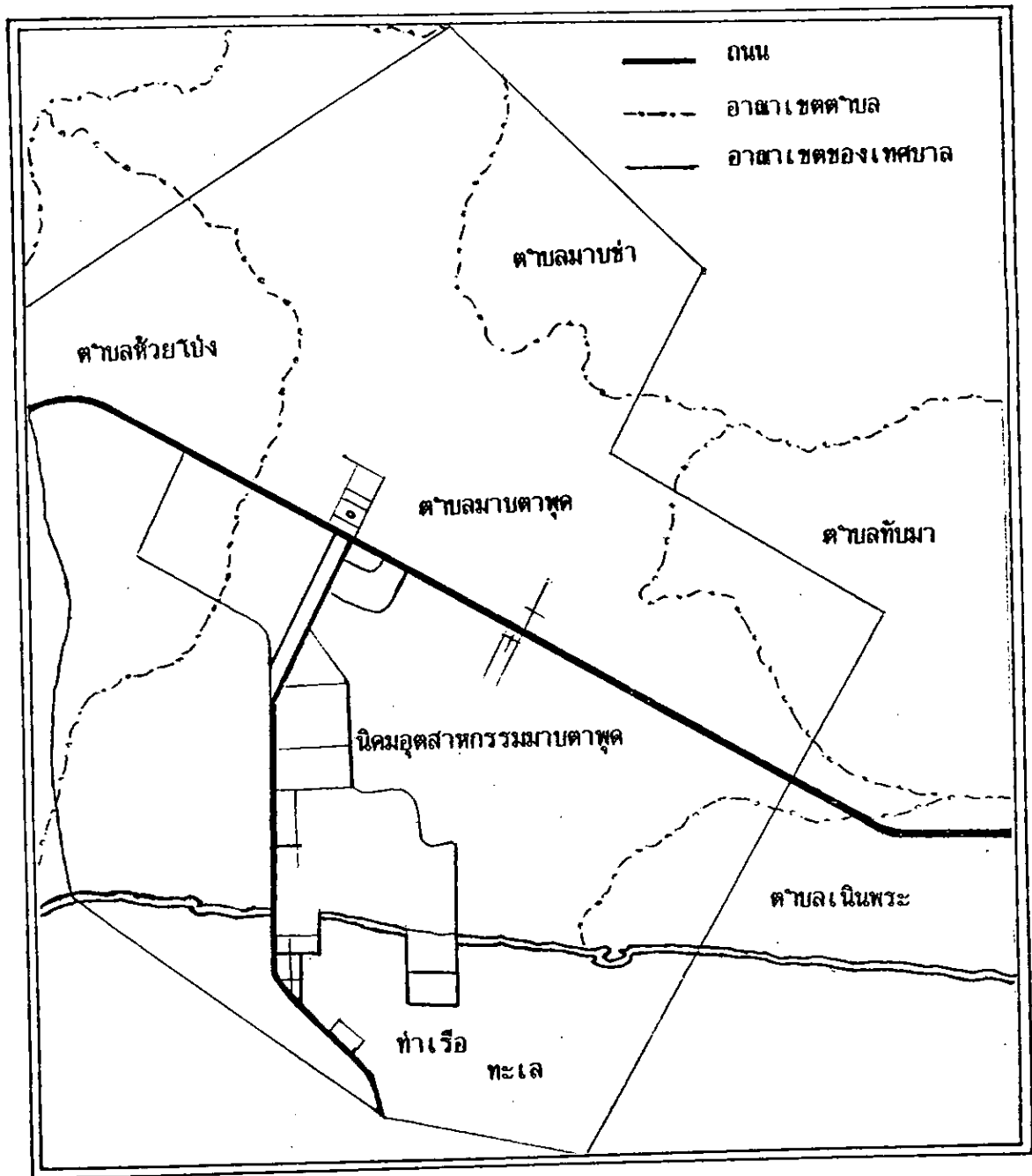
หมู่บ้านที่จะศึกษาเลือกจากหมู่บ้านในตำบลห้วยโป่งและตำบลมาตาพุด ซึ่งเป็นหมู่บ้านส่วนหนึ่งของเทศบาลตำบลมาตาพุดและเป็นบริเวณที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุด

จะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ส่วนตำบลอื่น ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของเขตเทศบาล ตำบลมาบตาพุด คือ ตำบลทับมา ตำบลเนินพระ และตำบลมาบข่า มีพื้นที่อยู่ห่างไกลจาก เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งจะเป็นชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม แต่อยู่ใน บริบทของเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุดเหมือนกัน (แผนที่เทศบาลตำบลมาบตาพุดแสดงไว้ ในหน้า 71)

เทศบาลตำบลมาบตาพุดได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาลมาบตาพุด เมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2535 ทั้งนี้เนื่องจากการส่งเสริมอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก โดยเฉพาะในจังหวัดระยอง ได้มีการตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นที่ตำบลมาบตาพุด และตำบลห้วยโป่ง รัฐบาลได้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าในพื้นที่บริเวณนี้ และบริเวณใกล้เคียงที่จะมีในอนาคต พร้อมทั้งปัญหาที่จะตามมา จึงได้มีการเสนอรูปแบบการปกครองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเข้ามา เป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการพัฒนาและแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในที่สุดคณะรัฐมนตรี ได้นำรูปแบบการปกครองแบบเทศบาลเข้ามาใช้แทนสุขาภิบาลในพื้นที่ดังกล่าวและขยายพื้นที่ ของเทศบาลกว้างออกไป เทศบาลตำบลมาบตาพุด มีเนื้อที่ 148.96 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 149 ตารางกิโลเมตร) มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ดังนี้ (เทศบาลตำบล มาบตาพุด. 2535 : 16)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลมาบข่า อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภวโไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลทับมา ตำบลเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

เทศบาลตำบลมาบตาพุดมีประชากรทั้งสิ้น 23,455 คน แบ่งเป็นชาย 12,133 คน เป็นหญิง 11,322 คน ประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ เกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และรับจ้างทั่วไป (เทศบาลตำบลมาบตาพุด. 2535 : 16)

ภาพประกอบที่ 6 แสดงแผนที่เทศบาลตำบลมาบตาพุด

วิธีการศึกษา

ข้อมูลระดับชุมชนจะใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก (indepth-interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน (community leaders) ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และครู เพื่อศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับข่าวสารของชุมชนทั้งสองแห่ง

ข้อมูลระดับปัจเจกบุคคลใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยการเก็บข้อมูลจากผู้มีอำนาจตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการในครอบครัว ซึ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่ม แบบแผนการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งได้เสนอรายละเอียดไว้ในหัวข้อต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรม และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ประชากรในระดับปัจเจกบุคคลในการวิจัย ได้แก่ ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม โดยกำหนดให้ครอบครัวที่อาศัยอยู่ในตำบลห้วยโป่ง และ ตำบลมาบตาพุด เป็นครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และกำหนดให้ครอบครัวที่อาศัยอยู่ในตำบลทับมา ตำบลเนินพระและตำบลมาบ่นา เป็นครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ครอบครัวทั้งสองกลุ่มจะต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมาอย่างน้อยปี พ.ศ. 2530 เนื่องจากเป็นปีที่ยังไม่มีนิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้น และต้องไม่เคยย้ายถิ่นไปที่ยื่นมาก่อนเลย ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี

พ.ศ. 2530 ถึงปัจจุบัน ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและ ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ใช้เกณฑ์การเลือกจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ ในครอบครัว กล่าวคือครอบครัวใดผู้มีอำนาจในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ อยู่ในเขตตำบลห้วยโป่งและตำบลมาบตาพุด และสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งต้องทำงานเกี่ยวข้องกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ก็ถือว่าเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ครอบครัวใดผู้มีอำนาจในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการอยู่ในเขตตำบลทับมา ตำบลเนินพระ และตำบลมาบข่า และสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งต้องไม่ทำงานเกี่ยวข้องกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ก็ถือว่าเป็นกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ผลการคัดเลือกโดยใช้ข้อมูลจากการทำสำมะโนการเกษตร พบว่าพื้นที่ตำบลห้วยโป่งเข้าเกณฑ์ทุกหมู่บ้านคือหมู่ 1 2 3 และ 4 ส่วนพื้นที่ตำบลมาบตาพุดเข้าเกณฑ์ เฉพาะหมู่ 1 2 3 5 6 7 9 และ 10 ยกเว้น หมู่ 4 ที่ไม่เข้าเกณฑ์ ส่วนหมู่ 8 ไม่ได้ทำสำมะโนการเกษตร ส่วนตำบลเนินพระมีหมู่บ้านที่เข้าเกณฑ์ทุกหมู่บ้าน คือหมู่ 4 5 และ 6 อีกสองตำบลคือตำบลมาบข่าและทับมา ไม่เข้าเกณฑ์ เนื่องจากตำบลมาบข่ามีสัดส่วนความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและ ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมใกล้เคียงกัน และตำบลทับมามีจำนวนครอบครัวน้อยเกินไป จึงไม่เลือกทั้งสองตำบลนี้เข้ามาศึกษา

การศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ใช้การศึกษาภาคตัดขวาง (cross-sectional studies) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมว่าเป็นอย่างไร และแตกต่างไปจากพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับ อุตสาหกรรมหรือไม่ โดยใช้พื้นที่ในระดับตำบลที่เป็นตั้งของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และความเกี่ยวข้องกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จากการสำรวจสำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2536 เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง

การสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกทำการคัดเลือกตัวอย่างหมู่บ้าน ทั้งสองกลุ่มดังกล่าวข้างต้นมา กลุ่มละ 3 หมู่บ้าน จากหมู่บ้านที่ผู้วิจัยคัดเลือกว่าเป็นหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและเป็นหมู่บ้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ซึ่งผู้วิจัยแบ่งหมู่บ้านว่าเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจากข้อมูลของการสำรวจสำมะโนการเกษตรปี พ.ศ. 2536 รวมหมู่บ้านที่สุ่มได้และใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 6 หมู่บ้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 2 แสดงหมู่บ้านในตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มของครอบครัว	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้านที่เป็นตัวอย่าง
ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม	เมือง	มาบตาพุด	หมู่ 2 และ 7
		ห้วยโป่ง	หมู่ 2
ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม	เมือง	เนินพระ	หมู่ 4 5 และ 6

ขั้นตอนที่สอง เป็นการสุ่มตัวอย่างระดับครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการโดยการเดินทางไปติดต่อประสานงานกับเทศบาลตำบลมาบตาพุด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนในหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และพิจารณาครอบครัวที่เข้าเกณฑ์ตามขอบเขตของการศึกษาคือ เป็นครอบครัวที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมาก่อนปี พ.ศ. 2530 และไม่เคยย้ายถิ่นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน ในส่วนของพื้นที่และตำบลห้วยโป่งตำบลมาบตาพุด สมาชิกใน

ครอบครัวคนใดคนหนึ่งต้องทำงานเกี่ยวข้องกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ในส่วนของพื้นที่ตำบลเนินพระสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งต้องไม่ทำงานเกี่ยวข้องกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เป็นกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กำหนดตัวเลขาให้กับทุกครอบครัวที่เข้าเกณฑ์ แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เนื่องจากเป็น การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ และการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ จึงต้องกำหนดขนาดของกลุ่ม ตัวอย่างให้เหมาะสมกับลักษณะของการวิจัย โดยกำหนดว่าจะเก็บข้อมูลประมาณ 300 ตัวอย่าง โดยเลือกครอบครัวมาหมู่บ้านละ 50 ครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากตามพระราชบัญญัติ การจัดตั้งหมู่บ้าน กำหนดไว้ว่าหมู่บ้านที่จะจัดตั้งขึ้นนั้นจะต้องมีครอบครัวอย่างน้อย 50 ครอบครัว (เนาวรัตน์ พลาไย. 2529 : 127; อ้างอิงมาจาก สุวชัย ทองนพ. 2526 : 107) การเลือกครอบครัว 50 ครอบครัว ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของครอบครัวในหมู่บ้าน แบ่งเป็นครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจำนวน 150 ตัวอย่างและเป็น ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจำนวน 150 ตัวอย่าง

ประวัติของชุมชน

ตำบลห้วยโป่ง

ตำบลห้วยโป่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ในอดีตพื้นที่หลังวัด ห้วยโป่งในปัจจุบันมีห้วย(หนองน้ำ)และมีดินโป่งคือดินเค็มที่มีธาตุเกลือปนอยู่ สัตว์มากินดินโป่ง จึงได้ชื่อว่าบ้านห้วยโป่งในอดีตตำบลห้วยโป่งมีความอุดมสมบูรณ์มากทั้งป่า ไม้และแหล่งน้ำ ตำบลห้วยโป่งเดิมมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ของตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดในปัจจุบันนี้ ตำบลห้วยโป่งเป็นตำบลเก่าแก่มากกว่าตำบลมาบตาพุด เนื่องจากตำบลมาบตาพุดแยกตัว

ออกไปจากตำบลห้วยโป่ง หลักฐานที่ปรากฏอย่างชัดเจน คือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของทางราชการและรัฐวิสาหกิจที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลมาตาพุดในขณะนี้ ยังปรากฏชื่อของตำบลห้วยโป่งติดอยู่ด้วย เช่น จันทสถานเปิดตำบลห้วยโป่ง เป็นต้น ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งมีอาณาเขตติดต่อกับนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลมาตาพุด อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลมาตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

ต่อมาในปีพ.ศ.2524 ได้มีโครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุดขึ้นตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ตำบลห้วยโป่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุด โดยเฉพาะการก่อสร้างชุมชนใหม่สำหรับเป็นศูนย์กลางที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ของตำบลห้วยโป่งทั้งหมด โดยมีการเคหะแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ในอดีตตำบลห้วยโป่งมีจำนวนประชากรมากกว่าตำบลมาตาพุด ปัจจุบันไม่สามารถแบ่งแยกเป็นตำบลได้ เนื่องจากการรื้อพื้นที่ตำบลห้วยโป่งและมาตาพุดเข้าด้วยกัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขต 2 ตำบลนี้ต้องพ้นจากตำแหน่งดังกล่าว การปกครองดูแลขึ้นอยู่กับเทศบาลมาตาพุดโดยตรง ระบบที่แบ่งเป็นหมู่บ้านในตำบลห้วยโป่งตามทะเบียนบ้าน มีการยกเลิกให้ใช้ระบบของเทศบาลมาตาพุด คือ ให้บ้านเลขที่ตามเขตถนน ไม่ให้ตามเขตหมู่บ้านเหมือนเดิม ระบบใช้ระบบหมู่บ้านจะต้องขึ้นต้นด้วยเลขที่บ้านและตามด้วยหมู่ที่ เช่น บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 4 เป็นต้น เปลี่ยนมาใช้ระบบของเทศบาล เช่น บ้านเลขที่ 1 ถนนหนองหว้า เป็นต้น และปัจจุบันเจ้าหน้าที่ของทางราชการจะไม่เรียกตำบลห้วยโป่งว่าห้วยโป่ง แต่จะเรียกรวมว่ามาตาพุดตามชื่อเทศบาลมาตาพุด ทั้ง ๆ ที่เทศบาลมาตาพุดเพิ่งขยายเขตเข้ามาในตำบลห้วยโป่งเมื่อปีพ.ศ.2535 สาเหตุที่รวมเอาพื้นที่ของตำบลห้วยโป่งเข้าไปด้วยเพราะ

เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดมีอาณาบริเวณทั้งสองตำบลและเนื่องจากตำบลห้วยโป่งกำลังจะจัดตั้งสุขาภิบาลตำบลห้วยโป่ง เพื่อไม่ให้เป็นการซ้ำซ้อนตำบลห้วยโป่งจะถูกรวมไว้ในเขตเทศบาลมาบตาพุด ปัญหาของตำบลห้วยโป่งขณะนี้ คือยังพื้นที่บางส่วนของตำบลห้วยโป่งที่อยู่นอกเขตเทศบาลมาบตาพุด ซึ่งมีน้อยมาก และไม่มีใครดูแล เนื่องจากไม่มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน และอยู่นอกเขตเทศบาลมาบตาพุดด้วย สำหรับรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตำบลห้วยโป่ง ผู้วิจัยเสนอไว้ในบทที่ 4 ผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน (ข้อมูลประวัติชุมชนได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน)

ตำบลมาบตาพุด

ตำบลมาบตาพุดเป็นตำบลใหม่ที่แยกตัวออกไปจากตำบลห้วยโป่ง ในอดีตจึงมีความเป็นมาคล้าย ๆ ตำบลห้วยโป่ง แต่หลังจากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ของตำบลมาบตาพุด ในปีพ.ศ. 2524 มีการขุดเจาะก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย และส่งท่อก๊าซมาขึ้นฝั่งที่ตำบลมาบตาพุด ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลมาบตาพุด ถูกกำหนดเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรม ที่ดินถูกเวนคืนเพื่อใช้ในการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ตำบลมาบตาพุดจึงเป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของภูมิภาคนี้ ปัจจุบันตำบลมาบตาพุดมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลมาบข่า อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ทิศใต้ ติดต่อกับอ่าวไทย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลเนินพระ ตำบลทับมา อำเภอมือเมือง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลห้วยโป่ง อำเภอมือเมือง จังหวัดระยอง

หลังจากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ตำบลมาบตาพุด มีผลทำให้สุขาภิบาลมาบตาพุดได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลมาบตาพุด และขยายอาณาเขตออกไปครอบคลุมพื้นที่

ตำบลห้วยโป่ง ตำบลเนินพระ ตำบลทับมาและตำบลมาบข่า เพื่อเตรียมความพร้อมในการดูแลพื้นที่ดังกล่าว ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และการปกครองชุมชน ตำบลมาบตาพุด จึงเป็นเหมือนตำบลหลักของตำบลอื่น ๆ ที่เข้ามาอยู่ในเขตเทศบาลมาบตาพุด โดยเฉพาะตำบลห้วยโป่งจะถูกเรียกเป็นมาบตาพุดตามชื่อเทศบาลมาบตาพุด สำหรับรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตำบลมาบตาพุด ผู้วิจัยเสนอไว้แล้วในบทที่ 4 ผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน (ข้อมูลประวัติชุมชนได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน)

ตำบลเนินพระ

เป็นตำบลเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยหนึ่ง ไม่ทราบประวัติความเป็นมา เดิมพื้นที่ของตำบลเนินพระบางส่วนอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระยอง สภาพพื้นที่คล้าย ๆ กับตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกัน ปัจจุบันตำบลเนินพระมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภไทร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลท่าประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

หลังจากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด และมีการยกฐานะสภาภิบาลตำบลมาบตาพุดเป็นเทศบาลตำบลมาบตาพุด ทำให้มีการขยายอาณาเขตของเทศบาลตำบลมาบตาพุดมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเนินพระ คือพื้นที่ในหมู่ 4 5 และ 6 สาเหตุที่ขยายอาณาเขตเข้ามาในพื้นที่ตำบลเนินพระ เพราะอยู่ในเขตบริการของเทศบาลตำบลมาบตาพุดมาก่อน เช่น บริการของไปรษณีย์โทรเลข เป็นต้น พื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา ก็คือพื้นที่ในหมู่ 4 5 และ 6 ของตำบลเนินพระ ที่ผู้วิจัยคัดเลือกเพราะในชุมชน

นี้ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาก ข้อมูลจากการทำสำมะโนการเกษตร และมีครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อย สำหรับรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตำบลเนินพระ ผู้วิจัยเสนอไว้แล้วในบทที่ 4 ผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน (ข้อมูลประวัติชุมชนได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เตรียมการก่อนการเก็บข้อมูลจริง โดยติดต่อขอข้อมูลเกี่ยวกับสภาพครอบครัวในเทศบาลตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ได้รับข้อมูลและแนวทางที่เป็นไปได้ในการเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับปัจเจกบุคคลจากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้ โดยติดต่อขอความร่วมมือจากเทศบาลตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง อีกครั้งหนึ่ง การส่งแบบสอบถามและเก็บแบบสอบถามคืนผู้วิจัยจะดำเนินการส่งและรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยวิจัยที่ได้รับการฝึกด้านการเก็บข้อมูล และมีประสบการณ์ในการทำวิจัยมาแล้ว ร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล โดยถามกลุ่มตัวอย่างแบบตัวต่อตัว เพื่อป้องกันปัญหาการอ่านหนังสือไม่ออกของกลุ่มตัวอย่างและการอ่านข้อความถามไม่เข้าใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนโดยกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

1. ความเป็นมาของชุมชน
2. โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ
3. โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม
4. การจัดช่วงชั้นทางสังคม
5. ความสัมพันธ์ทางสังคม
6. การรับข่าวสาร

ผู้วิจัยสอบถามกลุ่มตัวอย่างในระดับครอบครัว คือ การสอบถามจากผู้มีอำนาจในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการในครอบครัวเพียงครอบครัวละ 1 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ฉบับ แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ชนชั้นทางสังคม
3. ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว
4. ปริมาณการรับข่าวสาร
5. กลุ่มอ้างอิง
6. กลุ่มเพื่อน
7. พฤติกรรมการบริโภค

นิยามปฏิบัติการของตัวแปร

1. ชนชั้นทางสังคม การวัดใช้วิธีการวัดที่เรียกว่า A computerized status index (CSI) คือ วัดชนชั้นทางสังคมของคนจากระดับการศึกษา อาชีพ พื้นที่ที่

อาศัยอยู่ และรายได้ การวิจัยครั้งนี้จะแบ่งผู้บริโภคมองตามชนชั้นทางสังคมโดยใช้ระดับการศึกษา อาชีพ พื้นที่ที่อาศัยอยู่และรายได้เป็นเครื่องชี้วัด ในส่วนของพื้นที่ที่อาศัยอยู่ได้กำหนดค่าน้ำหนักดังนี้

ตาราง 3 แสดงค่าน้ำหนักของพื้นที่ที่อาศัยอยู่

พื้นที่ที่อาศัยอยู่	ค่าน้ำหนัก
พื้นที่ที่อาศัยกันอย่างหนาแน่น แออัด	1
พื้นที่ที่อาศัยกันอย่าง ไม่หนาแน่น	2
พื้นที่ที่สามารถขยายที่พักอาศัยได้	3
พื้นที่ที่มีวีรรอบขอบชิดหรือในสถานที่ราชการ	4
พื้นที่ที่เป็นพักของผู้บริหารระดับสูง	5
พื้นที่พิเศษสำหรับผู้บริหารระดับสูงและวิชาชีพ	7
พื้นที่มั่งคั่ง สังคมชั้นสูง	9

ส่วนการให้ค่าน้ำหนักของตัวแปรระดับรายได้ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่เป็น
เครื่องชี้วัดชนชั้นทางสังคมนั้น ผู้วิจัยมีวิธีวัดดังนี้

1.1 รายได้ การกำหนดตัวแปรกำหนดตามระดับของรายได้ทั้งรายได้ที่เป็นเงิน
ตราและรายได้ที่ไม่เป็นเงินตรา ของสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น โดยการคิดเฉลี่ยเฉพาะผู้
มีรายได้ โดยจำนวนเงินรายได้ปรับจากรายได้ของครัวเรือนต่อคนต่อเดือนของสำนักงาน
สถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2533 : 55) และให้ค่าน้ำหนักของรายได้แต่ละ
ระดับ เพื่อสร้างตัวแปรชนชั้นทางสังคม ดังนี้

ตาราง 4 แสดงค่าน้ำหนักของระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน

ระดับรายได้	ค่าน้ำหนัก
รายได้ที่ต่ำกว่า 250 บาท	1
250-999 บาท	2
1,000-1,999 บาท	3
2,000-3,499 บาท	4
3,500-4,999 บาท	5
5,000-7,999 บาท	6
8,000-10,999 บาท	7
11,000 บาท ขึ้นไป	8

ตัวแปรรายได้เป็นเครื่องชี้วัดสถานภาพทางเศรษฐกิจโดยการวัดจากรายได้ที่เป็น
 ตัวเงินและรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน นอกจากนี้การจะวัดสถานภาพทางเศรษฐกิจสามารถวัด
 ได้จากจำนวนเครื่องใช้ในบ้านและสภาพของบ้านที่พักอาศัย (Napaporn. and others.
 1990 : 15-16)

1.2 ระดับการศึกษา กำหนดตัวแปรสมรรถนะของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปี
 พ.ศ. 2520 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2529 : 6-10) และให้ค่า
 น้ำหนักของการศึกษาแต่ละระดับ เพื่อสร้างตัวแปรชนชั้นทางสังคม ดังนี้

ตาราง 5 แสดงค่าน้ำหนักของระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ค่าน้ำหนัก
ไม่จบประถมศึกษา	1
ระดับประถมศึกษา	2
ระดับมัธยมศึกษา 3 ปี	3
ระดับมัธยมศึกษา 6 ปี	
และประกาศนียบัตรวิชาชีพ	4
ระดับอนุปริญญา	5
ระดับปริญญาตรี	7
ระดับปริญญาโท	8
ระดับปริญญาเอก	9

1.3 อาชีพ กำหนดค่าน้ำหนักของอาชีพ จากการวิจัยของสุภางค์ จันทวานิช (2535 : 158-160) ซึ่งได้วิจัยการจัดชั้นทางสังคม โดยศึกษาจากเกียรติภูมิของอาชีพต่าง ๆ ในสังคมไทย แล้วนำมาจัดเป็นกลุ่มอาชีพโดยใช้คะแนนสัดส่วนของค่าพิสัยกับจำนวนกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มอาชีพ และให้ค่าน้ำหนักของการศึกษาแต่ละระดับ เพื่อสร้างตัวแปรชนชั้นทางสังคม ดังนี้

ตาราง 6 แสดงค่าน้ำหนักของอาชีพต่าง ๆ

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
รัฐมนตรี	9
กลุ่มอาชีพแพทย์	
นายทหารระดับนายพล	
ทูต	
อธิบดี	7
ผู้ว่าราชการจังหวัด	
อาจารย์มหาวิทยาลัย	
พยาบาล	
ทหารระดับนายร้อย	
นายพัน	
วุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	
สถาปนิกและวิศวกร	
ผู้ใช้วิชาชีพทางกฎหมาย	
นายพลตำรวจ	

1.3 อาชีพ กำหนดค่าน้ำหนักของอาชีพ จากการวิจัยของสุรางค์ จันทวานิช (2535 : 158-160) ซึ่งได้วิจัยการจัดชั้นทางสังคม โดยศึกษาจากเก็บข้อมูลของอาชีพต่าง ๆ ในสังคมไทย แล้วนำมาจัดเป็นกลุ่มอาชีพโดยใช้คะแนนสัดส่วนของค่าพิสัยกับจำนวนกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มอาชีพ และให้ค่าน้ำหนักของการศึกษาแต่ละระดับ เพื่อสร้างตัวแปรชนชั้นทางสังคม ดังนี้

ตาราง 6 แสดงค่าน้ำหนักของอาชีพต่าง ๆ

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
รัฐมนตรี	9
กลุ่มอาชีพแพทย์	
นายทหารระดับนายพล	
ทูต	
อธิบดี	7
ผู้ว่าราชการจังหวัด	
อาจารย์มหาวิทยาลัย	
พยาบาล	
ทหารระดับนายร้อย	
นายพัน	
วุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	
สถาปนิกและวิศวกร	
ผู้ใช้วิชาชีพทางกฎหมาย	
นายพลตำรวจ	

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
ครู อาจารย์(ระดับต่ำกว่ามหาวิทยาลัย) นักวิทยาศาสตร์กายภาพ ผู้จัดการ นักธุรกิจ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ผู้อำนวยการกองและสมาชิกสภาจังหวัด เจ้าหน้าที่ประจำอากาศยานและเรือ นายร้อย-นายพัน ตำรวจ นักวิทยาศาสตร์ชีวภาพ เจ้าของกิจการค้า นักเศรษฐศาสตร์และนักบัญชี	5

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
ผู้จัดการและผู้ควบคุมไร่นา นักสังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ นักสถิติและนักคำนวณ ผู้จัดการโรงแรมภัตตาคารและบาร์ นักสังคมสงเคราะห์ ข้าราชการระดับกลาง เกษตรกรรายใหญ่ ผู้ควบคุมและหัวหน้างาน ผู้ปฏิบัติงานทางศาสนา ทหารชั้นประทวน พนักงานประจำสถานีวิทยุโทรทัศน์ ผู้จัดการฝ่ายซื้อขาย คหบดี ศิลปิน จิตรกร ช่างภาพ พนักงานคอมพิวเตอร์ นักประพันธ์นักดนตรีนักร้องและนักแสดง	4

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
นักกีฬาอาชีพ หัวหน้าเสมียนพนักงาน เกษตรกรระดับกลาง นักหนังสือพิมพ์และนักเขียน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ช่างทองรูปพรรณ พนักงานบัญชี เจ้าหน้าที่ควบคุมการขนส่งและคมนาคม พลทหาร-นายสิบ-จ่า-นายดาบ พนักงานชวเลข พิมพ์ดีด ผู้ปรุงอาหาร ช่างปรับเครื่องจักรและประกอบเครื่องกล ผู้ทำงานเหมืองแร่ พนักงานโทรศัพท์โทรเลข ผู้ดูแลควบคุมอาคาร เกษตรกรรายย่อย ช่างยนต์	3

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
ช่างปฏิบัติงานด้านเคมี พนักงานนำจ่าย ไปรษณีย์ภัณฑ์ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับโลหะ พนักงานขาย ตัวแทนขายหน้า ช่างแก้ดินเผาและ เครื่องทำดนตรี ช่างทำเครื่องเรือน ช่างพิมพ์ พนักงานเครื่องอุปกรณ์ขนส่ง ชาวประมง-พราน ช่างเหล็กและ เครื่องมือกล ผู้ให้บริการความปลอดภัย เสมียนพนักงาน ช่างแต่งผมและ เสริมสวย ผู้ทำผลิตภัณฑ์ยางพลาสติกและกระดาษ ช่างอิฐ ช่างไม้ ช่างกระเบื้อง	2

ค่าน้ำหนักของ 4 ด้านเป็นเครื่องชี้วัดชนชั้นทางสังคมของบุคคล จะถูกนำมารวมกัน เพื่อกำหนดเป็นค่าน้ำหนักในการจัดชนชั้นทางสังคม ผู้ใดมีค่าน้ำหนักมากจะจัดอยู่ในชนชั้นสูง และผู้ใดมีค่าน้ำหนักน้อยจะถูกจัดอยู่ในชนชั้นต่ำ โดยมีเกณฑ์การจัดชนชั้นทางสังคม โดยอาศัยค่าน้ำหนักดังนี้ (Loudon and Bitta. 1988 : 243) คือ ชนชั้นสูงมีค่าน้ำหนักระหว่าง 37-53 ชนชั้นกลางมีค่าน้ำหนักระหว่าง 13-36 ชนชั้นต่ำมีค่าน้ำหนักระหว่าง 4-12

2. กลุ่มอ้างอิง ใช้วิธีการวัดระดับการเลียนแบบต่อบุคคล กลุ่มบุคคลที่เขา ไม่ได้เป็นสมาชิก แต่เขาอยากมีพฤติกรรมตาม

3. กลุ่มเพื่อน ใช้วิธีการวัดระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับกลุ่มที่มีความสนิทสนม

4. ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว กำหนดตัวแปรตามระดับความเกี่ยวข้องของครอบครัว โดยวัดจากระดับความเกี่ยวข้องกันทางอารมณ์ของสมาชิกในครอบครัว ที่มีต่อกันและกัน

5. ปริมาณการรับข้อมูลข่าวสาร กำหนดตัวแปรตามระดับของปริมาณการรับข่าวสาร ที่ผู้บริโภคได้รับจากสื่อมวลชน ครอบครัว บุคคลหรือกลุ่มบุคคล

6. พฤติกรรมการบริโภค หมายถึง พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยวัดจากเหตุผลของการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการว่าผู้บริโภคใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อ

ตัวแปรที่ศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาดังนี้ คือ

1. ตัวแปรต้น ได้แก่

- 1.1 ตัวแปรหลัก คือ การพัฒนาอุตสาหกรรม
- 1.2 ตัวแปรรอง คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคน ได้แก่
 - 1.2.1 ชนชั้นทางสังคม
 - 1.2.2 กลุ่มอ้างอิง
 - 1.2.3 กลุ่มเพื่อน
 - 1.2.4 ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว
 - 1.2.5 ปริมาณการรับข่าวสาร

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภค

แบบแผนการวิจัย

งานวิจัยจึงแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการศึกษาผลกระทบ ส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ การศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว วิธีการศึกษาที่ดีจะต้องทำการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนที่โครงการพัฒนาอุตสาหกรรม ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนืออุตสาหกรรมมาบตาพุดจะเริ่มโครงการ โดยเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2524 และเมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่งเมื่อมี

การพัฒนาอุตสาหกรรมแล้ว จึงเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดิมอีกครั้งหนึ่ง วิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุด แต่วิธีนี้มีข้อบกพร่องอยู่ 2 ประการ คือ 1) ในกรณีที่ผู้วิจัยศึกษาจะมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการศึกษา 2) การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคมีข้อจำกัดด้านสินค้าและบริการ เนื่องจากระยะเวลาที่แตกต่างกัน ประเภทของสินค้าและบริการจะแตกต่างกัน สถานที่จำหน่ายสินค้าและบริการก็มีรูปแบบแตกต่างกัน การเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคจึงอาจจะไม่ได้ข้อสรุปที่แน่นอน ผลกระทบอาจจะเกิดจากประเภทของสินค้าและบริการที่เพิ่มมากขึ้น การศึกษาจึงเปลี่ยนมาใช้รูปแบบการศึกษาย้อนอดีต โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในเวลาเดียวกันแต่สอบถามใน 2 ลักษณะคือ 1) สอบถามพฤติกรรมการบริโภคในปัจจุบัน และ 2) สอบถามพฤติกรรมการบริโภคในอดีต วิธีนี้มีข้อดีในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นคน ๆ เดียวกัน ทำให้ทราบผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค แต่มีข้อบกพร่องในด้านระยะเวลาในขณะสอบถามย้อนอดีต เนื่องจากต้องสอบถามย้อนอดีตถึงปี พ.ศ. 2524 ซึ่งเป็นระยะเวลาก่อนมีการพัฒนาอุตสาหกรรม และระยะเวลาจากอดีตถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลายาวถึง 11 ปี ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในการตอบคำถาม เนื่องจากระยะเวลาห่างนานมาก การศึกษาจึงเปลี่ยนมาใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยใช้การศึกษาภาคตัดขวาง (cross-sectional studies) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมว่าเป็นอย่างไร และแตกต่างไปจากพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมหรือไม่ และเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (correlational research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในเชิงพยากรณ์ของปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ในส่วนของข้อมูลระดับชุมชนเพื่อตอบปัญหาการวิจัยข้อที่ 1 ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ส่วนข้อมูลในระดับปัจเจกบุคคลเพื่อตอบปัญหาการวิจัยข้อที่ 2 คือ ศึกษาถึงผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่บริเวณเทศบาลตำบลนาตาพูด ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวระหว่างครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและข้อที่ 3 คือศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยใช้ค่าสถิติ ANCOVA และ multiple regression analysis การวิเคราะห์ใช้โปรแกรม SPSS/PC+ ในการประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูลระดับปัจเจกบุคคลแยกเป็นรายข้อดังนี้

1. เปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภค ของครอบครัวที่อยู่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่อยู่ในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เมื่อควบคุมปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล

2. วิเคราะห์อิทธิพลของ ตัวแปรชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว ปริมาณการรับข่าวสาร ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยวิเคราะห์ดังนี้

2.1 บุคคลที่อยู่ในชนชั้นกลางจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่อยู่ในชนชั้นต่ำ โดยปัจจัยด้านชนชั้นทางสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

2.2 บุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าบุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงน้อย โดยปัจจัยกลุ่มอ้างอิง

มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

2.3 บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนน้อย โดยปัจจัยกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

2.4 บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวน้อย โดยปัจจัยความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

2.5 บุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารน้อย โดยปัจจัยปริมาณการรับข่าวสารมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชนและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมและการรับข่าวสาร ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เพื่อศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค ในการนำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม
 2. พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม
 3. อิทธิพลของตัวแปรระดับปัจเจกบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม
- 3.1 ตัวแปรชนชั้นทางสังคม ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.2 ตัวแปรกลุ่มอ้างอิง ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.3 ตัวแปรกลุ่มเพื่อน ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.4 ตัวแปรความเกี่ยวข้องกันในครอบครัว ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่ เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.5 ตัวแปรปริมาณการรับข่าวสาร ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่ เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

1. สภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

การศึกษาลงของการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมและการรับข่าวสาร ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และผู้นำชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เพื่อศึกษาว่าหลังจากมีการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมและการรับข่าวสาร หรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยดังนี้

1.1 สภาพภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ การถือครองที่ดินและสภาพครอบครัว ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

สภาพทางภูมิศาสตร์

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลมาตาพุดและตำบลห้วยโป่ง กับผู้นำชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือตำบลเนินพระ พบว่าในอดีตชุมชนทั้งสองแห่งมีสภาพทางภูมิศาสตร์คล้ายคลึงกัน เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกัน โดยมีตำบลมาตาพุดคั่นกลางระหว่างตำบลห้วยโป่งกับตำบลเนินพระ ตำบลทั้งสามตำบลอยู่ในเขตอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง อีกทั้งในอดีตตำบลมาตาพุดก็เป็นตำบลที่แยกตัวออกมาจากตำบลห้วยโป่ง ดังจะสังเกตได้จากชื่อสถานที่ราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตตำบลมาตาพุดในปัจจุบันนี้ ยังใช้คำว่า"ห้วยโป่ง"ซึ่งเป็นชื่อของตำบลเดิมมาตั้งชื่อ เช่น วัดสถานเปิดห้วยโป่ง และศูนย์วิจัยพืชไร่ห้วยโป่ง เป็นต้น ในอดีตก่อนปีพ.ศ.2524 สภาพพื้นที่ของตำบลห้วยโป่งเป็นที่สูงและต่ำทำนาได้ เมื่อฝนตกมีน้ำท่วมจะระบายลงทะเลได้อย่างรวดเร็ว ตำบลมาตาพุดเป็นที่ราบต่ำเป็นส่วนใหญ่ เมื่อฝนตกน้ำจะท่วมง่ายระบายน้ำได้ช้า ส่วนตำบลเนินพระมีสภาพพื้นที่เป็นที่สูงสลับต่ำทำนาได้ พื้นที่ทั้งสองชุมชนอยู่ติดกับทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทยและอยู่ติดกัน สภาพภูมิศาสตร์จึงคล้ายคลึงกัน ในอดีตพื้นที่ทั้งสองชุมชนความอุดมสมบูรณ์เป็นไปตามธรรมชาติ มีทรัพยากรป่าไม้แหล่งน้ำ มีสัตว์ป่าและปลา มีความสวยงามตามธรรมชาติ

"ห้วยโป่งพื้นที่สูง น้ำไม่ท่วมแต่มาตาพุดน้ำท่วมบ่อย ฝนตกนิดเดียว น้ำท่วมแล้ว" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ที่ลุ่มจะเป็นส่วนน้อย ถ้าเฉพาะหมู่ 4 5 และ 6 เป็นที่ลุ่มทั้ง 3 หมู่"
(ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

"ฝั่งทางโคกหินนั้น ยิ่งเป็นที่สูงครับ" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

"ลักษณะที่คอนก็คอนแบบอะไร ที่ลุ่มก็คิดสำรวจอย่างนั้น" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

"ห้วยโป่งอุดมสมบูรณ์มาก่อน โดยเฉพาะเรื่องป่าไม้ มีป่า มีห้วย มีโป่ง

ครบทุกอย่าง ธรรมชาติสวยงาม" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ปลาหางนกยูง จับปลาตามแม่น้ำไหลสนุกสนาน" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"เมื่อก่อนทางน้ำไหล ฝนตกก็มีปลาให้จับ" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันสภาพภูมิศาสตร์ของตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเปลี่ยนแปลงไป มีการถมดินเพื่อปรับสภาพพื้นที่ สำหรับใช้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมและที่พักอาศัย สภาพพื้นที่ที่เป็นที่ต่ำบางส่วนจึงถูกถมให้สูงขึ้น การปลูกบ้านตามสภาพธรรมชาติของพื้นที่ก็เปลี่ยนแปลงไป ต้องปลูกบ้านบนพื้นที่ที่ถมให้สูงแล้ว ตามแบบบ้านสมัยใหม่ พื้นที่ที่เคยใช้ในการทำนา ทำสวนมะม่วง ไร่ อ้อย ไร่มันสำปะหลัง ที่มีความร่มรื่นก็เปลี่ยนสภาพเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนสภาพพื้นที่ของตำบลเนินพระ ซึ่งไม่ได้เป็นพื้นที่ที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด แต่อยู่ในเขตเทศบาลมาบตาพุดเหมือนกับตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ยังคงสภาพเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลงมากเหมือนตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ในปัจจุบันหลังจากมีการตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติถูกทำลายลงไ้มาก โดยเฉพาะตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในและนอกนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ทำให้ธรรมชาติถูกทำลายลง ความอุดมสมบูรณ์ลดลง จนปัจจุบันไม่สามารถทำนาข้าวได้ น้ำในคลองเน่าเสีย

"ไม่เหมือนแถวมาบตาพุด เปลี่ยนแปลงไ้มาก เมื่อก่อนมีหนองน้ำ เจียว
น้ำท่วมที่หมด" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

"พื้นที่ตอนนั้นทำนา ได้ ทำนากันมาก" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ตอนนี้ไม่มีใครทำนากันเลย ข้าวสารต้องซื้อ" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"เมื่อก่อนเป็นธรรมชาติ ตอนนีไ้ไปที่ไหนมีแต่ถมดินกันทั้งนั้น ใครถมที่หลัง
จะให้สูงกว่าคนที่ถมไว้ที่แรก" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"น้ำเสียบส่วนใหญ่นายลงคลอง" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"แถวบ้านเราปล่อยค้ำบดเลย" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"สภาพพื้นที่ของ หมู่ 4 5 และ 6 คงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

เชื้อชาติ

ข้อมูลด้านเชื้อชาติของประชาชนในชุมชนทั้งสองพบว่าในอดีตและปัจจุบันแตกต่างกัน กล่าวคือในอดีตเมื่อปีพ.ศ.2524 ชุมชนทั้งสองแห่ง มีประชาชนเชื้อชาติไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมากกล่าวคือ ในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดจะมีประชาชนเชื้อชาติไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 90-95 ที่เหลือเป็นเชื้อชาติจีนประมาณร้อยละ 5-10 ส่วนตำบลเนินพระจะมีประชาชนเชื้อชาติไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 100

"อ้อ เมื่อก่อนไทยมากถึงร้อยละ 95 ถึงไหม" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"มีจีนสักร้อยละ 10 เห็นจะได้ จะไม่ถึงเสียด้วย ร้อยละ 10 "

(ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"จะเป็นคนไทยเสียบส่วนมาก ร้อยละ 100" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันประชาชนในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีเชื้อชาติอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เชื้อชาติไทยเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นบุคลากรหรือเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด คนในพื้นที่เดิมที่มีเชื้อชาติไทยขายที่ดินแล้วอพยพย้ายออกไปอยู่นอกเขตตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด เนื่องจากที่ดินในปัจจุบันมีราคาสูงมากและค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพสูง ส่วนประชาชนในตำบลเนินพระที่อยู่ในเขตเทศบาล

ตำบลมาบตาพุดยังเป็นเชื้อชาติไทยเป็นส่วนมากเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เพราะในตำบลเนินพระ ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมและ ไม่ได้อยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

"มันเปลี่ยนแปลง คนในพื้นที่น้อยกว่าคนนอก คนต่างบ้านมา จะมาอยู่
ในห้วยโป่งมาก คนในพื้นที่จะ ไปอยู่ต่างจังหวัด" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)
"ญี่ปุ่น ได้ห้วย ฝรั่งเศส เยอะแยะไป" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)
"ชาวต่างชาติยังไม่เข้ามา โรงงานยังไม่เกิด" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)
"มาบตาพุดมีทุกอย่างโรงงานทอผ้า โรงงานมีทั้งนั้น แบบนี้ต่างชาติ
ทั้งนั้น คู่มือโรงงานก็แล้วกัน แคปิตัลเอเย่ อะไรเอ๊ย คู่มือโรงงานก็รู้
แล้วว่า ไม่ใช่ของคนไทยแน่นอน" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

การถือครองที่ดิน

สภาพการถือครองที่ดินของประชาชน ในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด กับตำบลเนินพระ พบว่าในอดีตกับปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง ไม่มาก โดยเฉพาะในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ส่วนตำบลเนินพระเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย กล่าวคือการถือครองที่ดินของประชาชนทั้งสองชุมชน ในอดีตปีพ.ศ.2524 ประชาชนทั้งสองชุมชนมีสภาพการถือครองที่ดินในลักษณะเป็นเจ้าของที่ดิน มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตนเองครอบครองอยู่ การเช่าที่ดินของคนอื่นเพื่อทำประโยชน์มีน้อยมาก เนื่องจากที่ดินเมื่อก่อนหาได้ง่าย เพราะสามารถจับจองเอาเองได้ และมีราคาไม่สูงมากนัก ในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ราคาที่ดินโดยเฉลี่ย ในปีพ.ศ. 2524 ประมาณไร่ละ 1,000-3,000 บาท ส่วนในตำบลเนินพระราคาที่ดินโดยเฉลี่ย ในปีพ.ศ.2524 ประมาณไร่ละ 20,000 บาท จะพบว่าราคาที่ดินบริเวณหมู่ 4 5 และ 6 ของตำบลเนินพระซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตเทศบาลมาบตาพุดนั้น ในอดีตมีราคาสูงกว่าที่ดินบริเวณ

ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมาก เนื่องจากบริเวณตำบลเนินพระอยู่ใกล้กับเทศบาลเมืองระยอง อยู่ในพื้นที่ที่ใกล้กับตัวจังหวัดระยอง กล่าวคือประมาณ 8 กิโลเมตร ส่วนตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดอยู่ห่างจากตัวจังหวัดระยองประมาณ 17 กิโลเมตร อีกทั้งมีสภาพพื้นที่ที่สามารถทำนาได้มากกว่าเขตตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ทำให้ที่ดินมีราคาแพงกว่า

"เป็นเจ้าของที่ดินเองเยอะ จ้างจูงที่ดินเอง"(ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"1,000-2,000 บาทหละตอนนั้น"(ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"2,000-3,000 บาท จะแพงด้วยนะ"(ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ก่อนนี้ใกล้เคียงกัน ห้วยโป่งเมื่อก่อนแย่นะ กรอกยาชานี้จะดีกว่าห้วยโป่งด้วย" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

"ประมาณ 20,000 กว่าบาท" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

หลังจากปีพ.ศ.2524 เริ่มมีการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดขึ้น ตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก โดยการออกกฎหมายเวนคืนที่ดินจากประชาชน เพื่อสร้างเป็นนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและเมืองใหม่ ในบริเวณหมู่บ้านหนองแพ อ่าวประดู่ ไร่สับยาม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการเกษตรทั้งหมดเป็นไร่นาสับปะหลัง ไร่อ้อย สวนมะพร้าวอยู่เดิม รัฐบาลเวนคืนราคาไร่ละ ไม่ถึง 10,000 บาท จากสาเหตุการเวนคืนที่ดิน เพื่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและสาเหตุจากการซื้อที่ดินของโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ที่ดินบริเวณชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมีราคาสูงขึ้น โดยราคาที่ดินแพงมากขึ้นในปีพ.ศ.2530 ที่ดินราคาไร่ละประมาณ 100,000 บาท ปัจจุบันนี้ราคาที่ดินสูงมาก ราคาไร่ละ 1,000,000-15,000,000 บาทขึ้นไป จึงทำให้ประชาชนในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดขายที่ดินกันมาก จนตัวเองมีเนื้อที่ดินที่ถือครองลดน้อยลง บางคนเหลือเฉพาะที่ดินที่ตนเองสร้างที่พักอาศัยเท่านั้น ส่วนประชาชน

ในตำบลเนินพระ ราคาที่ดินก็สูงขึ้นราคาประมาณไร่ละ 2,000,000-3,000,000 บาท แต่ราคาจะต่ำกว่าที่ดินในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ปริมาณการขายที่ดินก็ต่ำกว่าเช่นกัน

"เมื่อก่อนไร่สับปะรดคิดถนนแท้ ๆ ไร่หนึ่งแค่ 100,000 บาทเท่านั้น

เดี๋ยวนี้ก็ล้าน ขายไปไร่หนึ่ง 15 ล้าน บาท" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"พอเวนคืนแล้ว ราคาที่ดินแพงใหญ่" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"คนเดิวนี่จะมีไร่คนละงานสองงาน" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"เดิวนี่มีแค่ที่อยู่แค่นั้นแหละ" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"อดีตกับปัจจุบันก็เหมือนกันแหละครับ ไม่ได้เช่าเขาอยู่ คือ คือในตำบล

ของเรานี้ครับไม่มีใครเช่าอยู่หรอกนะ" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

สภาพครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่าสภาพครอบครัวของตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด กับตำบลเนินพระ ในอดีตกับปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงทั้งสองชุมชน กล่าวคือ ในอดีตปีพ.ศ. 2524 ชุมชนทั้งสองแห่งอยู่กันอย่างอิสระ เข้าตึ้นขึ้นมาก็ไปทำสวนทำไร่ กันทั้งบ้านเหลือแต่ เด็ก ๆ ที่ทำงานไม่ได้เฝ้าบ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรทั้งสองชุมชน ลักษณะของครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่ ที่มีคนหลายรุ่นอาศัยอยู่รวมกันหลาย ๆ ครอบครัวในบ้าน หลังเดียวกัน แม้ว่าจะแต่งงานมีสามีภรรยาแล้วก็มักจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ครอบครัวสามารถรับภาระเรื่องค่าใช้จ่ายได้ เนื่องจากในอดีตสามารถใช้พื้นที่ทำนาข้าวได้ ไม่ต้องซื้อข้าวกิน อีกทั้งทำอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรส่วนหนึ่งถูกนำมาใช้บริโภคเองในครอบครัว รายจ่ายที่ใช้ในด้านการดำรงชีพจึงต่ำ ครอบครัวจึงสามารถรับภาระได้ และจำนวนบ้านมีน้อยหลังคาเรือน

"เมื่อก่อนอยู่รวม ๆ กัน หลายครอบครัว อยู่บ้านหลังเดียวกัน เป็นญาติกัน แต่งงานแล้วก็ยังอยู่ด้วยกัน ครอบครัววันภาระไหว เคี้ยวหน่อแต่งงานแล้ว มีผู้มีเมียบก็แยกออกไป" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันสภาพครอบครัวในชุมชนทั้งสองเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด จะมีจำนวนบ้านเพิ่มมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่พื้นที่ในบริเวณที่พักอาศัยลดลงเนื่องจากถูกรัฐบาลเวนคืนที่ดินเพื่อนำไปสร้างนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเสีย 20,000 ไร่ ลักษณะครอบครัวใหญ่มีน้อย ส่วนใหญ่จะแบ่งที่ดินให้ลูก ๆ เมื่อแต่งงานแล้ว และแยกบ้านออกไปจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่เหมือนเดิมมีน้อย เพราะค่าใช้จ่ายในครอบครัวสูง เนื่องจากครอบครัวไม่สามารถผลิตอาหารสำหรับบริโภคเองได้ นาข้าวก็ไม่มีใครทำ และอาหารต้องซื้อทุกอย่าง ส่วนในตำบลเนินพระ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับสภาพครอบครัวในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด อีกทั้งราคาที่ดินทั้งสองชุมชนมีราคาสูง ทำให้ภาวะการอยู่อาศัยมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและผลผลิตของตนเองมีมากขึ้น จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลักษณะครอบครัวใหญ่มีน้อย

"ลูกคนเล็กอยู่กับพ่อกับแม่ นุ้ยย่า แต่งงานแล้วแยกออกไป คนเล็กต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ เงินอยู่ได้ขี้ตังคันทาย เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีราคาขึ้นอย่างที่ดินก็ต้องแบ่งกันไปเป็นแปลง ๆ ถ้าอยู่รวมกันได้ขี้ตังคันทายไม่ลงตัวอีก" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

1.2 โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ (ถนน ไฟฟ้า ประปา การติดต่อสื่อสาร ระบบระบายน้ำเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย) และโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (โรงเรียน สถานพยาบาล สถานราชการและหน่วยงานต่าง ๆ) ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้งชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลห้วยโป่ง และมาตาพุดกับชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลเนินพระ พบว่าโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ คือ ถนน ไฟฟ้า ประปา การติดต่อสื่อสาร ระบบระบายน้ำเสียและระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชนทั้งสองในอดีตกับปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ถนน

ในอดีตปีพ.ศ.2524 ตำบลห้วยโป่งและมาตาพุดมีถนนเชื่อมต่อระหว่างชุมชนน้อยเส้น สภาพถนนเป็นลูกรัง เป็นหลุมเป็นบ่อ ฝนตกลูกรังติดล้อรถเหินอะหนะ ระยะทางจากตำบลห้วยโป่งและมาตาพุดถึงตัวจังหวัดระยองประมาณ 17 กิโลเมตร ถ้าจากหมู่บ้านห้วยโป่งเป็นระยะทาง 19 กิโลเมตร พาหนะที่ใช้เดินทางไปตัวจังหวัดระยองกันมากที่สุดคือรถยนต์โดยสาร ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 15-20 เส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยาง 2 ช่องการจราจร ส่วนตำบลเนินพระถนนที่เชื่อมต่อในชุมชนเป็นถนนลูกรัง สภาพถนนค่อนข้างแย่ เป็นหลุมเป็นบ่อ น้ำท่วม ใช้เดินทางไม่ได้ ระยะทางจากตำบลเนินพระถึงตัวจังหวัดระยองประมาณ 8 กิโลเมตร พาหนะที่ใช้เดินทางไปยังตัวจังหวัดระยองกันมากที่สุดคือรถมอเตอร์ไซด์ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 5 นาที เส้นทางของตำบลเนินพระที่ใช้เดินทางติดต่อไปยังตัวจังหวัดในอดีตมี 2 เส้นทาง คือ เส้นทางกรอกบาชาออกตรงไปถนนสุขุมวิทซึ่งเป็นถนนลาดยาง 2 ช่องการจราจร แล้วตรงไปตัวจังหวัด กับอีกเส้นทางหนึ่งเป็นถนนคั่นานกับถนนสุขุมวิทแต่เป็นถนนลูกรังสภาพไม่ดี

"เป็นหลุมเป็นบ่อ ฝนตกติดล้ออะหนะ" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"เมื่อก่อนไม่จกเอาหรอก ย่ำแบ๋ น้ำท่วมบ้าง อะ ไรบ้างไปไม่ได้ ขาด
การติดต่อ พัฒนากันดีขึ้นมา" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนมีหลายเส้นทาง ในตำบลห้วยโป่ง
และมาบตาพุด มีถนนหลายสายที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชน และใช้เส้นทางไปยังตัวจังหวัด
ระยอง ถนนที่ใช้เชื่อมต่อในชุมชนมีสภาพดีขึ้น สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง 2 เส้นทาง คือ
ถนนสายห้วยโป่งในและถนนสายมาบตาพุด ที่ตัดผ่านชุมชนใหม่ของการเคหะ ส่วนถนน
เส้นที่ใช้เส้นทางติดต่อกับตัวจังหวัดระยอง เป็นถนน 4 ช่องทางจราจร พาหนะที่ใช้เดิน
ทาง ใช้รถส่วนตัวเสียมากถ้าไปคนเดียวจะไปรถมอเตอร์ไซด์ ถ้าไปหลายคนจะไปรถยนต์
ใช้ระยะเวลาในการเดินทางจากตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดไปถึงตัวจังหวัดระยองประมาณ
30-35 นาที ถึงแม้ว่าถนนจะมีมากขึ้นเส้นทางคมนาคมสะดวก แต่การเดินทางใช้ระยะเวลามากขึ้น
เนื่องจากการจราจรติดขัด โดยเฉพาะเวลาตอนเช้ากับตอนเย็นการจราจรจะติดขัด
มาก เนื่องจากรถรับส่งนักเรียน รถรับส่งคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ถ้าเป็นเวลาช่วง
อื่น ๆ การเดินทางจะสะดวกรวดเร็วกว่า ระยะทางจากตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดถึง
สำนักงานเทศบาลตำบลมาบตาพุดนั้น ถ้าวัดระยะทางจากชุมชนในตำบลห้วยโป่งเป็นระยะ
ทางประมาณ 3-4 กิโลเมตร ส่วนตำบลมาบตาพุดเป็นสถานที่ตั้งชั่วคราวของของสำนักงาน
เทศบาลตำบลมาบตาพุด ในอนาคตสำนักงานเทศบาลตำบลมาบตาพุดจะย้ายมายังที่ทำการ
ถาวร ซึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลห้วยโป่งบริเวณชุมชนใหม่ที่มีการเคหะแห่งชาติรับผิดชอบดำเนินการ
ก่อสร้างอยู่ การเดินทางจากห้วยโป่งไปยังสำนักงานเทศบาลตำบลมาบตาพุดใช้ระยะ
เวลาประมาณ 5-10 นาที พาหนะที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้ทั้งรถมอเตอร์ไซด์และรถยนต์ ส่วนตำบล
เนินพระมีถนนหลายสายเชื่อมต่อระหว่างชุมชนหลายเส้นทาง ถนนได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น
มีถนนลาดยางเข้าสู่ชุมชน 1 เส้นทาง ต่อจากตัวถนนสุขุมวิทไปยังหมู่บ้านกรอกยายชา ซึ่ง
ปัจจุบันเป็นถนนที่ใช้เส้นทางติดต่อกับตัวจังหวัดระยองมาก แขนงถนนสายคู่ขนานเดิมที่เป็น

ถนนลูกรังและปัจจุบันก็ยังเป็นถนนลูกรังอยู่แต่สภาพดีขึ้นมาก ระยะเวลาที่ใช้เดินทาง ไปยังตัวจังหวัดระยองประมาณ 20 นาที โดยใช้ถนนสายกรอกยายชา ผ่านถนนสุขุมวิท 4 ช่องทางจราจร การเดินทางสะดวกรวดเร็วกว่าเดินทางมาจากตำบลห้วยโป่งและมาตาพุด เนื่องจากตำบลเนินพระอยู่ใกล้กับตัวจังหวัดระยองมากกว่าตำบลห้วยโป่งและมาตาพุด แต่ตำบลเนินพระอยู่ห่างจากนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุด ระยะทางจากตำบลเนินพระ ไปยังสำนักงานเทศบาลตำบลมาตาพุดเป็นระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร คีตระยะทางถึงบ้านกรอกยายชา พาหนะที่ใช้ในการเดินทางส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัวมากกว่ารถยนต์ไรด์ รถยนต์ไรด์กลุ่มที่นิยมใช้กันมากคือกลุ่มวินวิน

"ตั้งแต่หมู่ 1 เข้ามาหมู่ 3 นี้ทางสายนี้สายเดียวที่ราดยาง แต่ถ้าเป็นมาบะลูคราดยางตลอด เพราะเป็นเขตชุมชน" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

ไฟฟ้า

ในอดีตปีพ.ศ.2524 ชุมชนทั้งสองแห่งมีไฟฟ้าใช้แตกต่างกัน กล่าวคือ ตำบลห้วยโป่งและมาตาพุดเริ่มมีไฟฟ้าใช้ในปี พ.ศ.2516 และมีการขยายเขตพื้นที่การใช้ไฟฟ้าออกไป ส่วนตำบลเนินพระ ในอดีตประชาชนไม่มีไฟฟ้าใช้

"ปีพ.ศ.2516 ผมอายุที่นี้ได้ 1 ปี ก็เริ่มมีไฟฟ้าใช้"(ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันทั้งสองชุมชนประชาชนมีไฟฟ้าใช้ ในตำบลห้วยโป่งและมาตาพุดประชาชนมีไฟฟ้าเกือบครบประมาณ ร้อยละ 95 พื้นที่ที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้เป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลออกไป ชาวบ้านเรียกว่า "หมู่บ้านก้านลิ้ม" เพราะเป็นพื้นที่ที่ถูกคันด้วยสวน ไร่ นา จนมอง

ไม่เห็น เส้นทางคมนาคมที่เข้าไปยังหมู่บ้านสลับซับซ้อนมาก ชาวบ้านถือว่าเป็น"เกาะ" คือ ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกข่าวสารของทางราชการเขาไม่เคยได้รับ ชาวบ้านน้อยใจเขียนป้ายติดทางเข้าหมู่บ้านว่า "หมู่บ้านก้านลิ้ม" แต่ประชาชนในหมู่บ้านก็มีฐานะทางการเงินดี ใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าผลิตกระแสไฟฟ้าใช้เอง สำหรับไฟฟ้าที่ใช้มีความเพียงพอและปัญหาการติด ๆ คับ ๆ มีน้อยมาก เนื่องจากมีโรงไฟฟ้าตั้งอยู่ในพื้นที่นี้ถึง 2 แห่ง คือโรงไฟฟ้าฝ่ายผลิตและโรงไฟฟ้าย่อย และเป็นระบบที่จ่ายกระแสไฟฟ้าอย่างต่อเนื่องไม่มีการขาดช่วง เพราะถ้ากระแสไฟฟ้าดับ จะสร้างความเสียหายให้กับกระบวนการในการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก เช่น โรงงานทอผ้า ในขณะที่กำลังทอผ้าอยู่แค่กระแสไฟฟ้ากระพริบผ้าที่ทอจะเป็นผืนเสียหาย โรงงานแป้งมันและโรงงานที่มีระบบควบคุม เมื่อไฟฟ้าดับหรือเดินเครื่องใหม่ จะต้องเสียค่ากระแสไฟฟ้าตอนเริ่มเดินเครื่องใหม่ประมาณครั้งละ 100,000 บาท เป็นต้น แม้แต่โรงงานผลิตน้ำแข็งที่เคยตั้งอยู่ในเขตอำเภอบ้านฉาง ซึ่งใช้ไฟฟ้าของฐานทัพเรือสัตหีบ กระแสไฟฟ้าขัดข้องบ่อย ๆ สร้างความเสียหายให้แก่โรงงานผลิตน้ำแข็ง จนต้องย้ายเข้ามาอยู่ในตำบลห้วยโป่ง ซึ่งปัญหากระแสไฟฟ้าขัดข้องมีน้อยมาก เนื่องจากอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรม มีโรงไฟฟ้าฝ่ายผลิต และโรงไฟฟ้าย่อยคอยดูแล ส่วนตำบลเนินพระในปัจจุบันมีกระแสไฟฟ้าใช้กันทั่วครอบคลุม โดยเริ่มมีไฟฟ้าใช้ เมื่อปีพ.ศ. 2526 ปริมาณการใช้เพียงพอ กระแสไฟฟ้ามีติด ๆ คับ ๆ บ้าง เมื่อมีฝนตกฟ้าร้องแต่ก็น้อยครั้ง

"มันอย่างนี้ครับ ระบบไฟฟ้านี้แหล่งนี้ผลิตจริงครับ แต่เขาใช้ระบบวงจร ล็อคไซเคิล คือมันผ่านจากจุดหนึ่งไปจุดหนึ่ง จุดหนึ่งไปสอง สาม สี่ ไร่ ไหมครับ ไปทั่วเขตเลย ระบบไฟฟ้านี้ความจริงสามารถยิงผ่านได้เลย โดยที่ไม่มีการขาดตอน ระบบไฟฟ้าของเรามันครบวงจรแล้ว ปัญหาที่จะเกิดจากฝ่ายภูมิภาค ฝ่ายผลิตไม่มีปัญหา" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

ประปา

ในอดีตกปีพ.ศ.2524 ชุมชนทั้งสองแห่งไม่มีน้ำประปาใช้ โดยเฉพาะตำบลห้วยโป่ง และมาบตาพุดไม่มีน้ำประปาใช้ ส่วนของตำบลเนินพระมีน้ำประปาใช้ในบางหมู่ แต่สำหรับ หมู่ 4 5 และ 6 ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของตำบลเนินพระที่อยู่ในเขตเทศบาลมาบตาพุด และเป็นพื้นที่ที่ใช้ศึกษา ในอดีตกปีพ.ศ.2524 ไม่มีน้ำประปาใช้

ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดเริ่มมีน้ำประปาใช้ โดยเฉพาะตำบลมาบตาพุด เริ่มมีน้ำประปาใช้เมื่อ ปีพ.ศ.2530 ขณะนี้มีประชาชนที่ใช้น้ำประปาประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งน้อยมาก น้ำประปาที่ผลิตขึ้นส่วนใหญ่จัดส่งให้กับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยนำน้ำมาจากอ่างเก็บน้ำดอกกราย อำเภอบลุกแดง จังหวัดระยอง ส่วนโครงการประปาในพื้นที่ตำบลห้วยโป่งกำลังเดินท่อประปาส่งน้ำขนาดใหญ่จากตำบลมาบตาพุดส่งผ่านมายังชุมชนใหม่ของการเคหะแห่งชาติและมีโครงการส่งน้ำประปาเข้าในชุมชนด้วย ส่วนตำบลเนินพระ หมู่ 4 5 และ 6 ปัจจุบันยังไม่มีน้ำประปาใช้เหมือนเดิม

"ประปาเพิ่งมาเร็ว ๆ นี้เอง โครงการเพิ่งเริ่มมา ปี2530 แล้วนี่ถึง

จะมี" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ไม่มีครับ น้ำประปายังไม่มี" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

การติดต่อสื่อสาร

การติดต่อสื่อสารของทั้งสองชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน มีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน คือ ในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดในอดีตกปีพ.ศ.2524 การติดต่อสื่อสารที่นิยมใช้กันมาก

ที่สุดคือการติดต่อทางจดหมาย ซึ่งในอดีตการส่งจดหมายมีปัญหามาก ไปรษณีย์ไม่ยอมไปส่งจดหมายถึงบ้านผู้รับ นานาทั้งไว้ที่ศูนย์ของกำนัน ส่วนตำบลเนินพระการติดต่อสื่อสารที่นิยมใช้กันมากที่สุดคือการติดต่อทางจดหมายเช่นกัน ยกเว้นถ้าเป็นการติดต่อสื่อสารกันในหมู่บ้านใกล้เคียง ๆ จะใช้วิธีการเดินไปบอกเองถึงบ้าน ชาวบ้านเรียกว่า "วิธีบอกปาก"

"เมื่อก่อนนี้ใช้ทางจดหมาย เคียวนี่ใช้โทรศัพท์" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"บางที่ใช้วิธีบอกปากกัน ถ้าพูดถึงระยะไกล ๆ" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันการติดต่อสื่อสารที่นิยมใช้กันมากที่สุดคือโทรศัพท์ ทั้งสองชุมชนมีโทรศัพท์ใช้กันมากขึ้น โดยเฉพาะในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีโทรศัพท์ใช้มากกว่าตำบลเนินพระ กล่าวคือในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด มีโทรศัพท์ตามบ้านใช้กันประมาณไม่เกิน ร้อยละ 20 และมีโทรศัพท์สาธารณะตั้งเป็นจุด ๆ ตามชุมชนตลอด ส่วนตำบลเนินพระยังไม่สามารถคิดเป็นปริมาณ เพราะกำลังได้รับการขยายเขตติดตั้ง โทรศัพท์มีบางส่วนเพิ่งติดตั้งและใช้งานได้แล้ว บางส่วนกำลังติดตั้งอยู่ ส่วนการติดต่อสื่อสารทางจดหมายก็ยังคงมีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งสองชุมชนคือตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดกับตำบลเนินพระ อยู่ในเขตบริการของไปรษณีย์มาบตาพุดเนื่องจากทั้งสองชุมชนอยู่ในเขตเทศบาลมาบตาพุด การส่งจดหมายในเขตตำบลเนินพระมีปัญหามาก เนื่องจากพื้นที่ของตำบลเนินพระที่อยู่ในเขตเทศบาลมาบตาพุดเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากไปรษณีย์มาบตาพุด ไปรษณีย์มักทิ้งจดหมายไว้ที่โรงเรียนให้ครูฝากจดหมายมาโรงเรียนไปยังผู้รับ ทำให้เกิดปัญหาจดหมายและพัสดุภัณฑ์ตกค้างที่โรงเรียนเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีการร้องเรียน ทำให้ไปรษณีย์ต้องส่งจดหมายถึงบ้านผู้รับ และมีการเซ็นชื่อผู้รับทุกครั้งที่ส่ง

"ไม่ใช่ มันมีมากเหมือนกัน พูดถึงความสะดวก มันเปรียบเหมือนการ

คมนาคม มันไม่ถึง ร้อยละ 70-80 ในความสะดวกของการติดต่อ มันไม่ถึงขนาดนั้นครับ อย่างในสุสานผู้ใหญ่จ๋มเขากี่มี ในสายนั้น ใช้ไหมอะ ผมถือว่าเป็นจุดศูนย์กลางจุดหนึ่ง อย่างของโรงเรียนเราก็ มีไปตลอดจนถึงโรงไม้ โครงการโน่นทั้งแถบเลย" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

ระบบระบายน้ำเสีย

ทั้งสองชุมชน ในอดีตปีพ.ศ.2524 กับปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดเท่านั้น ส่วนตำบลเนินพระไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ในอดีตตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดกับตำบลเนินพระ ไม่มีระบบระบายน้ำเสีย เนื่องจากในอดีตเป็นชุมชนขนาดเล็ก ไม่มีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งจะมีระบบระบายน้ำเสียเฉพาะในโรงงานอุตสาหกรรม แต่ตำบลมาบตาพุดมีระบบระบายน้ำเสียใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม และประชาชนในชุมชนได้ใช้ด้วย โดยเฉพาะในชุมชนมาบตาพุดมีระบบระบายน้ำเสียใช้แต่ทั้งน้ำเสียลงคลอง ส่วนในโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ทั้งสองตำบล มีระบบระบายน้ำเสียทุกโรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรมจะถูกควบคุมการระบายน้ำเสีย ให้มีการสร้างระบบที่ดี ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่นอกนิคมอุตสาหกรรม ระบบระบายน้ำเสียของบางโรงงานไม่ดีพอ ซึ่งจะกล่าวในตอนต่อไป

"มีเฉพาะในโรงงานอุตสาหกรรม บางทีก็มีหลอก ๆ เวลาเจ้าหน้าที่กระทรวงอุตสาหกรรมมาตรวจก็ทำดีหน่อย เวลาไม่มาก็แอบปล่อยลงน้ำ" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

ระบบบำบัดน้ำเสีย

ระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชนทั้งสอง ในอดีตกับปัจจุบันพบว่า ทั้งตำบลห้วยโป่งและ มาบตาพุดกับตำบลเนินพระ ในอดีตปีพ.ศ.2524 ไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตชุมชนทั้งสอง ไม่มีระบบระบายน้ำเสีย ดังนั้นระบบบำบัดน้ำเสียจึง ไม่มี

ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด มีระบบบำบัดน้ำเสียเฉพาะในโรงงานอุตสาหกรรมเท่านั้น ส่วนในชุมชนมาบตาพุดที่มีระบบระบายน้ำเสีย ก็ยัง ไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย คงปล่อยน้ำเสียลงคลองเหมือนเดิม สำหรับระบบบำบัดน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรมใน นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จะมีระบบบำบัดน้ำเสีย โดยเฉพาะ ส่วนโรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่นอกนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดบางโรงงานมีระบบบำบัดน้ำเสียที่ดี น้ำที่บำบัดแล้วสัตว์ เลี้ยงสามารถใช้ดื่มกิน และใช้เลี้ยงปลา ได้ บางโรงงานที่ไม่ได้อยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดถือโอกาสปล่อยน้ำเสียทิ้งโดยไม่บำบัดน้ำเสียให้มีคุณภาพเสียก่อน มีการติดสินบน เจ้าหน้าที่ที่มาตรวจสอบโรงงาน

"มีอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรม ในชุมชนไม่มี" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้งชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลห้วยโป่ง และมาบตาพุดกับชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลเนินพระ พบว่าโครงสร้าง พื้นฐานทางสังคม คือ โรงเรียน สถานพยาบาล สถานเฝ้าระวังและหน่วยงานต่าง ๆ ของ ชุมชนทั้งสอง ในอดีตกับปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

โรงเรียน

ในอดีตกาลปีพ.ศ.2524 ทั้งสองชุมชนมีสถานศึกษาระดับประถมศึกษาทั้งสองชุมชน กล่าวคือ ตำบลห้วยโป่งจะมีโรงเรียนบ้านห้วยโป่ง โรงเรียนบ้านมาบชะลูค โรงเรียนวัดชากลูกหญ้า และตำบลมาบตาพุดจะมีโรงเรียนบ้านมาบตาพุด โรงเรียนบ้านหนองแพะและโรงเรียนบ้านตากวน ส่วนตำบลเนินพระมีโรงเรียนบ้านกรอกยาบชา และโรงเรียนวัดโคกหิน สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีที่ตำบลมาบตาพุดเพียงแห่งเดียวคือโรงเรียนมาบตาพุดทัน โรงเรียนทั้งสองชุมชนตั้งอยู่กลางชุมชน นักเรียนสามารถเดินทางมาเรียนได้สะดวก

ปัจจุบันสองชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด มีการวางแผนด้านการศึกษา เพื่อสนองตอบต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่นี้ มีโครงการก่อตั้งวิทยาลัยเทคนิคมาบตาพุดขึ้นที่ตำบลห้วยโป่ง ขณะนี้เริ่มก่อสร้างอาคารเรียนแล้ว อีกทั้งมีการขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา คือในโรงเรียนบ้านห้วยโป่ง มีการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมขึ้น นอกจากนี้เทศบาลตำบลมาบตาพุด ก็กำลังสร้างโรงเรียนของเทศบาลมาบตาพุดเอง ในชุมชนใหม่ เพื่อรองรับความต้องการของชุมชนในอนาคต เนื่องจากมีการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ปัจจุบันนักเรียนสามารถเดินทางมาเรียนที่โรงเรียนได้สะดวกทั้งสองชุมชน นักเรียนบางส่วนเดินมาโรงเรียน บางส่วนใช้รถจักรยาน รถมอเตอร์ไซด์หรือรถยนต์มาเรียน ส่วนใหญ่เดินมาโรงเรียนเนื่องจากอยู่ใกล้โรงเรียน ยกเว้นตำบลเนินพระมีโรงเรียนเพียง 2 โรงเรียน และจะมีนักเรียนที่อยู่นอกเขตเทศบาลมาบตาพุดมาเรียนด้วย นักเรียนส่วนใหญ่ใช้จักรยานมาโรงเรียน สาเหตุที่ผู้ปกครองยอมให้ใช้จักรยานมาโรงเรียนได้เองเพราะปริมาณรถที่วิ่งอยู่บนถนนของชุมชนยังมีไม่มาก อุบัติเหตุบนถนนมีน้อย

"จะเป็นเด็กในหมู่บ้านอื่น คือหมู่ 7 ระยะทาง 2 กิโลเมตร อย่างผู้ใหญ่
 เหมือนว่าส่วนใหญ่ไม่ไกล เด็กจะถีบจักรยานไปกลับ" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยว
 ข้อง)

สถานพยาบาล

สถานพยาบาลทั้งสองชุมชนในอดีตมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในตำบลห้วยโป่ง
 และมาตาพุดมีสถานอนามัย 2 แห่ง ตั้งอยู่ตำบลละแห่ง ส่วนโรงพยาบาลของรัฐบาลใน
 ชุมชนนี้ไม่มี ประชาชนใช้บริการจากสถานอนามัย 2 แห่งนี้ สะดวก เนื่องจากอยู่ใกล้ชุมชน
 ส่วนตำบลเนินพระที่อยู่ในเขตเทศบาลมาตาพุดไม่มีสถานพยาบาลเลย ทั้งของรัฐบาลและ
 เอกชน ประชาชนต้องใช้บริการจากโรงพยาบาลระยอง หรือสถานอนามัยของหมู่ 2 ตำบล
 เนินพระ ซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก

ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งและมาตาพุด มีโรงพยาบาลของรัฐบาลเพิ่มขึ้น กำลังก่อสร้าง
 อยู่ในเขตชุมชนใหม่ของการเคหะแห่งชาติ เป็นโรงพยาบาลที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับ
 โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุด และปัจจุบันมีสถานพยาบาล
 เอกชนเกิดขึ้นหลายแห่ง เช่น โรงพยาบาลมาตาพุด เป็นต้น ส่วนตำบลเนินพระไม่มีการ
 เปลี่ยนแปลง คือ ไม่มีสถานพยาบาลเหมือนเดิม คงต้องใช้บริการจากโรงพยาบาลระยอง
 และสถานอนามัยที่ใกล้ที่สุด ถ้าเจ็บป่วยมากจะไปโรงพยาบาลระยอง ซึ่งระยะทางประมาณ
 8 กิโลเมตร สำหรับสถานอนามัยจะให้บริการเฉพาะการรับยาคุมกำเนิดเท่านั้น

"แต่เราจะมีโรงพยาบาลขึ้นอยู่ในการเคหะ ดีกว่าเดินทางไปโรงพยาบาล
 ระยอง ถ้ามาอยู่ในชุมชนดีกว่าไประยอง" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ส่วนมากเกิดอุบัติเหตุจริง ๆ เขาก็ไม่ไปรอกอนามัย ส่วนมากไปโรงพยาบาล ไอ้ประเภทนี้ก็จะไรละ ไปเอายาคุมอะไรพวกนี้รอก พวกแม่บ้าน เจ็บป่วยจริง ๆ เข้าโรงพยาบาลหมด" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

สถานที่ราชการและหน่วยงานต่าง ๆ

สถานที่ราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ของชุมชนทั้งสอง ในอดีตปีพ.ศ.2524 กับปัจจุบันแตกต่างกันมาก กล่าวคือ ในอดีตตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีสถานที่ราชการและหน่วยงานรัฐวิสาหกิจไม่กี่แห่ง จะมีเพียงโรงเรียน พัทธสถานเปิดห้วยโป่ง ศูนย์วิจัยพืชไรห้วยโป่ง และสถานีอนามัย ส่วนตำบลเนินพระมีแต่โรงเรียนเพียงอย่างเดียว

ปัจจุบันหลังจากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม และมีการกำหนดเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุด มีสถานที่ราชการและรัฐวิสาหกิจหลายแห่ง เกิดขึ้นในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด สถานที่ราชการได้แก่ สำนักงานเทศบาลตำบลมาบตาพุด โรงพยาบาล สถานีตำรวจและวิทยาลัยเทคนิคมาบตาพุด ส่วนหน่วยงานรัฐวิสาหกิจได้แก่ ไฟฟ้าฝ่ายผลิต ไฟฟ้าย่อย การเคหะแห่งชาติ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด การสื่อสาร และการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ส่วนตำบลเนินพระ ไม่เปลี่ยนแปลงคือมีแต่โรงเรียนเพียงอย่างเดียว

"สถานีตำรวจ โรงพยาบาล การสื่อสาร อยู่ที่นี่หมด การสื่อสารมีติกแล้ว
สถานีตำรวจมีติกแล้ว โรงพยาบาลก็ใกล้จะเสร็จแล้ว" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

1.3 การจัดช่วงชั้นทางสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้งชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด กับชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ

ตำบลเนินพระ พบว่าการจัดช่วงชั้นทางสังคมของชุมชนทั้งสองในอดีตกับปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

การวัดเกียรติภูมิ

ในอดีตปีพ.ศ.2524 การจัดช่วงชั้นทางสังคมของตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดจะจัดช่วงชั้นทางสังคมโดยวัดจากควมมีเกียรติ การวัดเกียรติภูมิหรือควมมีเกียรติของตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด จะวัดว่าควมมีเกียรติสูงหรือไม่ วัดจากคนที่มิตำแหน่งหน้าที่การงาน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ข้าราชการ เป็นต้น รวมทั้งคนที่มิตำแหน่งทางเศรษฐกิจสูงและช่วยต้องเหลือสังคมด้วย ว่าเป็นคนที่มิตีเกียรติสูง สาเหตุที่ยกย่องว่าบุคคลเหล่านี้มิตีเกียรติสูงเพราะถือว่เป็นบุคคลที่มีควมรู้ และมีเงินเดือน มีงานทำ ลักษณะการแต่งกายทำให้น่าเชื่อถือ และที่สำคัญคือต้องช่วยเหลือสังคมด้วย เพราะถ้ามีเงินแล้วไม่ช่วยเหลือสังคม สังคมก็ไม่ยอมรับไม่ยกย่อง บางคนเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีตำแหน่งแต่ไม่ช่วยเหลือสังคม สังคมก็ไม่ยอมรับไม่ยกย่อง และการวัดคนที่มิตีเกียรติต่ำวัดจากการประกอบอาชีพฐานะทางเศรษฐกิจ เครื่องใช้ไม้สอยและการช่วยเหลือสังคม คนที่งานไม่ทำและมีอุปนิสัยไม่ดี สังคมก็ถือว่เกียรติต่ำ ในอดีตประชาชนในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดส่วนใหญ่มิตีเกียรติอยู่ในระดับกลาง ระดับสูงมีน้อยเพราะข้าราชการมีน้อย และระดับต่ำมีน้อยพอ ๆ กับระดับสูง ส่วนตำบลเนินพระการจะวัดคนว่ามีเกียรติสูงหรือไม่ดูจากฐานะทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ถ้ามีรายได้สูงก็จะได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติสูง เพราะสามารถช่วยเหลือคนอื่นได้ บุคคลใดมีรายได้ต่ำยากจนถือว่เกียรติต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลเนินพระมีฐานะทางเศรษฐกิจคล้ายกัน เพราะในอดีตปีพ.ศ.2524 ยังประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ ฐานะทางเศรษฐกิจจึงต่ำ ควมมีเกียรติจึงต่ำไปด้วยตามเกณฑ์การวัดของชุมชน

"ในอดีตกี้ ทุกถึง ไม่มีรายได้นั้นก็จะเป็นประเภทเดียวกัน คือหลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดินกันหมด ที่นี้ไอรายได้ที่ว่านั้นจะมีอยู่ 3 ประเภท ประเภทต่ำ ประเภทกลาง และก็ประเภทพอใช้ ได้อย่างนั้น" (ชุมชนที่ไม่เกียวก้อง)

ปัจจุบันการวัดคนว่ามีเกียรติสูงหรือไม่มีเกียรติ วัดจากตำแหน่งหน้าที่การงานเป็นอันดับแรก แต่ไม่ได้วัดอย่างเดียวจากการมีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีความรู้ความสามารถ โดยจะต้องช่วยเหลือสังคมด้วย สังคมจึงจะยกย่องว่ามีเกียรติ การวัดไม่ใช่เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งเท่านั้น แต่จะใช้หลายเกณฑ์ในการวัดว่าคนมีเกียรติสูงหรือไม่ บางคนมีตำแหน่งหน้าที่การงานดี แต่ไม่ช่วยเหลือสังคม สังคมก็ไม่ยกย่องว่ามีเกียรติสูง คนที่ฐานะไม่ดีขึ้นไม่ทำ ไม่ช่วยเหลือสังคม เอาแต่เที่ยวเตร่ สังคมถือว่าไม่มีเกียรติต่ำ แต่ชุมชนก็ยอมรับในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชน ส่วนความมีเกียรติสังคมจะไม่ยอมรับ ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ประชาชนส่วนใหญ่มีเกียรติในระดับกลาง ระดับสูงกับตำน้อยเหมือนเดิม ส่วนตำบลเนินพระการจะวัดคนว่ามีเกียรติสูงหรือไม่ ดูจากฐานะทางเศรษฐกิจเป็นหลักเหมือนเดิม กล่าวคือถ้ามีรายได้สูงก็จะได้รับการยกย่องจากคนอื่นว่ามีเกียรติสูง เพราะสามารถช่วยเหลือคนอื่นได้ บุคคลใดมีรายได้ต่ำยากจนถือว่าเกียรติต่ำ ปัจจุบันฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในตำบลเนินพระมีรายได้เพิ่มขึ้นแต่รายจ่ายก็สูงมากขึ้น ฐานะทางเศรษฐกิจจึงอยู่ในขั้นต่ำ จะมีบางกลุ่มที่ออกไปรับจ้างเป็นกรรมกร เป็นช่างก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมประมาณ ร้อยละ 25 ของชุมชน กลุ่มที่ออกไปรับจ้างเป็นกรรมกรและช่างก่อสร้างจะมีรายได้สูงกว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือทำนา ทำสวนมะม่วงและทุรา ประชาชนในชุมชนยอมรับว่าผู้ที่ออกไปรับจ้างเป็นกรรมกรและช่างก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม เป็นผู้ที่มีเกียรติสูงกว่าประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพราะมีรายได้สูงกว่า จากการวัดเกียรติภูมิของทั้งสองชุมชน จะพบว่า การวัดเกียรติภูมิของคนทั้งสองชุมชนมีความแตกต่างกัน ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดวัดจากหลายเกณฑ์ ส่วนตำบลเนินพระดูจากรายได้เป็นหลัก ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอาชีพที่ทำด้วย

"ขณะนี้เศรษฐกิจมันค่อนข้างแย่แหละ" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

"คือความเป็นอยู่เดี๋ยวนี้รู้สึกว่าคีขึ้น คีขึ้น เพราะแรงงาน แรงงานมัน
มันสูงขึ้น" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

อาชีพ

อาชีพเป็นวิธีการจัดช่วงชั้นทางสังคมอีกวิธีหนึ่ง ที่มีความเกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะ เรื่องรายได้และความรู้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับอาชีพพบว่า ในอดีตปีพ.ศ.2524 ตำบลห้วยโป่งและมาตาพูดถือว่าอาชีพข้าราชการเป็นอาชีพที่มีเกียรติสูงมากเป็นอันดับแรก อาชีพค้าขายเป็นอาชีพที่ถือว่ามีความเกียรติเป็นอันดับสอง และอันดับสามคืออาชีพเกษตรกรรม สาเหตุที่ยกย่องและยอมรับว่าข้าราชการเป็นผู้ที่มีความเกียรติสูง เพราะเป็นบุคคลที่มีความรู้สูง สามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ส่วนอาชีพค้าขายทำให้มีรายได้สูงสามารถช่วยเหลือสังคมได้ ส่วนอาชีพที่ถือว่ามีความเกียติต่ำมากที่สุดก็คือกรรมกร เพราะความเป็นอยู่ไม่ดี เนื่องจากรายได้น้อย เครื่องใช้ในบ้านไม่มี การช่วยเหลือสังคมก็น้อย ในอดีตตำบลห้วยโป่งและมาตาพูดประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาก ถ้าวัดความมีเกียรติจากอาชีพ ประชาชนส่วนใหญ่จะมีเกียรติค่อนข้างต่ำ ส่วนตำบลเนินพระในอดีต ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือทำนาและทำไร่มันสำปะหลัง ถ้าวัดความมีเกียรติจากการประกอบอาชีพ ประชาชนส่วนใหญ่จะมีเกียรติในระดับใกล้เคียงกัน

"ก็มันยัง ใกล้เคียง ระดับความเป็นอยู่มันไม่ค่อยดี แล้วรายได้ก็มันน้อย ส่วนประกอบต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตนี้ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ไม่สอยในบ้าน หรือขุดยานพาหนะอะไรนั้น มันก็ไม่ค่อยดีนะ" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ปี 24 ไนยังทำนากินกัน ทำไร่มันบ้าง" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งและมาตาพุด ถือว่าอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพที่มีเกียรติสูงมากเป็นอันดับแรก อันดับสองจะเป็นคหบดีซึ่งมีน้อยมากในชุมชน และอาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่กรรมกร ถือว่ามีเกียรติเป็นอันดับสาม เนื่องจากมีความรู้ดีกว่าเกษตรกร เพราะต้องมีความรู้อย่างต่ำ ม.3 ส่วนอาชีพเกษตรกรรมไม่คิดอันดับที่จะได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติสูง เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพสูงกว่าเดิม ทำให้มีรายได้น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งเป็นอาชีพใหม่ของชุมชนประชาชนจะให้การยอมรับมากกว่า เนื่องจากมีรายได้ดี มีที่พัก สวัสดิการและมีความมั่นคง ส่วนอาชีพที่ถือว่ามีความสำคัญที่สุดในปัจจุบันได้แก่อาชีพรับจ้างทั่วไปและค้าขายหน้าหมู่บ้านคืออาชีพกรรมกรก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม สาเหตุที่อาชีพรับจ้างทั่วไปและกรรมกรมีเกียรติต่ำเพราะรายได้ เครื่องใช้ สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพบ้าน และเครื่องแต่งตัวไม่ดี ส่วนตำบลเนินพระปัจจุบันอาชีพที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติเป็นอันดับแรกคือคนงานที่ไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นผู้รับเหมาก่อสร้างแต่งงานไม่ถาวร พอก่อสร้างโรงงานเสร็จก็ต้องย้ายไปทำที่อื่น แต่ก็ถือว่าเป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติมาก ประชาชนที่ทำงานประเภทนี้มีประมาณ ร้อยละ 25 แสดงว่าชุมชนตำบลเนินพระเริ่มเข้าไปเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ประชาชนที่เหลืออีกประมาณ ร้อยละ 75 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนเดิม และถือว่ามีความสำคัญกว่าคนที่ไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

"ถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ แล้วก็สามารถบริการเขาได้ แล้วก็ผูกพันกับรายได้ อีกอย่างมันอยู่ที่ความดีความงามด้วย" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"คือเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง ส่วนโรงงานก็มี รู้สึกว่าไหวจะพอใจแล้ว แต่ว่ามันก็เนื่องจากว่า พอเขาเสร็จมันก็ออก พอเขาเสร็จงานมันก็ออกยังงี้ มันไม่ถาวรงานก่อสร้าง เหมือนโรงงานยังงี้" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ฐานะทางเศรษฐกิจ

ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นวิธีหนึ่งในการจัดช่วงชั้นทางสังคม ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านรายได้ สภาพบ้าน การแต่งตัวและเครื่องใช้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า ในอดีตปีพ.ศ.2524 ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดวัดฐานะทางเศรษฐกิจของคนจากรายได้ สภาพบ้าน การแต่งตัวและเครื่องใช้ ถ้าวัดจากเกณฑ์ฐานะทางเศรษฐกิจประชาชนตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ปานกลางมีน้อย ส่วนระดับสูงมีน้อยมาก เนื่องจากในอดีตประกอบเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ข้าราชการมีน้อย ส่วนตำบลเนินพระวัดฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนโดยดูจากรายได้ และความเป็นอยู่ในอดีตถึงจะต่ำแต่ก็อยู่ได้ เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่ำ เพราะเป็นแหล่งสามารถผลิตอาหารได้เอง ปลูกพืชก็ไม่ต้องลงทุนมาก กินไม่ต้องไถ ปลูกไม่ต้องใส่ สารเร่งต่าง ๆ ไม่ต้องใช้ ฝนก็ตกตามฤดูกาลปลูกตามธรรมชาติ

"เมื่อก่อนในอดีตมันอยู่รอด ทำอะไรก็ไม่ต้องลงทุนมากเท่าไร เหมือนเช่นมันมีเราปลูกใส่ปุ๋ยบ้าง ไม่ใส่บ้าง ไร่หนึ่งยังได้ 25 ตัน 30 ตันمرةต่อไร่ การฉีดยายังไม่ชาตินิยมกัน ทำด้วยแรงงาน มันก็แรงงานของเราเองพออยู่ได้ พอไปได้" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบัน ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด วัดการส่งออกถึงฐานะทางเศรษฐกิจของคนจากรายได้ สภาพบ้าน การแต่งตัว เครื่องใช้เหมือนในอดีต ถ้าจัดช่วงชั้นทางสังคมจากเกณฑ์ฐานะทางเศรษฐกิจ ประชาชนตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดอยู่ในเกณฑ์ปานกลางมากที่สุด ระดับต่ำมีน้อย ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจระดับสูงมีเพิ่มขึ้นแต่น้อยมาก เนื่องจากปัจจุบันประชาชนมีรายได้ดีขึ้น ซึ่งได้มาจากการขายที่ดินและมีงานทำมาก ส่วนตำบลเนินพระวัดฐานะทางเศรษฐกิจจากรายได้ ความเป็นอยู่และเครื่องใช้ ปัจจุบันฐานะทางเศรษฐกิจ

ไม่คืนอก ถึงแม้ว่ารายได้จะสูงขึ้นกว่าอดีต แต่ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตสูงมากกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น อาหารทุกอย่างก็ต้องซื้อที่ตลาด ปลุกพืชก็ต้องใส่ปุ๋ย ใช้สารเคมีแรงทุกอย่าง ไม่เช่นนั้นผลผลิตจะต่ำ

"ปัจจุบันนี้แทบเทียบกันไม่คิดเลย การกินอะไรต้องไปตลาด ถึงจะ ได้กิน"

(ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ความรู้

ความรู้เป็นวิธีการจัดช่วงชั้นทางสังคมอีกวิธีหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่การงาน รายได้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับด้านความรู้ พบว่า ในอดีตปีพ.ศ. 2524 ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดวัดคนที่มีความรู้สูงจากตำแหน่งหน้าที่การงาน โดยถือว่า คนที่มีความรู้สูง จะมีตำแหน่งสูง ๆ ในทางตรงกันข้ามคนที่มีความรู้ไม่ดีก็คือคนที่ตำแหน่งไม่ดีด้วยเช่นกัน เช่น กรรมกร เป็นต้น ทำให้มีรายได้ต่ำ ความเป็นอยู่ไม่ดี ในอดีตประชาชนในห้วยโป่งและมาบตาพุดมีความรู้ต่ำ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนตำบลเนินพระในอดีตมีสภาพใกล้เคียงกับตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมาก มีโรงเรียนประถมศึกษาเพียง 2 โรงเรียน ประชาชนส่วนใหญ่มีพื้นความรู้ ประถมศึกษาปีที่ 4

"เขาถือว่าคนนี้ต้องเรียนมาสูง ๆ ถึงจะได้ตำแหน่งดี" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันการวัดคนว่ามีความรู้สูงวัดจากตำแหน่งหน้าที่การงานเหมือนเดิม แต่ถ้าจบการศึกษามาสูง ๆ แล้วไม่มีตำแหน่งหน้าที่การงาน ถ้าชุมชนทราบชุมชนก็ยอมรับยกย่องว่ามีเกียรติเหมือนกัน แต่มีน้อยคนที่มีความรู้แล้วไม่มีตำแหน่งหน้าที่การงาน การมีความรู้สูง

จะทำให้มีรายได้สูงขึ้น ปัจจุบันมีการส่งเสริมให้เรียนต่อประถมศึกษาปีที่ 5 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากขึ้น ความรู้ของประชาชนในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดปัจจุบันอยู่ในระดับกลาง อย่างน้อย ๆ ก็ระดับมัธยมศึกษา ส่วนตำบลเนินพระมีสถานศึกษาในชุมชนเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น นักเรียนที่จะศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ต้องเดินทางไปเรียนที่ตัวจังหวัด ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ไกลที่สุด คือโรงเรียนวัดป่าประดู่กับโรงเรียนระยองวิทยาคม ระยะทางจากตำบลเนินพระถึงโรงเรียนประมาณ 9 กิโลเมตร อีกส่วนหนึ่งต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนมาบตาพุดตัน ซึ่งอยู่ในเขตตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ระยะทางจากตำบลเนินพระถึงโรงเรียนมาบตาพุดตัน ประมาณ 8 กิโลเมตร จากความไม่สะดวกในการเดินทางไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทำให้ระดับความรู้ของประชาชนในตำบลเนินพระจึงอยู่ในระดับต่ำกว่าตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด

"อย่างน้อย ๆ มันก็ระดับมัธยมนะ มันก็มีเบอะ" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

สภาพพื้นที่ที่อาศัยอยู่

สภาพพื้นที่ที่อาศัยอยู่เป็นวิธีการจัดช่วงชั้นทางสังคมอีกวิธีหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับปริมาณที่ดินที่ถือครอง จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ที่อาศัยอยู่ พบว่าในอดีตปีพ.ศ.2524 ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดอยู่อย่างไม่แออัด เพราะมีที่ดินของตนเอง และอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย สามารถขายขายพื้นที่ที่อาศัยได้ ส่วนตำบลเนินพระประชาชนอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่แออัด สามารถขายขายได้ มีสภาพคล้าย ๆ ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด เนื่องจากประชาชนมีที่ดินของตนเอง ไม่ได้เช่าที่ดินของผู้อื่น

"โดยภาพรวมแล้วนี้ ความแออัด ไม่แออัดหรอก เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่มันอยู่กระจัดกระจาย" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดถูกเวนคืนพื้นที่บางส่วน เพื่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และประชาชนขายที่ดินกันมาก ทำให้พื้นที่ส่วนที่หักอาคัยเหลือเพียงเล็กน้อย ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ขายยากได้ยาก เช่น บ้านจัดสรรของการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น ส่วนตำบลเนินพระพื้นที่ที่อาศัยอยู่ยังมีสภาพคล้ายเดิมอยู่มาก เพราะประชาชนขายที่ดินน้อยกว่าตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ประชาชนส่วนใหญ่จึงอยู่อย่าง ไม่แออัด เพราะมีที่ดินของตนเอง และอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย สามารถขายขายพื้นที่ที่อาศัยได้ คนนอกพื้นที่ไม่มีอพยพมาอาศัยอยู่ เว้นแต่มีการสมรสกับคนในพื้นที่แล้วย้ายเข้ามาอยู่ด้วย และเนื่องจากตำบลเนินพระอยู่ห่างจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ยังไม่อยู่ในย่านชุมชน ความแออัดจึงมีน้อย

"น้อยลง พอมีนายที่ขายทางได้ มันก็จะมาอยู่ใกล้ ๆ กันในพื้นที่นั้นละ"

(ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ครบยังไม่แออัด เมื่อก่อนก็บังจี บ้านคูจะ ไทรมหน้อย แต่นี้เขามาปลูกคื่น

ไธบ้านหลัง ไทรมหนอยไป หลังนี้มันมาแทน โดยมากคนในต่างจังหวัดนี้

ไม่มีเข้ามาอยู่" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

สภาพบ้าน

สภาพบ้านเป็นวิธีการจัดช่วงชั้นทางสังคมอีกวิธีหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับ รายได้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับสภาพบ้าน พบว่าในอดีตนปีพ.ศ.2524 ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีสภาพบ้านที่ไม่ค่อยแข็งแรง เพราะผนังบ้านจะเป็นดินไม้ หลังคากระเบื้องลอน พื้นบ้านเป็นไม้แผ่นใหญ่ ไม่มีประตูบานมีข้างฝาบ้าน 3 ด้าน ใบ้านเป็นห้องโล่ง ไม่นิยมกันห้อง ทั้งบ้านจะห้องอยู่ห้องเดียวเพื่อใช้เก็บของ เป็นบ้านแบบโบราณ สภาพบ้านนอกจากจะ

ไม่แข็งแรงแล้วไม่ค่อยสวยงาม เวลาอนจะกางมุ้งนอนนอกห้อง สาเหตุที่สร้างบ้านเช่นนี้ เพราะฐานะทางเศรษฐกิจและเป็นค่านิยมที่สืบต่อ ๆ กันมา มักจะไม่สร้างบ้านดินมาก เนื่องจากการสิ้นเปลืองและในอดีตสิ่งของในบ้านก็ไม่ค่อยหาย เพราะไม่ค่อยมีพวกมิจฉาชีพ ในชุมชนจึงมีความปลอดภัยสูง สภาพบ้านจึงไม่จำเป็นต้องมีประตูบ้านมิดชิด ส่วนตำบลเนินพระสภาพบ้านในอดีตคล้ายสภาพบ้านในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด คือมีสภาพบ้านที่ไม่แข็งแรง เนื่องจากใช้วัสดุประเภทไม้ทำฝาบ้าน พื้นบ้าน หลังคาเป็นกระเบื้องว่าวหรือสังกะสี ตัวบ้านไม่มีประตูบ้าน

"เศรษฐกิจของเขานะ แล้วก็บางทีก็อาจจะเป็นอิทธิพลของพ่อแม่สมัยคนรุ่นเก่าก็ได้ จะสร้างตึกทำไมมันสิ้นเปลือง อะ ไรนี่ใช่ไหม" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"สมัยก่อนอยู่กันจะไม่ค่อยพัฒนาเท่าไร สมัยนี้ดูดีขึ้นมาก เด็กปล่อยกันมอมแมม บ้านไม่สวยงาม" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีสภาพบ้านที่แข็งแรงขึ้น ใช้วัสดุที่แข็งแรงเป็นซีเมนต์เสริมเหล็ก ทั้งนี้เพราะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น และก็เห็นคุณค่าของบ้านที่แข็งแรงว่ามีความปลอดภัยสูง ส่วนตำบลเนินพระสภาพบ้านมั่นคงแข็งแรงขึ้น วัสดุที่ใช้เป็นซีเมนต์เสริมเหล็ก ผนังบ้าน พื้นบ้านเป็นซีเมนต์หลังคากระเบื้องซีเมนต์ มีประตูมิดชิด นอกจากจะคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังเน้นความสวยงามด้วย

"ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นแล้ว ก็เห็นคุณค่า ให้ความสำคัญไม่ปลอดภัยต่าง ๆ" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

เครื่องใช้ในบ้าน

เครื่องใช้ในบ้านเป็นวิธีการจัดช่วงชั้นทางสังคมอีกวิธีหนึ่ง ที่มีความเกี่ยวข้องกับ การแสดงออกของฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับเครื่อง ใช้ในบ้าน พบว่า ในอดีตปีพ.ศ.2524 ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีเครื่องใช้ในบ้านที่มีค่า น้อย ส่วนใหญ่จะมีจักรยานและวิทยุกันมาก ส่วนบ้านที่มีเครื่องใช้มากในสายตาของชุมชน ถือว่าเป็นบ้านที่อาจมีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะมีรถ มีทอง แต่ส่วนใหญ่ในอดีตจะ ไม่ค่อย มีเครื่องใช้ในบ้าน เพราะเศรษฐกิจไม่ดีมีกำลังซื้อน้อย เครื่องใช้ไม่ค่อยมีจำหน่าย ส่วน ตำบลเนินพระการจะดูว่าบ้านใดมีเครื่องใช้ดูจากเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ประเภท เครื่องทุนแรง เช่น มีรถไถนา วัว ควายประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ทำนา ดังนั้นเครื่องใช้ ที่มีกันแทบทุกบ้านก็คือวัวและควาย ต่อมาก็มีบางบ้านใช้รถไถนาเล็กที่เรียกว่า "ควายเหล็ก" เมื่อนำมาใช้แล้วได้ผลดี ก็พากันขายวัว ขายควายหมด แล้วหันมาซื้อรถไถเล็ก ซึ่งช่วยลด ภาระในการเลี้ยงดูวัว และควายได้มาก

"มันก็ดูว่ามีรถมีรา มีอ่างทองมีหยงหน้อย ไอ้เครื่องทองนี่ เป็นเครื่องวัด อย่างดีเลย" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"มันมีกันทุกครัวเรือน เพราะใช้ควายใช้วัว ก็ใช้ควายใช้วัวกันทั้งเพ แล้วก็เครื่อง ทั้งที่มีเงินซื้อเครื่องก็ไม่นิยมกันหรอกนะ เพราะกลัวว่าจะ ไม่ได้ผล" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีเครื่องใช้ในบ้านมากขึ้น เพราะเศรษฐกิจดี ขึ้น เครื่องใช้ราคาถูกลง และมีการเลียนแบบกัน เห็นเพื่อนบ้านมีก็อยากมีบ้าง บางคนก็ซื้อ เงินผ่อน ส่วนตำบลเนินพระมีเครื่องใช้กันมากขึ้น การดูว่าบ้านใดมีฐานะ ดูจากเครื่องใช้

พวกไพร่ทนต์ ตู๋เย็น พัดลม บานพาหนะที่ใช้เดินทาง บ้านที่มีเครื่องใช้มาก ในสายตา
ของชุมชนบ่งบอกถึงฐานะ บ้านใดมีเครื่องใช้น้อยแสดงว่าฐานะ ไม่ค่อยดี

"เออ มันเกี่ยวกับ เศรษฐกิจแล้วก็อุปกรณ์เครื่องใช้ราคามันถูกลงด้วย"

(ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"อ้อ เรามีพร้อม เราก็คิดว่าเอ้อบ้านนี้เขาสบายใจแล้ว เครื่องใช้

ไม้สอยเขาคี ฐานะเริ่มดีขึ้น" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

จากการจัดช่วงชั้นทางสังคมของตำบลห้วยโป่งและมาตาพูดกับตำบลเนินพระ พบ
ว่า ในอดีตปีพ.ศ.2524 ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมคือตำบลห้วยโป่งและมาตาพูดกับ
ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมคือตำบลเนินพระมีการจัดช่วงชั้นที่คล้ายกันมาก คือจัด
ช่วงชั้นทางสังคมจากเกียรติภูมิหรือความมีเกียรติ โดยวัดจากอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ
ความรู้ พื้นที่ที่อาศัยอยู่ สภาพบ้าน และเครื่องใช้ในบ้าน เมื่อวิเคราะห์แต่ละด้านจะพบว่า
การจัดช่วงชั้นทางสังคมจากอาชีพ ทั้งสองชุมชนจะเหมือนกันมากที่สุดในอดีต เพราะเป็น
สังคมเกษตรกรรมทั้งสองชุมชน ถึงจะมีประกอบอาชีพค้าขายบ้าง ก็ทำอาชีพเกษตรกรรม
ด้วย แต่ในปัจจุบัน เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาตาพูดขึ้น ในพื้นที่
ที่ตำบลห้วยโป่งและมาตาพูด ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้อาชีพในชุมชนเปลี่ยนแปลง
ไปอย่างรวดเร็ว การประกอบอาชีพมีความหลากหลายมากขึ้น พื้นที่ที่ใช้ในการประกอบ
อาชีพเกษตรกรรมลดน้อยลงมาก พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในนิคม
อุตสาหกรรมมาตาพูด และโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่นอกนิคมอุตสาหกรรมมาตาพูด การ
ประกอบอาชีพส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจของทั้งสองชุมชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ด้าน
ฐานะทางเศรษฐกิจ ทั้งสองชุมชนมีรายได้ใกล้เคียงกันในอดีต เนื่องจากทำอาชีพเกษตร
กรรมเหมือน ๆ กัน มีสภาพทางภูมิศาสตร์คล้าย ๆ กัน และพื้นที่ทั้งสองชุมชนตั้งอยู่ติดกัน

เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยการตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เพราะมีสมาชิกในครอบครัวในชุมชนทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมาก ส่วนตำบลเนินพระเป็นชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เพราะมีสมาชิกในครอบครัวในชุมชนทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมน้อย และงานที่ทำเป็นกรรมกรก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ไม่ได้ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเหมือนประชาชนในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและนอกนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด บางโรงงานเป็นโรงงานสมทบกับนิคมอุตสาหกรรม บางโรงงานเป็นเอกเทศ ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้ชุมชนตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีฐานะทางเศรษฐกิจ คือมีรายได้สูงกว่าชุมชนตำบลเนินพระที่ยังยึดอาชีพเกษตรกรรมอยู่เป็นส่วนใหญ่ ด้านความรู้ทั้งสองชุมชนในอดีตมีพื้นความรู้ใกล้เคียงกันมาก คือระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ตำบลเนินพระน่าจะ ได้เปรียบตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด เนื่องจากอยู่ใกล้ตัวจังหวัดระยองมากกว่าตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด จึงมีการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นในชุมชน และมีโรงเรียนราษฎร์อีก 2 แห่ง ขณะนี้กำลังก่อสร้างวิทยาลัยเทคนิคมาบตาพุดขึ้นในพื้นที่ตำบลห้วยโป่งและจะเริ่มดำเนินการรับนักเรียนรุ่นแรกในปีการศึกษา 2537 เพื่อรองรับการผลิตรายการสำหรับทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้ชุมชนในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด มีการศึกษาสูงกว่าตำบลเนินพระ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตนิคมอุตสาหกรรม จึงไม่ได้รับการส่งเสริมให้ก่อตั้งสถานศึกษาในระดับสูงขึ้นในพื้นที่ตำบลเนินพระ ด้านพื้นที่อาศัยอยู่ในอดีตทั้งสองชุมชนมีสภาพพื้นที่คล้ายกันมาก ประชาชนอยู่กันอย่างไม่หนาแน่น กระจัดกระจาย เนื่องจากมีที่ดินของตนเอง เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้น ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้ชุมชนตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดขายที่ดิน เพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการถือครองที่ดินในสภาพการเป็นเจ้าของที่ดินน้อยลง ส่วนมากจะมีที่ดินเฉพาะที่อยู่

อาศัยเท่านั้น ทำให้ชุมชนตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เริ่มหนาแน่นแออัด ส่วนตำบลเนินพระการถือครองที่ดินในสภาพการเป็นเจ้าของที่ดินยังมีมากกว่าตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด พื้นที่ที่อาศัยอยู่จึงยังไม่หนาแน่นแออัด ซึ่งในด้านนี้ตำบลเนินพระจะได้เปรียบมากกว่าตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด ถ้าจะวัดเกียรตินิยมจากพื้นที่ที่อาศัยอยู่ แต่เมื่อดูสภาพบ้านจะพบว่าในอดีตทั้งสองชุมชนมีสภาพบ้านคล้าย ๆ กัน คือสภาพบ้านไม่แข็งแรง ไม่สวยงาม เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้สภาพบ้านเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในชุมชนตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดจะมีสภาพบ้านที่มั่นคงแข็งแรงและสวยงามมาก เพราะมีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนสภาพบ้านในตำบลเนินพระมั่นคงแข็งแรงและสวยงามมากขึ้น แต่มีจำนวนน้อยเฉพาะผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น จากการขายที่ดิน ซึ่งมีจำนวนน้อย ส่วนสภาพเครื่องใช้ในบ้าน ในอดีตทั้งสองชุมชนวัดไม่เหมือนกัน ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดจะดูจากการมีรถ มีทองใส่ ในอดีตส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเครื่องใช้ในบ้าน เพราะเศรษฐกิจไม่ดีกำลังซื้อมีน้อย เครื่องใช้ไม่ค่อยมีจำหน่าย ส่วนตำบลเนินพระการจะดูว่าบ้านใดมีเครื่องใช้ดูจากเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ประเภทเครื่องทุ่นแรง ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ทำนาจึงมีวัว และควายกันทุกบ้าน เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรม ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดดีขึ้น จึงมีเครื่องใช้ในบ้านมากขึ้นเพราะเศรษฐกิจดีขึ้น ส่วนตำบลเนินพระมีเครื่องใช้กันมากขึ้น แต่น้อยกว่าตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า

1.4 ความสัมพันธ์ทางสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้งชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด กับชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลเนินพระ พบว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนทั้งสองในอดีตกับปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ในอดีตปีพ.ศ.2524 ความสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชนในตำบลห้วยโป่งและ
 มาบตาพุดมีสูงมาก โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ให้ความช่วยเหลือในการทำงาน
 เป็นอย่างดี มีการแบ่งสิ่งของ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันดี ยึดมั่นกับระบบการนับญาติเรียกกันว่า
 พี่ ป้า น้า อา ทั้งหมู่บ้าน การเดินทางไปไหนมาไหนก็ไม่สะดวก ทำงานประกอบอาชีพอยู่
 ในหมู่บ้าน ทำให้มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านดี และความสัมพันธ์ของประชาชนทั้งชุมชนก็ดี
 โดยดูจากการร่วมมือร่วมใจทำงานสาธารณะ เวลาวัดมีงานฝังเสาศาลาวัด ประชาชนมา
 ร่วมงานกันมาก อาจเป็นเพราะความยึดมั่นศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์
 รวมของชุมชน ถือว่าได้ทำบุญกับวัด งานพัฒนาในโรงเรียนชุมชนก็ให้ความร่วมมือดีมากใน
 อดีต นอกจากนี้ในอดีตประชาชนจะมีการรวมกลุ่มกัน แต่เป็นกลุ่มที่ทางราชการจัดตั้ง เช่น
 กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกันชาติ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน สมาชิกส่วนใหญ่เป็น
 คนในชุมชนทั้งหมด ไม่มีคนนอกชุมชนเป็นสมาชิก สำหรับกลุ่มที่ชาวบ้านตั้งขึ้นเองไม่มี ส่วน
 ตำบลเนินพระความสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชนในตำบลมีสูงมาก โดยเฉพาะความสัมพันธ์
 กับเพื่อนบ้าน เนื่องจากประชาชนในตำบลเนินพระประกอบอาชีพเกษตรกรรม 100 เปอร์เซ็นต์
 เหมือนกับตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด สภาพความสัมพันธ์ในอดีตคล้ายกัน ประชาชน
 ในชุมชนมีการช่วยเหลือเพื่อนบ้าน แบ่งปันอาหารที่หามาได้จากทะเล เช่น จับหอยมาจาก
 ทะเล ก็จะแบ่งให้บ้านนี้บ้านโน้นบ้านละถ้วย เป็นต้น และเวลาออกไปจับหอยในทะเลจะไป
 ด้วยกันกับเพื่อนบ้านหลายคน ความสัมพันธ์ของประชาชนกับชุมชนดีมาก โดยเฉพาะงานที่วัด
 ประชาชนไปร่วมงานกันมาก ที่เรียกว่า "หัวบ้านถึงท้ายบ้าน" มีการนำมะพร้าว สับปะรด
 หน่อไม้ อาหารต่าง ๆ ไปช่วยงานวัด เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรเมื่อก่อนมีมากเหลือ
 เพื่อ นาน ๆ จะมีรถเข้ามาซื้อสักทีหนึ่ง การช่วยเหลือกันจึงไม่ใช่เงินทองแต่เป็นสิ่งของ
 ความสัมพันธ์ในชุมชนมีมาก เพราะประชาชนพร้อมเพรียงกันมาก

"อ้าว เวลาถึงงานวัดอะไรนี่ะ อย่างที่วัดห้วยโป่งยังงี้ จะลงเสา เรียบ

เสาะอะไร เสาะศาลา บอกกล่าวกันซิ มาเพียบเลย" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ในหมู่บ้านนี้ถ้าใครมาปล้น ขโมย มาจี้อะไรนี้ลำบาก เรื่องลักขโมยเสียอยู่
อย่างเดียว มันขึ้นรถซะ ถ้าพูดถึงไม่ขึ้นรถล่ะเสร็จพวกลูกบ้านหมด
เพราะว่าไว้บเดียว ถึงพริบกัน" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันสภาพสังคมในตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดเปลี่ยนไปจากสังคมเกษตร ร้อย
ละ 100 ถึงจะมีอาชีพค้าขายบ้าง ก็ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วย ไม่เป็นสังคมอุตสาหกรรม มีความผูกพันและเกี่ยวข้องกับธุรกิจ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม
การเดินทางไปไหนมาไหนสะดวก การเดินทางออกนอกชุมชนสะดวกและรวดเร็ว ออกทำ
งานนอกบ้านในโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ไม่มีเวลามาพบปะสังสรรค์กัน เป็นสาเหตุทำให้
ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนห่างเหินกับเพื่อนบ้านกัน ถ้าดูความสัมพันธ์ของประชาชนใน
ชุมชน ในการให้ความร่วมมือกับวัดและโรงเรียน จะพบว่าลดน้อยลง เพราะประชาชนมี
เวลาว่างไม่ตรงกัน บางคนต้องทำงานเป็นกะตอนกลางคืน ตอนกลางวันต้องนอนพักผ่อน
เพื่อจะได้เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในตอนกลางวัน ทำให้ไม่มีเวลาร่วมงานบุญ
และงานพัฒนาในชุมชน หรือมีเวลาว่างไม่ตรงกัน อีกทั้งเขาต้องใช้เวลาที่มืออยู่วันหนึ่ง ๑ ให้
เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวเขาเอง เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว การช่วยเหลือสังคม
และการไปร่วมงานในชุมชน จะกลายเป็นช่วยเหลือด้วยเงินมากกว่าไปร่วมงาน และอีก
สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ดูเหมือนความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนลดน้อยลง เพราะประชาชน
ในท้องที่เดิมลด เนื่องจากขายที่ดินแล้วย้ายถิ่นออกไปอยู่นอกพื้นที่ จึงทำให้ประชาชนที่เข้า
มาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรือเข้ามาอาศัยอยู่ใหม่ ไม่รู้จักคุ้นเคยกับประชาชนใน
พื้นที่ จึงทำให้ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและความสัมพันธ์กับชุมชนลดลงไป ปัจจุบันการรวม
กลุ่มของประชาชนแบบเดิมมีน้อยลง เนื่องจากไม่มีเวลา และเดี๋ยวนี้เครื่องมือในการประกอบ
อาชีพทันสมัย การศึกษาของประชาชนดีขึ้น การรวมตัวในรูปแบบกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มเกษตร

จึงหมดไป การรวมกลุ่มกันเป็นชมรมและสโมสร เช่น เป็นชมรมมาตาทุคสัมพันธ์ ใจดี หินสัมพันธ์ บางโตนคสัมพันธ์ ยังคงมีอยู่แต่สมาชิกน้อยลง ส่วนสโมสรโรตารีและสโมสรไลออน สมาชิกส่วนใหญ่เปลี่ยนไปเป็นกลุ่มผู้ที่มีฐานะหรือมีการศึกษาสูง สมาชิกของสโมสรจะมีคนนอกหมู่บ้านมาเป็นสมาชิกด้วย เช่น สโมสรโรตารีจะมีผู้จัดการใหญ่ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย(มาตาทุค) เป็นประธาน เป็นต้น สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเชื้อชาติจีน เข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรเพื่อต้องการแสดงออกถึงฐานะทางการเงิน และต้องการมีเกียรติ ส่วนในตำบลเนินพระความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนยังเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ของประชาชนกับเพื่อนบ้าน และกับชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาชีพในชุมชนไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ จะมีไปทำงานในโรงงานบ้างก็เป็นประเภทช่างปูนก่อสร้างโรงงาน พองานเสร็จก็กลับมาประกอบอาชีพเดิม และเป็นทั้งระบบการปกครองด้วย กล่าวคือในตำบลเนินพระหมู่ 4 5 และ 6 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลมาตาทุค ยังมีผู้ใหญ่บ้านและกำนันดูแลอยู่ เนื่องจาก พื้นที่หมู่ 4 5 และ 6 ของตำบลเนินพระ ไม่ได้อยู่ในเขตเทศบาลตำบลมาตาทุคทั้งหมด ไม่เหมือนกับของตำบลห้วยโป่งและมาตาทุคกำนันและผู้ใหญ่บ้านหมดหน้าที่กันหมดทุกคน เพราะอยู่ในเขตเทศบาลทั้งหมด รูปแบบการปกครองจึงยึดตามระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ทำให้ตำบลเนินพระมีผู้นำของชุมชนคอยประสานความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับเพื่อนบ้านและชุมชน และคนนอกพื้นที่หรือคนเชื้อชาติอื่นที่จะเข้าไปอยู่ในตำบลเนินพระก็มีน้อยมาก ความยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิมยังมีอยู่สูง แต่การช่วยเหลืองานวัดโดยนำสิ่งของ อาหาร ไปวัดไม่มีแล้ว เนื่องจาก ปัจจุบันผลผลิตทางการเกษตรในปัจจุบันมีพ่อค้าเข้าไปซื้อทุกวัน การช่วยเหลือจึงเป็นในรูปของเงินมากกว่าสิ่งของ

"สมัยนี้เข้าไปหาคนตามบ้านจะไม่มี จะอยู่แต่คนแก่ คนหนุ่มสาวไปทำงานตามโรงงานกันหมด บางทีปิดบ้านไม่มีใครอยู่" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ไปอยู่ในระดับนั้นคนยากคนจนมันก็ลดลง เพราะว่าคนยากคนจนมีส่วนใหญ่ละ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มวิชาชีพอะไรต่าง ๆ นั้นะ มันก็ลดลง เพราะเครื่องมือเครื่องมืออะไรมันทันสมัยด้วยนะ มันไม่ต้องมาปรึกษาหารืออะไรกันมากมาย โอ้เรื่องการให้ความรู้อะไรมันก็มีมากขึ้นแล้ว" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"ปัจจุบันนี้ะเหอ ปัจจุบันนี้อาจจะมีคนอื่นที่ไม่ใช่คนในหมู่บ้านแท้ ๆ นะ มาร่วมด้วย ก็มีนะ" (ชุมชนที่เกี่ยวข้อง)

"สมัยนั้นคอนแอมะพร้าว คอนสำมะรด ไปวัดไปวา กัน เดียวนี้ โอ้ โอ้ โอ้ส่วนนั้นหายไป ถ้าเรื่องคนช่วยงานนี่ยิ่งเพิ่มขึ้น" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

1.5 การรับข่าวสาร จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้งชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด กับชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม คือ ตำบลเนินพระ พบว่าการรับข่าวสารของชุมชนทั้งสองในอดีตกับปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ในอดีตปีพ.ศ.2524 ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดประชาชนรับข่าวสารทางวิทยุเป็นอันดับหนึ่ง เกือบทุกบ้านมีวิทยุ หนังสือพิมพ์มีไม่ถึง ร้อยละ 20 จะมีเฉพาะตามร้านค้าเท่านั้น โทรทัศน์มีน้อยถ้ามีจะเป็นโทรทัศน์ขาวดำ โทรทัศน์มีน้อยมากที่มีจะเป็นโทรทัศน์มือถือ และมีใช้เฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการเท่านั้น ส่วนตำบลเนินพระประชาชนรับข่าวสารทางวิทยุเป็นอันดับหนึ่งถึง ร้อยละ 80 โทรทัศน์มีน้อย คนที่มีจะต้องซื้อไดนาโมมาปั่นไฟฟ้าเอาเอง หนังสือพิมพ์มีน้อย โทรทัศน์ไม่มีเลย จะพบว่าในอดีตทั้งสองชุมชนรับข่าวสารจากวิทยุเหมือน ๆ กัน

"วิทยุนี้ท้องไร่ท้องนาเอาไปหมด" (ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อง)

ปัจจุบันวิธีการรับข่าวสารเปลี่ยนแปลงไป มีหลายวิธีให้ประชาชนเลือกใช้ คำบล ห้วยโป่งและมาบตาพุดประชาชนรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากเป็นอันดับหนึ่ง ถึง 95 เปอร์เซนต์ แม้แต่"หมู่บ้านก้านลิ้ม"ไม่มีไฟฟ้าใช้ ก็พยายามรับข่าวสารจากโทรทัศน์โดยใช้กับแบตเตอรี่รถยนต์ แสดงให้เห็นว่าโทรทัศน์เข้ามามีบทบาทในการเสนอข่าวสารมาก หนังสือพิมพ์ประมาณ ร้อยละ 50 เนื่องจากมีรถบรรทุกน้ำแข็งนำหนังสือพิมพ์รายวันเข้ามาส่งตามบ้านด้วย ทำให้ประชาชนรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์มากกว่าในอดีต วิทย์ยังคงมีแต่ประชาชนไม่นิยมเปิดรับฟังข่าวสาร การรับข่าวสารทางโทรศัพท์มีมากขึ้นกว่าเดิม ไม่เกิน ร้อยละ 20 มีการรับข่าวสารจากวารสาร นิตยสาร หนังสือต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากบริเวณปากทางเข้าชุมชนห้วยโป่งมีร้านขายหนังสือถึง 3 ร้าน บริเวณชุมชนมาบตาพุดมีร้านขายหนังสือ 3-4 ร้าน ซึ่งในอดีตห้วยโป่งมีเพียงร้านเดียว แสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนมีความต้องการอ่านวารสาร นิตยสารและหนังสือต่าง ๆ มาก เนื่องจากมีร้านขายหนังสือคอยให้บริการหลายแห่ง นอกจากนี้มีการรับข่าวสารจากเทปคาสเซ็ท แพพท์ และจานดาวเทียมที่เริ่มมีใช้กันมากขึ้น ส่วนวิธีที่ใช้กันเฉพาะในชุมชนอีกวิธีหนึ่งคือระบบเสียงตามสายของหมู่บ้าน ซึ่งช่วยในการส่งข่าวสารของทางราชการและข่าวสารในหมู่บ้าน สำหรับคำบลเนินพระประชาชนรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากเป็นอันดับหนึ่งถึง ร้อยละ 99 หนังสือพิมพ์มีน้อยประมาณไม่ถึง ร้อยละ 10 ตามร้านค้ามีให้อ่านทุกร้าน และมีที่ที่อ่านหนังสือพิมพ์ของโรงเรียนอีกแห่งหนึ่งแต่ตามบ้านยังไม่มีร้านค้ามาส่งหนังสือพิมพ์ และในชุมชนก็ไม่มีร้านจำหน่ายหนังสือ ทำให้ประชาชนรับข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารและหนังสือต่าง ๆ น้อย การรับข่าวสารทางโทรศัพท์ก็กำลังอยู่ในช่วงดำเนินการติดตั้ง มีใช้กันบ้างในบางส่วนประมาณ ร้อยละ 10 การรับข่าวสารทางวิทยุไม่เป็นที่นิยมเพราะไม่เห็นภาพ ส่วนใหญ่จะเปิดฟังเพลงมากกว่ารับข่าวสารอื่น ๆ จะเหลือเพียง ร้อยละ 30 ส่วนการรับข่าวสารทางแพพท์ และจานดาวเทียมไม่มี

"ส่วนใหญ่จะได้ข่าวทางทีวีเป็นส่วนมาก ทางที่วีรूसึกเขาจะสนใจมาก"
(ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้อ)

2. พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

การศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยการเปรียบเทียบพฤติกรรมของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เมื่อควบคุมตัวแปรระดับปัจเจกบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าสถิติ ANCOVA ผลการวิเคราะห์แสดงในตาราง 7

ตาราง 7 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคของ
ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เมื่อควบคุม
ตัวแปรระดับปัจเจกบุคคล

แหล่งของความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	P
Covariates	23.319	5	4.664	29.516**	.000
ความเกี่ยวข้องกันในครอบครัว	1.480	1	1.480	9.369**	.002
ปริมาณการรับข่าวสาร	4.022	1	4.022	25.454**	.000
กลุ่มอ้างอิง	2.177	1	2.177	13.778**	.000
กลุ่มเพื่อน	5.038	1	5.038	31.884**	.000
ชนชั้นทางสังคม	1.806	1	1.806	11.431**	.001
Main Effects	2.562	1	2.562	16.213**	.000
ชุมชน	2.562	1	2.562	16.213**	.000
Explained	25.880	6	4.313	27.299**	.000
Residual	46.296	293	.158		
Total	72.176	299	.241		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคของ
ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เมื่อควบคุม
ตัวแปรระดับปัจเจกบุคคล พบว่าครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีพฤติกรรมการ
บริโภคสินค้าและบริการ โดยใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจมากกว่า
ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

✕ เมื่อควบคุมปัจจัยในระดับปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ
เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยควบคุมปัจจัยความเกี่ยวข้องกัน
ในครอบครัว ปริมาณการรับข่าวสาร กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน และชนชั้นทางสังคม ของทั้ง
สองชุมชน เพื่อเปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ
เลือกซื้อสินค้าและบริการ ของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยว
ข้องกับอุตสาหกรรม พบว่า ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ
เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุต
สาหกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและ
สังคม โดยทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม
เปลี่ยนแปลงไป ทั้งโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม การจัด
ช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมและการรับข่าวสาร ตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่
เสนอไว้ในตอนที่ 1 สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว เนื่องจาก
ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของชุมชนหรือสังคม ย่อมได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง
ทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย แต่การใช้เหตุผลเชิงเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ
เลือกซื้อสินค้าและบริการ ไม่สามารถอธิบายได้ด้วย ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำให้
โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง และส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคเท่านั้น
พฤติกรรมการบริโภคยังสามารถอธิบายได้ด้วยปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลด้วย ซึ่งผลของการ
วิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในตอนที่ 3

3. อิทธิพลของตัวแปรระดับปัจเจกบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับปัจเจกบุคคล เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยนำปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล คือ ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกันในครอบครัวและปริมาณการรับข่าวสาร วิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรระดับชุมชน คือความเกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรมกับไม่เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรม โดยใช้ Multiple regression สำหรับปัจจัยชนชั้นทางสังคม เป็นปัจจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเครื่องชี้วัด 6 ด้านคือ การศึกษา อาชีพ รายได้ พื้นที่ที่อาศัยอยู่ สภาพบ้านและเครื่องใช้ในบ้าน โดยยึดหลักการสร้างจาก A Computerized status index (CSI) และปรับให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย ผลการสร้างปัจจัยชนชั้นทางสังคมแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 แสดงชนชั้นทางสังคม ของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

ชนชั้นทางสังคม	ครอบครัวที่เกี่ยวข้อง กับอุตสาหกรรม		ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้อง กับอุตสาหกรรม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชนชั้นต่ำ	44	29.3	103	68.7
ชนชั้นกลาง	106	70.7	47	31.3
รวม	150	100.0	150	100.0

จากตาราง 8 พบว่า ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม มีชนชั้นกลางมากกว่าชนชั้นต่ำ คือมีชนชั้นกลางร้อยละ 70.7 ส่วนชนชั้นต่ำร้อยละ 29.3 ส่วนชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม มีชนชั้นต่ำมากกว่าชนชั้นกลาง คือมีชนชั้นต่ำร้อยละ 68.7 ส่วนชนชั้นกลางร้อยละ 31.3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค โดยมีการวัดชนชั้นทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา แนวทางการวัดว่าบุคคลใดอยู่ในชนชั้นใดนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการวัดชนชั้นทางสังคมจากเอกสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าในประเทศไทยมีผู้วัดชนชั้นทางสังคมของคนไทย โดยใช้อาชีพเป็นเครื่องวัดเกียรติภูมิหรือความมีเกียรติ แล้วนำมาจัดอันดับสูงต่ำ โดยการให้ค่าน้ำหนักซึ่งวิธีการนี้ มุ่งเน้นการวัดเกียรติภูมิที่อาชีพแต่เพียงอย่างเดียว ไม่สนใจคุณลักษณะอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงนำการวัดชนชั้นทางสังคมของต่างประเทศ คือการวัดแบบ A Computerized status index (CSI) ซึ่งมีการวัดความมีเกียรติจากอาชีพเช่นเดียวกับผลงานในประเทศไทยที่ทำได้ แต่ CSI จะวัดจากระดับรายได้ ระดับการศึกษา และพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ด้วย ทำให้ได้มุมมองที่หลากหลายและมีความเที่ยงตรงมากกว่าการวัดจากอาชีพแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีการวัดความมั่งคั่งในครอบครัว โดยวัดจากสภาพบ้านและเครื่องใช้ในบ้านมาวัดร่วมกับด้านอื่นๆ เพื่อความเที่ยงตรงในการวัดชนชั้นทางสังคมที่สามารถอธิบายได้จากการวัดหลาย ๆ ด้านและเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย ผลจากการวิเคราะห์จะพบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยวัดชนชั้นทางสังคมสามารถแบ่งแยกได้ว่าบุคคลที่อยู่ต่างชุมชนกันอยู่ในชนชั้นทางสังคมแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากคุณลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลในแต่ละชุมชนมีความหลากหลายและแตกต่างกัน ผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้โครงสร้างทางสังคม ด้านการจัดช่วงชนชั้นทางสังคมเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้บุคคลที่อยู่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอยู่ในชนชั้นที่สูงขึ้น จากชนชั้นต่ำขึ้นมาเป็นชนชั้นกลางมากขึ้น ส่วนชุมชนที่ไม่

เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม โครงสร้างทางสังคมด้านการจัดช่วงชั้นเปลี่ยนแปลงไม่มาก ทำให้การเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคมจากชนชั้นต่ำขึ้นมาเป็นชนชั้นกลางมีน้อย ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เสนอไว้แล้วข้างต้น

เพื่อผลของการนำผลการวิจัยไปใช้ ในการกำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาชุมชนทั้งสองชุมชนผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของเครื่องชี้วัดทั้ง 6 ด้าน คือการศึกษา อาชีพ รายได้ พื้นที่ที่อาศัยอยู่ สภาพบ้านและเครื่องใช้ในบ้าน ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค เพื่อศึกษาแนวโน้มของเครื่องชี้วัดทั้ง 6 ด้านนี้ โดยใช้ Multiple classification analysis ผลการวิเคราะห์ แสดงไว้ในตาราง 9

ตาราง 9 แสดงอิทธิพลของเครื่องชี้วัดทั้ง 6 ด้าน คือ การศึกษา อาชีพ รายได้ พื้นที่ที่อาศัยอยู่ สภาพบ้านและเครื่องใช้ในบ้าน ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค

แหล่งของความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	P
Main Effects	34.465	17	2.027	16.453**	.000
สภาพบ้าน	1.350	3	.450	3.651*	.013
การศึกษา	11.938	3	3.979	32.296**	.000
อาชีพ	1.807	3	.602	4.889**	.003
รายได้	.266	4	.066	.539	.707
เครื่องใช้ในบ้าน	.134	2	.067	.545	.580
พื้นที่ที่อาศัยอยู่	.311	1	.311	2.527	.113
ชุมชน	1.798	1	1.798	14.594**	.000

แหล่งของความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	P
Covariates	3.457	4	.864	7.014	.000
ความเกี่ยวข้อง					
กันในครอบครัว	.687	1	.687	5.575	.019
ปริมาณการรับข่าวสาร	.562	1	.562	4.558	.034
กลุ่มอ้างอิง	1.341	1	1.341	10.881**	.001
กลุ่มเพื่อน	.363	1	.363	2.943	.087
Explained	37.921	21	1.806	14.655**	.000
Residual	34.255	278	.123		
Total	72.176	299	.241		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 9 พบว่า การศึกษา อาชีพและความเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกันอุตสาหกรรม ทำให้การใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมมติฐานทำให้การใช้เหตุผลทาง

เศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเครื่องใช้ในบ้าน พื้นที่ที่อาศัยอยู่และรายได้ ทำให้การใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยควบคุมปัจจัยระดับปัจจัยอื่น ๆ ศึกษาเฉพาะเครื่องใช้วัดชนชั้นทางสังคมทั้ง 6 ด้านและปัจจัยระดับชุมชน ที่ทำให้ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการแตกต่างกัน พบว่าปัจจัยระดับชุมชน คือความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับความไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เครื่องใช้วัดด้านการศึกษา อาชีพและสภาพบ้าน เครื่องใช้วัดแต่ละด้านมีผลทำให้ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการแตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงแนวโน้มของเครื่องใช้วัดด้านการศึกษา อาชีพ สภาพบ้านและปัจจัยระดับชุมชน ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภค พบว่าเครื่องใช้วัดด้านการศึกษา สภาพบ้านและปัจจัยระดับชุมชน แสดงแนวโน้มที่คล้าย ๆ กัน คือมีแนวโน้มที่ดี ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ตาราง 10 สำหรับเครื่องใช้วัดด้านอาชีพมีแนวโน้มที่ผกผัน ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ตาราง 11 ส่วนเครื่องใช้วัดด้านรายได้ เครื่องใช้ในบ้านและพื้นที่ที่อาศัยอยู่ เครื่องใช้วัดแต่ละด้านมีอิทธิพลทำให้ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงแนวโน้มของเครื่องใช้วัดด้านรายได้ เครื่องใช้ในบ้านและพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภค พบว่า มีแนวโน้มที่ไม่แน่นอนและมีระดับอิทธิพลต่ำมากทุกเครื่องใช้วัด ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ตาราง 12

ตาราง 10 แสดงแนวโน้มของปัจจัยด้านการศึกษา สภาพบ้าน และปัจจัยระดับชุมชนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค

Grand Mean =		3.821		Adjusted for			
				Adjusted for		Independents	
				Unadjusted		Independents + Covariates	
ตัวแปร	N	Dev'n	Eta	Dev'n	Beta	Dev'n	Beta
(การศึกษา)							
ประถมศึกษา,ต่ำกว่า	157	-.27		-.22		-.20	
มัธยมต้น	36	.03		-.02		-.02	
มัธยมปลาย	64	.30		.27		.25	
อนุปริญญาขึ้นไป	43	.52		.41		.38	
			.63		.52		.48
(สภาพบ้าน)							
ไม่ดี,ค่อนข้างไม่ดี	32	-.04		-.12		-.07	
ปานกลาง	98	-.02		.03		.02	
ดี	133	-.05		-.03		-.04	
ดีมาก	37	.27		.15		.15	
			.21		.15		.13

Grand Mean =		3.821		Adjusted for			
				Adjusted for		Independents	
				Unadjusted		Independents + Covariates	
ตัวแปร	N	Dev'n	Eta	Dev'n	Beta	Dev'n	Beta
(ชุมชน)							
ที่เกี่ยวข้องกับ	150	.24		.12		.05	
อุตสาหกรรม							
ไม่เกี่ยวข้องกัน	150	-.24		-.12		-.05	
อุตสาหกรรม			.48		.24		.11

จากตาราง 10 พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาบอกความแปรผันร่วมกับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ร้อยละ 52 แสดงว่า ปัจจัยด้านการศึกษา มีแนวโน้มคาดหมายมากกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการศึกษาในระดับต่าง ๆ พบว่า บุคคลที่จบประถมศึกษาหรือต่ำกว่าจะใช้เหตุผล 3.601 และเมื่อได้รับการศึกษาสูงขึ้นเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะใช้เหตุผลเพิ่มขึ้นจากระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าถึง .20 คือจะใช้เหตุผล 3.801 ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ย 3.821 ส่วนบุคคลที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอนุปริญาขึ้นไป มีแนวโน้มใช้เหตุผลเพิ่มขึ้นมากคือจะใช้เหตุผล 4.091 และ 4.231 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ย 3.821 สำหรับปัจจัยด้านสภาพบ้านบอกความแปรผันร่วมกับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการร้อยละ 16 ผลการวิเคราะห์สภาพบ้านในระดับ

ต่าง ๆ พบว่าครอบครัวที่มีสภาพบ้านไม่ดีหรือค่อนข้างไม่ดี ทำให้ครอบครัวใช้เหตุผล 3.701 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ย 3.821 ครอบครัวที่มีสภาพบ้านดีและสภาพบ้านปานกลางจะใช้เหตุผล 3.791 และ 3.851 ซึ่งมีค่าไม่แตกต่างจากค่าเฉลี่ยมากนัก คือแตกต่างจากค่าเฉลี่ยเพียง 3.971 ส่วนปัจจัยชุมชน คือ ความเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมบอกความแปรผันร่วมกับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการร้อยละ 24 แสดงว่าปัจจัยด้านชุมชนมีแนวโน้มคาดหมายรองลงมาจากปัจจัยด้านการศึกษา ผลการวิเคราะห์ตัวแปรชุมชนในระดับต่าง ๆ พบว่า ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม ทำให้ครอบครัวใช้เหตุผลลดลงเหลือเพียง 3.711 ส่วนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม ทำให้ครอบครัวใช้เหตุผลเพิ่มขึ้นจากชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องถึง .24 คือจะใช้เหตุผล 3.951 ซึ่งสูงจากค่าเฉลี่ย 3.821

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะพบว่าปัจจัยระดับชุมชนและ เครื่องชี้วัดด้านการศึกษา เป็นปัจจัยที่มีแนวโน้มคาดหมายพฤติกรรมกรรมการบริโภคได้ดีกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ กล่าวคือ ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม จะใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการต่ำกว่าครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม แสดงถึงผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำให้ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรมมีการใช้เหตุผลที่ดีกว่าชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม บุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำจะใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการต่ำกว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาเพิ่มขึ้นทีละระดับขึ้น ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ จะเพิ่มขึ้นทุกระดับการศึกษา ดังนั้น การจะส่งเสริมให้บุคคลใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและ

บริการ ควรให้บุคคลได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น จะสามารถพัฒนาให้เป็นผู้บริโภคที่ฉลาดได้ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้บริโภคที่ฉลาด สำหรับปัจจัยสภาพบ้านซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดอีกตัวหนึ่งที่มีแนวโน้มคาดทำนายพฤติกรรมผู้บริโภคได้ดี กล่าวคือบุคคลที่มีสภาพบ้านไม่ดีหรือค่อนข้างไม่ดี ทำให้ใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจต่ำกว่าบุคคลที่มีสภาพบ้านดีมาก จะมีผกผันอยู่บ้างในส่วนของสภาพบ้านปานกลางและดี ซึ่งค่าแนวโน้มในการคาดทำนายก็ต่ำมาก คือ .03 ทั้งสองสภาพ ส่วนเครื่องชี้วัดด้านอาชีพซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค มีแนวโน้มคาดทำนายที่ผกผันมากกว่าปัจจัยระดับชุมชน เครื่องชี้วัดด้านการศึกษาและสภาพบ้าน อิทธิพลและแนวโน้มของเครื่องชี้วัดด้านอาชีพแสดงไว้ในตาราง 11

ตาราง 11 แสดงแนวโน้มของปัจจัยด้านอาชีพ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค

Grand Mean =		3.821		Adjusted for			
				Adjusted for		Independents	
				Unadjusted		Independents + Covariates	
ตัวแปร	N	Dev'n	Eta	Dev'n	Beta	Dev'n	Beta
(อาชีพ)							
ต่ำที่สุด	48	-.12		.04		.06	
ต่ำ	97	.06		-.07		-.05	
ปานกลาง	120	.05		.08		.06	
สูง	35	-.16		-.16		-.13	
			.17		.18		.14

จากตาราง 11 พบว่า ปัจจัยด้านอาชีพบอกความแปรผันร่วมกับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการร้อยละ 18 แสดงว่าปัจจัยด้านอาชีพมีแนวโน้มคาดหมายสูง แต่เมื่อผลการวิเคราะห์อาชีพในระดับต่าง ๆ พบว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพที่อยู่ในอันดับต่ำ ต่ำที่สุดและปานกลาง จะใช้เหตุผล 3.751 3.861 และ 3.901 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าที่ใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ย 3.821 ส่วนบุคคลที่ประกอบ

อาชีพที่อยู่ในอันดับสูง มีแนวโน้มใช้เหตุผลลดลงจากค่าเฉลี่ยมากถึง .16 โดยจะใช้เหตุผลเพียง 3.661

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะพบว่า เครื่องชี้วัดด้านอาชีพเป็นปัจจัยที่มีแนวโน้มคาดหวังทางพฤติกรรมการบริโภคได้ดีเนื่องจากบอกความแปรผันร่วมได้สูงแต่มีความผกผัน กล่าวคือบุคคลที่ประกอบอาชีพในระดับสูงจะใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการต่ำกว่า บุคคลที่ประกอบอาชีพในระดับที่ต่ำกว่า โดยมีแนวโน้มทางด้านลดลงสูง ส่วนแนวโน้มทางด้านเพิ่มขึ้นค่าต่ำมาก คือ .04 และ .08 แสดงถึงแนวโน้มในการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจจะลดลง เมื่อประกอบอาชีพในระดับสูงขึ้น สำหรับเครื่องชี้วัด ที่ไม่มีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ มี 3 ด้านคือ รายได้ เครื่องใช้ในบ้านและพื้นที่ที่อาศัยอยู่ อิทธิพลและแนวโน้มของเครื่องชี้วัดด้านรายได้ เครื่องใช้ในบ้านและพื้นที่ที่อาศัยอยู่ แสดงไว้ในตาราง 12

ตาราง 12 แสดงแนวโน้มของปัจจัยด้านรายได้ เครื่องใช้ในบ้านและพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค

Grand Mean =		3.821		Adjusted for			
		Unadjusted		Adjusted for		Independents	
				Independents		+ Covariates	
ตัวแปร	N	Dev'n	Eta	Dev'n	Beta	Dev'n	Beta
(รายได้)							
ต่ำกว่า-1,999 บาท	57	-.19		.03		.01	
2,000-3,499 บาท	61	-.02		.00		-.01	
3,500-4,999 บาท	63	.00		.03		.03	
5,000-7,999 บาท	65	.12		.01		.01	
8,000บาทขึ้นไป	54	.07		-.07		-.04	
			.22		.07		.05
(เครื่องใช้ในบ้าน)							
น้อย	116	-.03		.01		.01	
ปานกลาง	93	.03		.02		.02	
มาก	91	.01		-.04		-.03	
			.05		.05		.05
(พื้นที่ที่อาศัยอยู่)							
แออัด, ค่อนข้างแออัด	111	-.07		-.05		-.03	
สบายขยายได้	189	.04		.03		.01	
			.10		.07		.04

Grand Mean =		3.821		Adjusted for			
				Adjusted for		Independents	
				Unadjusted		Independents + Covariates	
ตัวแปร	N	Dev'n	Eta	Dev'n	Beta	Dev'n	Beta
Multiple R Squared				.478		.525	
Multiple R				.691		.725	

จากตาราง 12 พบว่า รายได้บอกความแปรผันร่วมกับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ร้อยละ 7 ผลการวิเคราะห์รายได้ในระดับต่าง ๆ พบว่าบุคคลที่มีรายได้ ต่ำกว่า-1,999 บาท 3,500-4,999 บาท 5,000-7,999 บาท จะใช้เหตุผลเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ย 3.821 เป็น 3.851 3.851 และ 3.831 ตามลำดับ ซึ่งแนวโน้มมีค่าเพิ่มขึ้นต่ำมาก สำหรับบุคคลที่มีรายได้ 2,000-3,499 บาท จะใช้เหตุผล 3.821 ซึ่งเท่ากับค่าเฉลี่ย 3.821 ส่วนบุคคลที่มีรายได้ ตั้งแต่ 8,000 บาท ขึ้นไป จะใช้เหตุผลลดลงเป็น 3.751 ซึ่งแนวโน้มมีค่าลดลงค่อนข้างต่ำ จากค่าเฉลี่ย 3.821 สำหรับเครื่องใช้วัดค่านเครื่องใช้ในบ้านบอกความแปรผันร่วมกับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ร้อยละ 5 ผลการวิเคราะห์เครื่องใช้ในบ้านในระดับต่าง ๆ พบว่า บุคคลที่มีเครื่องใช้ในบ้านมากจะใช้เหตุผลลดลง เป็น 3.781 บุคคลที่มีเครื่องใช้ในบ้านน้อยและปานกลาง จะใช้เหตุผลเพิ่มขึ้นเป็น 3.831 3.841 ตามลำดับ ซึ่งแนวโน้มมีค่าเพิ่มขึ้นน้อยมาก จากค่าเฉลี่ย 3.821 ส่วนเครื่องใช้วัด

ด้านพื้นที่ที่อาศัยอยู่ บอกความแปรผันร่วมกับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ร้อยละ 7 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ที่อาศัยอยู่ในระดับต่าง ๆ พบว่า บุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แออัดหนาแน่น และค่อนข้างแออัดหนาแน่นจะใช้เหตุผลลดลง เป็น 3.771 บุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่สามารถขยายได้ จะใช้เหตุผลเพิ่มขึ้นเป็น 3.851 จากค่าเฉลี่ย 3.821 ซึ่งแนวโน้มมีค่าเพิ่มขึ้นน้อยมาก เครื่องชี้วัดทั้ง 6 ด้านและปัจจัยด้านชุมชน มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ค่อนข้างสูง (.69) บอกความแปรผันร่วมกับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ได้ร้อยละ 47.80

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะพบว่าเครื่องชี้วัดทั้ง 3 ด้าน ดูเหมือนจะมีแนวโน้มที่ดีในการคาดการณ์ แต่ค่าที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงต่ำมากจนไม่สามารถคาดการณ์ได้อย่างเชื่อมั่น และผลจากการวิเคราะห์ในตาราง 9 ได้แสดงผลให้เห็นแล้วว่าเครื่องชี้วัด ด้านรายได้ เครื่องใช้ในบ้านและพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ในแต่ละเครื่องชี้วัดไม่มีผลทำให้บุคคลระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการแตกต่างกัน ซึ่งเมื่อทำทดสอบแนวโน้มเป็นรายปัจจัย ผลที่ได้สอดคล้องกันมาก

หลังจากสร้างตัวแปรขั้นทางสังคม และวิเคราะห์แนวโน้มของเครื่องชี้วัดแต่ละด้าน ผู้วิจัยได้นำตัวแปรขั้นทางสังคมมาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรระดับปัจเจกบุคคลด้านอื่น เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยนำตัวแปรระดับปัจเจกบุคคล คือ ขั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกันในครอบครัวและปริมาณการรับข่าวสาร วิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรระดับชุมชน คือความเกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรมกับไม่เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรม โดยใช้ Multiple regression ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตาราง 13

ตาราง 13 แสดงค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรชุมชน ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกันในครอบครัวและปริมาณการรับข่าวสาร กับพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

ปัจจัย	พฤติกรรมการบริโภค				
	B	SE B	Beta	T	P
ชุมชน	.243598	.060498	.248317	4.027**	.0001
ชนชั้นทางสังคม	.103296	.050678	.105147	2.038*	.0424
กลุ่มอ้างอิง	-.157368	.042801	-.194400	-3.677**	.0003
กลุ่มเพื่อน	-.142586	.054199	-.159266	-2.631**	.0090
ความเกี่ยวข้องกันในครอบครัว	.119901	.039998	.152145	2.998**	.0030
ปริมาณการรับข่าวสาร	.149168	.042175	.196676	3.537**	.0005
(Constant)	3.458245	.176431		19.601	.0000
Multiple R	.59881				
R Square	.35857				
Adjusted R Square	.34544				
Standard Error	.39750				
F	27.29908**	P =	.0000		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

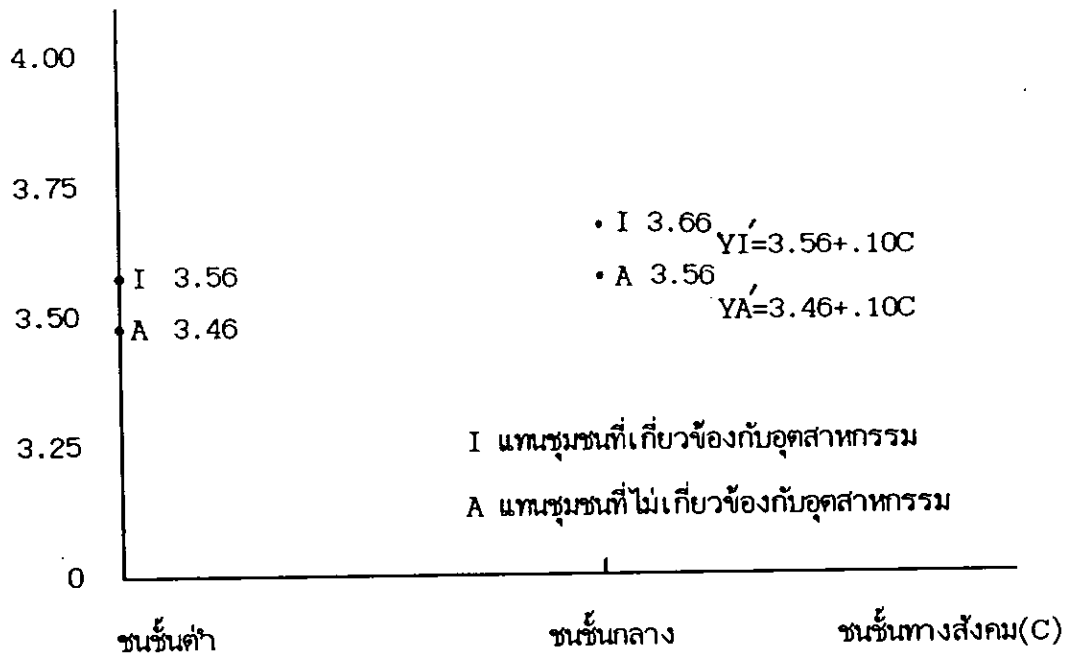
จากตาราง 13 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวพบว่าปัจจัยด้านชุมชน ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกัน ในครอบครัว และปริมาณการรับข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับ ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ขนาดของความสัมพันธ์ ค่อนข้างสูง (.60) ทิศทางบวก บอกความแปรผันร่วมกันร้อยละ 35.86 ปัจจัยทั้ง 6 ด้าน เมื่อดูจาก standardized ปัจจัยด้านชุมชนมีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านปริมาณการรับข่าวสาร ความเกี่ยวข้องกันในครอบครัว และชนชั้นทางสังคม ตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านกลุ่มอ้างอิง และกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการเชิงผกผัน กล่าวคือเมื่อปัจจัยอื่นคงที่ ปัจจัยด้านชุมชนเปลี่ยนแปลงจากชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะทำให้ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 24 หากบุคคลได้รับข่าวสารเพิ่มขึ้น จะทำให้ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 และหากนำปัจจัยเกี่ยวกับเรื่องความเกี่ยวข้องกันสมาชิกในครอบครัวเข้ามาพิจารณา พบว่า ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 12 หากพิจารณาเรื่องของชนชั้นประกอบด้วย จะพบว่า บุคคลที่มาจากชนชั้นระดับต่ำกับชนชั้นระดับกลาง จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ เปลี่ยนแปลง

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยลดลง ร้อยละ 16 เมื่อบุคคลเลียนแบบกลุ่มเพื่อนเพิ่มขึ้น จะทำให้ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยลดลงร้อยละ 14

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยระดับชุมชนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคมากที่สุด นั่นคือครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง และส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวอีกทีหนึ่ง ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมมีผลกระทบทำให้ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ในกรณีที่ยังจับอื่น ๆ คงที่ ซึ่งในตอนต่อไป ผู้วิจัยจะแสดงผลการวิเคราะห์ระดับอิทธิพลของปัจจัยทั้งระดับชุมชนและระดับปัจเจกบุคคล ดังนี้

3.1 บุคคลที่อยู่ในชนชั้นกลาง จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่อยู่ในชนชั้นต่ำ โดยปัจจัยด้านชนชั้นทางสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งระดับของอิทธิพลแสดงในภาพประกอบ 7

ระดับของเหตุผล (Y)

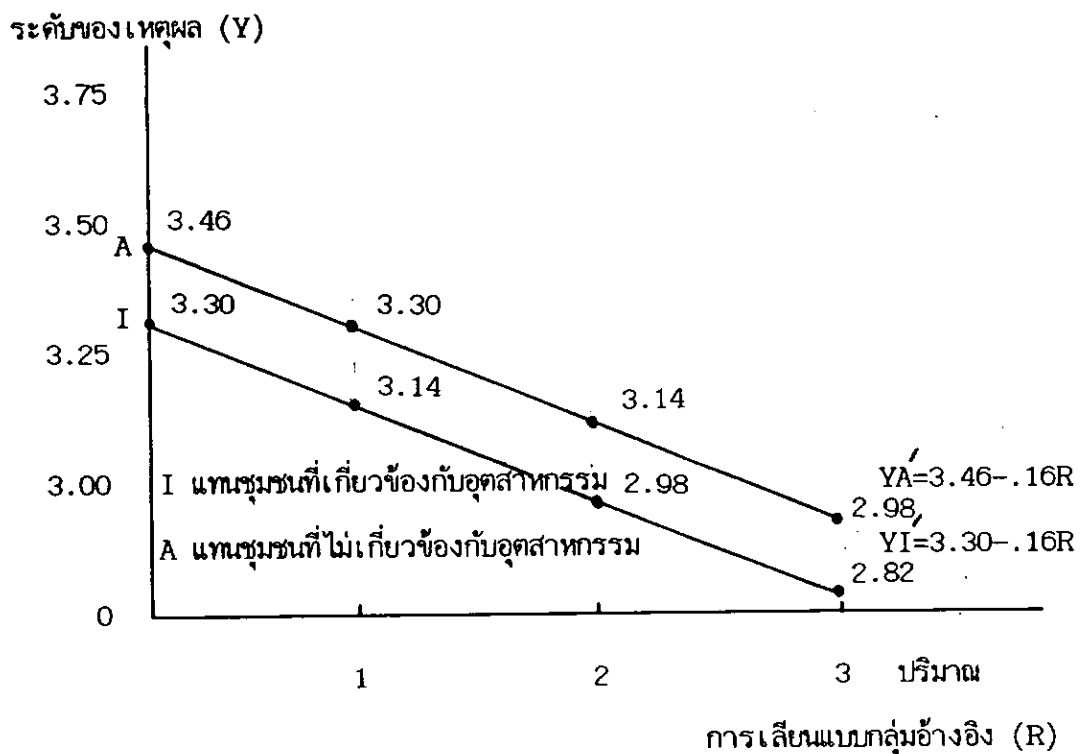

ภาพประกอบ 7 แสดงระดับของอิทธิพลของปัจจัยด้านขั้นสูงทางสังคม ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

จากภาพประกอบ 7 แสดงว่าปัจจัยด้านขั้นสูงทางสังคมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่อยู่ในขั้นกลางจะใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่อยู่ในขั้นต่ำ ระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านขั้นสูงทางสังคมในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลคือขั้นสูงทางสังคมก็จะมีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ

คือบุคคลที่อยู่ในชนชั้นกลางจะใช้เหตุผลมากกว่าบุคคลที่อยู่ในชนชั้นต่ำเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

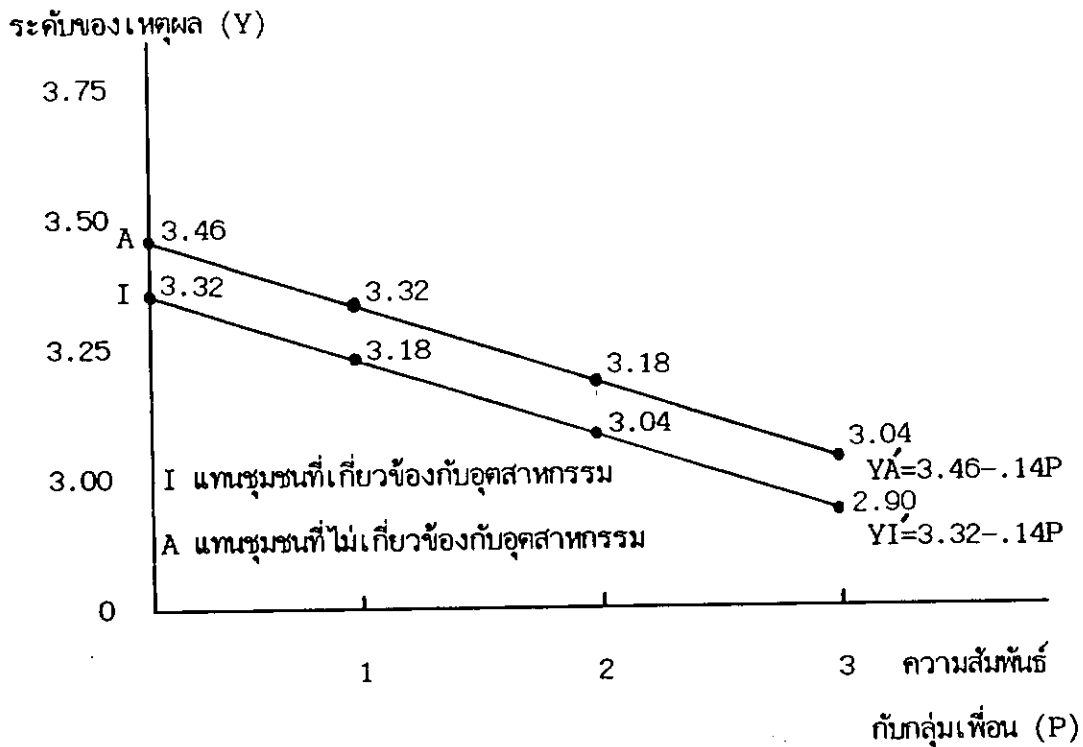
3.2 บุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าบุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงน้อย โดยปัจจัยกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งระดับของอิทธิพลแสดงในภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 แสดงระดับของอิทธิพลของปัจจัยกลุ่มอ้างอิง ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

จากภาพประกอบ 8 แสดงว่าปัจจัยด้านปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิง มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงสูง จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ น้อยกว่าบุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงต่ำ ระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีน้อยกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลด้านปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงก็จะ มีอิทธิพลต่อ ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือ บุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงมาก จะใช้เหตุผลน้อยกว่าบุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงต่ำเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.3 บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมาก จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนน้อย โดยปัจจัยกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งระดับของอิทธิพลแสดงในภาพประกอบ 9

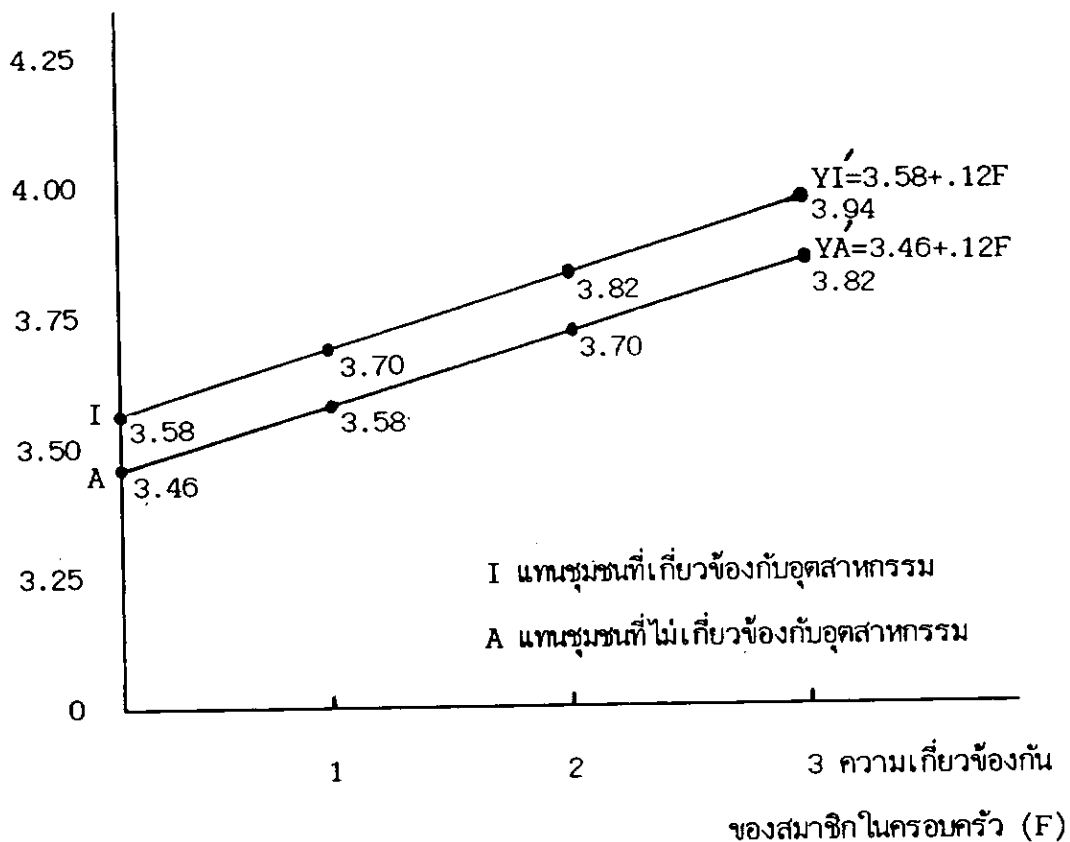
ภาพประกอบ 9 แสดงระดับของอิทธิพลของตัวแปรกลุ่มเพื่อน ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

จากภาพประกอบ 9 แสดงว่าตัวแปรความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนสูง จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนต่ำ ระดับอิทธิพลของตัวแปรความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีน้อยกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลด้านปริมาณการเลียนแบบกลุ่มเพื่อนก็จะมีอิทธิพลต่อ ระดับการใช้เหตุผล

ทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือ บุคคลที่มีปริมาณการเลือกแบบกลุ่มเพื่อนมาก จะใช้เหตุผลน้อยกว่าบุคคลที่มีปริมาณการเลือกแบบกลุ่มเพื่อนต่ำเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.4 บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมาก จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่า บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวน้อย โดยปัจจัยความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งระดับของอิทธิพลแสดงในภาพประกอบ 10

ระดับของเหตุผล (Y)

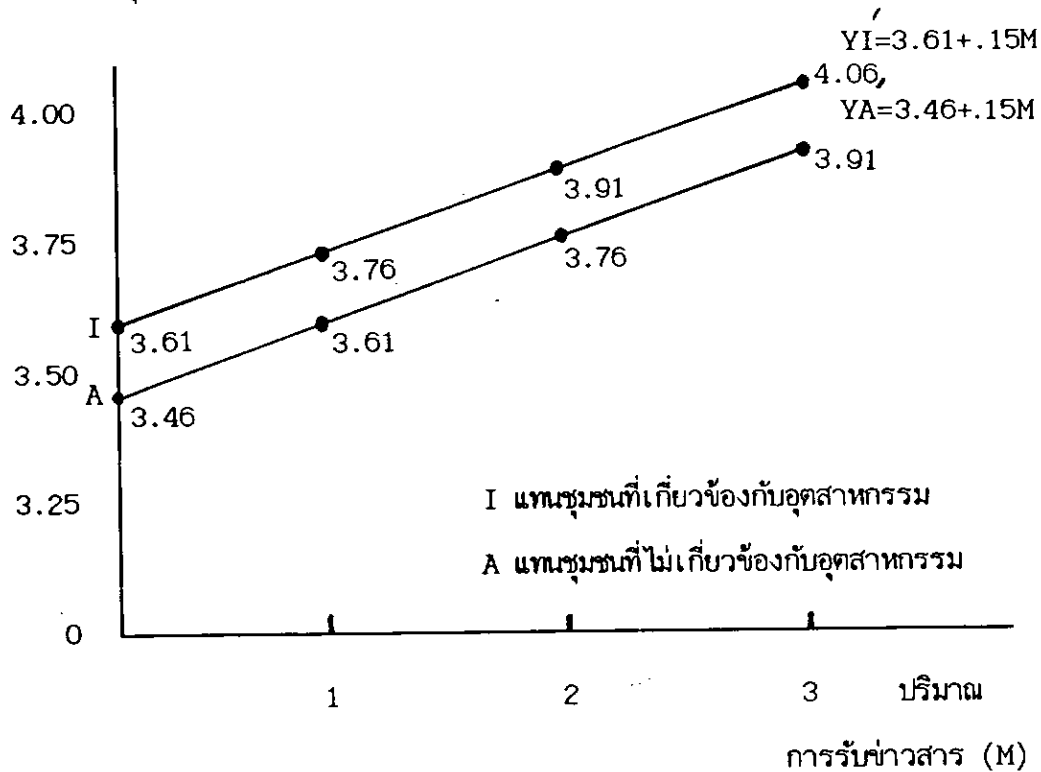
ภาพประกอบ 10 แสดงระดับของอิทธิพลของปัจจัยความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

จากภาพประกอบ 10 แสดงว่าปัจจัยความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวสูง จะให้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่า บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวต่ำ ระดับอิทธิพลของ

ตัวแปรความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จะมีมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลคือความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว ก็จะมีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือ บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมากจะใช้เหตุผลมากกว่าบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวต่ำเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.5 บุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารมาก จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารน้อย โดยปัจจัยปริมาณการรับข่าวสารมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

ระดับของเหตุผล (Y)

ภาพประกอบ 11 แสดงระดับของอิทธิพลของปัจจัยด้านปริมาณการรับข่าวสาร ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

จากภาพประกอบ 11 แสดงว่าปัจจัยด้านปริมาณการรับข่าวสาร มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารสูงจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่า บุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารต่ำ ระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านปริมาณการรับข่าวสารในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็น

ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลคือปริมาณการรับข่าวสาร ก็จะมีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือ บุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารมาก จะใช้เหตุผลมากกว่าบุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารน้อยเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จะมีมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่มีต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว และมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ที่มีต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม และพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว จากการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นการพัฒนามากอุตสาหกรรม ทำให้สังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ได้แก่การจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมและการรับข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านการบริโภค ที่ทุกครอบครัวจะต้องมีการบริโภคเพื่อบำบัดความต้องการของครอบครัว ในสภาพ

สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเป็นอย่างไร และแตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ นอกจากนี้มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค งานวิจัยจึงแบ่งเป็นสองส่วนใหญ่ๆ ได้แก่

ส่วนแรก เป็นการศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาส่วนนี้เป็นการศึกษาระดับชุมชน เพื่อจะศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะศึกษาได้แก่ การจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับข่าวสาร

ส่วนที่สอง ได้แก่การศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค โดยจะได้นำเอาปัจจัยทางด้านปัจเจกบุคคล เข้ามาร่วมศึกษาด้วย การศึกษาในส่วนนี้จะแบ่งย่อยออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการวิจัยย้อนอดีตโดยใช้การศึกษามาคัดขวาง (cross-sectional studies) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมว่าเป็นอย่างไร และแตกต่างไปจากพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือไม่ ในส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (correlational research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในเชิงพยากรณ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่อยู่ในสังคมที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

พื้นที่ที่จะศึกษา

ผู้วิจัยเลือกศึกษาที่เทศบาลตำบลมาตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ที่มีอาณาเขตครอบคลุม พื้นที่ในตำบลห้วยโป่ง ตำบลมาตาพุด ตำบลเนินพระ ตำบลมาบ่น้ำและตำบลทับมา เนื่องจากในอดีตก่อนปี พ.ศ.2524 ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม หลังจากปีพ.ศ.2524 ได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นในตำบลห้วยโป่งและมาตาพุด ตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และมีนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุดเกิดขึ้นในพื้นที่บริเวณดังกล่าว ทำให้สภาพสังคมบางส่วนเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม และยังมีบางส่วนที่เป็นสังคมเกษตรกรรมอยู่ จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ผู้วิจัยเลือกตำบลห้วยโป่งและตำบลมาตาพุดเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และตำบลเนินพระเป็นชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ส่วนพื้นที่ตำบลทับมามีจำนวนครอบครัวน้อยมาก และพื้นที่ตำบลมาบ่น้ำมีสัดส่วนของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงเลือกไม่ศึกษาพื้นที่ทั้งสองตำบลนี้

วิธีการศึกษา

ข้อมูลระดับชุมชน ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก (indepth-interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน (community leaders) ซึ่งได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน และครู เพื่อศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับข่าวสารของชุมชนทั้งสองแห่ง

ข้อมูลระดับปัจเจกบุคคลใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ(quantitative research) โดยการเก็บข้อมูลจากผู้มีอำนาจตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการในครอบครัว

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างระดับครอบครัว 300 ตัวอย่าง โดยเลือกครอบครัวมาชุมชนละ 3 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 50 ครอบครัว ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจำนวน 150 ตัวอย่าง และเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ในครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจำนวน 150 ตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ในส่วนของข้อมูลระดับชุมชนเพื่อตอบปัญหาการวิจัยข้อที่ 1 ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ส่วนข้อมูลในระดับปัจเจกบุคคลเพื่อตอบปัญหาการวิจัยข้อที่ 2 คือ ศึกษาถึงผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่บริเวณเทศบาลตำบลมาตาพุด ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวระหว่างครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโดยใช้ค่าสถิติ ANCOVA และในส่วนที่สร้างตัวแปรขึ้นทางสังคมใช้ค่าสถิติ multiple classification analysis และข้อที่ 3 คือศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยใช้ค่าสถิติ multiple regression analysis การวิเคราะห์ใช้โปรแกรม SPSS/PC+ ในการประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูลแยกเป็นรายข้อดังนี้

1. สภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับข่าวสาร ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เมื่อควบคุมตัวแปรระดับปัจเจกบุคคล

3. วิเคราะห์อิทธิพลของ ตัวแปรชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว ปริมาณการรับข่าวสาร ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 บุคคลที่อยู่ในชนชั้นกลางจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่อยู่ในชนชั้นต่ำ โดยปัจจัยชนชั้นทางสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.2 บุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าบุคคลที่เลียนแบบกลุ่มอ้างอิงน้อย โดยปัจจัยกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.3 บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนน้อย โดยปัจจัยกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

3.4 บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของ

สมาชิกในครอบครัวน้อย โดยปัจจัยความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้อยกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรม

3.5 บุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารมากจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารน้อย โดยปัจจัยปริมาณการรับข่าวสารมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นข้อค้นพบ ได้ดังนี้

1. สภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับข่าวสาร ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรม

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ การถือครองที่ดิน สภาพครอบครัว โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมคือตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด กับชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรมคือตำบลเนินพระ เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน ก่อนจะศึกษาสภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับข่าวสาร ผลการศึกษาพบว่า เป็นไปตามสมมุติฐาน คือการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้โครงสร้าง

ทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีโครงสร้างอุตสาหกรรม(Miller and Form. 1964 : 101 ; Berg. 1979 : 76) และตัวแบบของความแตกต่างระหว่างสังคมเกษตรกรรมกับสังคมอุตสาหกรรม (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์.2529 : 17-27 ; อ้างอิงมาจาก Sorokin and Zimmerman. 1929)กล่าวคือเมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรม โครงสร้างเกษตรกรรมที่มีอยู่เดิมจะเปลี่ยนแปลงไป จากการผลิตที่ต้องทำครบทุกขั้นตอนตามกระบวนการผลิตของสังคมเกษตรกรรม ตั้งแต่เตรียมดิน เพาะปลูก ปรังรักษา เก็บเกี่ยวและขาย มาเป็นการผลิตในภาคอุตสาหกรรมที่มีการแบ่งแยกตามหน้าที่ (division of labour) มีการนำวิชาชีพเข้ามาใช้ในการผลิต ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านการศึกษา เกิดการจัดช่วงชั้นทางสังคม มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมเกิดขึ้น เกิดความเป็นเมืองมีระบบระเบียบขั้นตอนที่แน่นอน มีอาชีพที่หลากหลาย เป็นผลให้ชุมชนที่เกี่ยวข้องมีรายได้เพิ่มขึ้นและระดับการศึกษาสูงขึ้น ผลของการศึกษาพบว่าตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดกับตำบลเนินพระ ที่เคยมีสภาพพื้นฐานต่าง ๆ ใกล้เคียงกันมาก่อน เป็นสังคมเกษตรกรรมเหมือน ๆ กัน ต่อมาตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในขั้นที่สองตำบลนี้ โดยมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้สภาพภูมิประเทศ เชื้อชาติ การถือครองที่ดิน สภาพครอบครัว โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ของตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดเปลี่ยนแปลงไป จากสภาพภูมิประเทศที่เป็นไปตามธรรมชาติ มีที่ลุ่มสลับที่สูง เปลี่ยนเป็นพื้นที่ที่ถูกปรับแต่งโดยการถมที่ดินเพื่อใช้ในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม เชื้อชาติไทยเคยมีมากในอดีต ก็เปลี่ยนเป็นเชื้อชาติที่หลากหลายของแรงงานและเจ้าในโรงงานอุตสาหกรรม ประชาชนในท้องที่ที่เคยถือครองที่ดินจำนวนมาก ต้องขายที่ดินเนื่องจากถูกเวนคืนจากรัฐบาลส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งต้องการขายเพราะที่ดินมีราคาสูงมาก ปัจจุบันมีการถือครองที่ดินน้อยหรือมีที่ดินเฉพาะปลูกสร้างที่พักอาศัย สภาพครอบครัวที่เคยอยู่เป็นครอบครัวใหญ่และมีแนวการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ก็เปลี่ยนไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมีการดำรงชีวิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้น

โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลมาก เนื่องจากอยู่ในแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก โครงสร้างพื้นฐานทั้งด้านกายภาพและด้านสังคม ของตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุดจึงมีมากกว่าพื้นที่ตำบลเนินพระ ไม่ว่าจะเป็นถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ระบบระบายน้ำเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย การสื่อสาร สถานศึกษา สถานพยาบาล สถานที่ราชการและหน่วยงานต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม เนื่องจากชุมชนมีระดับการศึกษาสูง มีรายได้สูงขึ้น มีอาชีพที่ได้รับเกียรติภูมิสูงกว่าเดิม มีสภาพบ้านที่มั่นคงแข็งแรง มีเครื่องใช้ในบ้านมากขึ้น ทำให้ประชาชนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากการมีชนในระดัชนชั้นต่ำมากเป็นมีชนในระดัชนชั้นกลางมาก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ทางสังคม จากสังคมที่เป็นลักษณะแบบเดียวกัน (homogeneous group) คือ มีเชื้อชาติ ภูมิหลัง ครอบครัว วัฒนธรรมเดียวกัน เป็นเกษตรกรเหมือนกัน กลายเป็นกลุ่มต่างแบบกัน (hetero-geneous group) ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงเปลี่ยนแปลงไปจากความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ คือ มีความสัมพันธ์นับถือใกล้ชิดเหมือนเครือญาติ มาเป็นความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิคือ มีความสัมพันธ์กันตามการหน้าที่ ความคุ้นเคยสนิทสนมในชุมชนจึงลดลง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการรับข่าวสารจากการรับข่าวสารทางวิทยุ ก็เปลี่ยนแปลงเป็นการรับข่าวสารหลากหลายรูปแบบ เนื่องจากได้รับการส่งเสริมด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมจึงทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง

2. พฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

การศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยการเปรียบเทียบพฤติกรรมของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เมื่อควบคุมตัวแปรระดับปัจเจกบุคคลคือคุมปัจจัยด้านความเกี่ยวข้องของสมาชิกในครอบครัว ปริมาณการรับข่าวสาร กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน และชนชั้นทางสังคม ของทั้งสองชุมชน เพื่อเปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม พบว่า ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย ทั้งนี้เพราะว่าครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ได้รับผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเปลี่ยนแปลงไป ทั้งโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม การจัดช่วงชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมและการรับข่าวสาร ตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เสนอไว้ในตอนที่ 1 สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของชุมชนหรือสังคม ย่อมได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย ส่วนครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จะไม่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้ใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม แต่การใช้เหตุผลเชิงเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมเท่านั้น พฤติกรรมการบริโภคยังสามารถอธิบายได้ด้วยปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลด้วย

3. อิทธิพลของตัวแปรระดับปัจเจกบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม กับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับปัจเจกบุคคล เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว ผู้วิจัยได้สร้างปัจจัยด้านชนชั้นทางสังคม เป็นปัจจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเครื่องชี้วัด 6 ด้านคือการศึกษา อาชีพ รายได้ พื้นที่ที่อาศัยอยู่ สภาพบ้าน และเครื่องใช้ในบ้าน โดยยึดหลักการสร้างจาก a Computerized status index (CSI) และปรับให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย ผลการสร้างตัวแปรชนชั้นทางสังคมพบว่า ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะเป็นชนชั้นกลางมากกว่าชนชั้นต่ำ คือ มีชนชั้นกลาง 106 คน หรือร้อยละ 70.7 และจะเป็นชนชั้นต่ำ 44 คน หรือร้อยละ 29.3 ส่วนครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จะเป็นชนชั้นต่ำมากกว่าชนชั้นกลาง คือมีชนชั้นต่ำ 103 คน หรือร้อยละ 68.7 และจะเป็นชนชั้นกลาง 47 คน หรือร้อยละ 31.3 ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีโครงสร้างอุตสาหกรรม และคัมภีร์ความแตกต่างระหว่างสังคมอุตสาหกรรมกับสังคมเกษตรกรรม (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. 2529 : 17-27 ; อ้างอิงมาจาก Sorokin and Zimmerman. 1929) ทั้งนี้เนื่องมาจากครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม มีการศึกษา อาชีพ รายได้ พื้นที่ที่อาศัยอยู่ สภาพบ้านและเครื่องใช้ในบ้าน โดยภาพรวมสูงกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จึงทำให้ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมีชนชั้นกลางมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม แต่ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเองก็ยังมีชนชั้นต่ำรวมอยู่ด้วย ในขณะเดียวกัน ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมก็มีชนชั้นต่ำมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม แต่ในครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเองก็ยังมีชนชั้นกลางรวมอยู่ด้วย เช่นกัน และที่น่าสนใจคือครอบครัวทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีครอบครัวใดเป็นชนชั้นสูงเลย แม้แต่คนเดียว

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้หาแนวโน้มค่าทำนายของเครื่องชี้วัดทั้ง 6 ด้าน รวมกับปัจจัยระดับชุมชนที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคนโยบายปัจจัยระดับชุมชนและเครื่องชี้วัดด้านการศึกษา เป็นปัจจัยที่มีแนวโน้มค่าทำนายพฤติกรรมกรรมการบริโภคได้ดีกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ กล่าวคือ ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จะใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการต่ำกว่าครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม แสดงถึงผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำให้ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม มีการใช้เหตุผลที่ดีกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม บุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำจะใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการต่ำกว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาเพิ่มขึ้นทีละระดับชั้น ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ จะเพิ่มขึ้นทุกระดับการศึกษา ดังนั้น การจะส่งเสริมให้บุคคลใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ควรให้บุคคลได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น จะสามารถพัฒนาให้เป็นผู้บริโภคที่ฉลาดได้ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้บริโภคที่ฉลาด สำหรับเครื่องชี้วัดอื่น ๆ คือสภาพบ้าน อาชีพ รายได้ เครื่องใช้ในบ้านและ พื้นที่ที่อาศัยอยู่ มีแนวโน้มค่าทำนายได้ค่อนข้างต่ำไม่ทิศทาง ไม่แน่นอน

ผลการวิเคราะห์ระดับอิทธิพลของปัจจัยทั้งระดับชุมชนและระดับปัจเจกบุคคลที่มีต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ พบว่า

ปัจจัยด้านชนชั้นทางสังคมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่อยู่ในชนชั้นกลางจะใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่อยู่ในชนชั้นที่ต่ำ ระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านชนชั้นทางสังคม

ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม บัจจุบันระดับปัจเจกบุคคลคือชนชั้นทางสังคมก็จะมีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือบุคคลที่อยู่ในชนชั้นกลางจะใช้เหตุผลมากกว่าบุคคลที่อยู่ในชนชั้นต่ำเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจเจกบุคคล ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคคลที่อยู่ในชนชั้นกลางมีระดับการศึกษาสูงกว่าบุคคลที่อยู่ในชนชั้นต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์แนวโน้มคาดหมายระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ จากเครื่องชี้วัดทั้ง 6 ด้าน พบว่าระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีแนวโน้มคาดหมายได้สูงกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ กล่าวคือบุคคลที่มีระดับความรู้สูงขึ้น จะมีแนวโน้มใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการสูงขึ้นตามไปด้วย และการเพิ่มขึ้นของระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ มีทิศทางที่แน่นอน สอดคล้องกับงานวิจัยของต่างประเทศหลายเรื่องที่ศึกษาไว้ (Pegues. 1989 : 2986-A) ; Backstrand.1991 : 583-A ; Cha.1992 : 2438-A ; Curias. 1992 : 2308-2309-A ; Shim. 1992 : 2439-A)

ปัจจัยด้านปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิง มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงสูง จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า บุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงต่ำ ระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีน้อยกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม บัจจุบัน

ระดับปัจเจกบุคคลด้านปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงก็จะมีอิทธิพลต่อ ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือ บุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงมาก จะใช้เหตุผลน้อยกว่าบุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงต่ำเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากกลุ่มอ้างอิงจะมีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมากกว่าชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เนื่องจากชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เป็นกลุ่มแบบเดียวกัน (homogeneous group) คือ มีเชื้อชาติ ภูมิหลัง ครอบครัว วัฒนธรรมเดียวกัน เป็นเกษตรกรเหมือนกัน จึงเกิดการเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงได้ง่ายกว่าชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ที่เป็นกลุ่มต่างแบบกัน (heterogeneous group) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมเพลิน จันทรเรืองเพ็ญ (2531 : 72-76) ที่พบว่า แรงกดดันจากกลุ่มอ้างอิงมีแรงผลักดันให้คนมีพฤติกรรมการบริโภค นอกจากนั้นพฤติกรรม การเลียนแบบพฤติกรรมการบริโภคของชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จะเลียนแบบชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เพราะชุมชนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเป็นกลุ่มอ้างอิงให้เลียนแบบ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเขียนของ นิภาวี พิจิตบันดาล (2533 : 203) และสนิท สมักรการ (2533 : 8) ที่กล่าวว่าสังคมเกษตรเป็นกลุ่มเดียวกัน และมีความเป็นอยู่บนพื้นฐานของระบบเครือญาติ จึงเคยชินกับพฤติกรรมแบบเดียวกัน การเลียนแบบพฤติกรรม การบริโภคจะเป็นการเลียนแบบจากคนในสังคมอุตสาหกรรม เนื่องจากสังคมอุตสาหกรรมเป็นกลุ่มอ้างอิงที่สังคมเกษตรกรรมเลียนแบบ

ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนสูง จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่า บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนต่ำ ระดับ

อิทธิพลของตัวแปรความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีน้อยกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลด้านปริมาณการเลียนแบบกลุ่มเพื่อนก็จะมีอิทธิพลต่อ ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือ บุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มเพื่อนมาก จะใช้เหตุผลน้อยกว่าบุคคลที่มีปริมาณการเลียนแบบกลุ่มเพื่อนต่ำเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีน้อยกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมประชาชนจะมีความสัมพันธ์แบบหุติบุญมี คือเป็นความสัมพันธ์ตามหน้าที่ ส่วนชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมประชาชนจะมีความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ คือมีความสนิทสนมคุ้นเคยแบบเครือญาติ ทำให้ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ใกล้ชิดกันมาก (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, 2529 : 17-27 ; อ้างอิงมาจาก Sorokin and Zimmerman, 1929) ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ จึงขัดแย้งกับอิทธิพลของกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่มาก อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนจึงอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

ปัจจัยความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวสูง จะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่า บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวต่ำระดับอิทธิพลของปัจจัยความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว ในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลคือความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว

ก็จะมีอิทธิพลต่อ ระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมากจะใช้เหตุผลมากกว่าบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวต่ำเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรม ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และขัดแย้งกับข้อเขียนของ เองเกลและคนอื่น ๆ (Engel and others. 1990 : 172-173) ที่กล่าวว่าครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกันสูง จะมีพฤติกรรมในการเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีตรรกะ สี่เหมือน ๆ กัน คือครอบครัวที่สมาชิกมีความเกี่ยวข้องกันสูงจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการน้อย อาจเป็นเพราะครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวมาก ทำให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่ได้รับจากการเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีต่อครอบครัว หรืออาจเนื่องมาจากทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิงในการกำหนดสมมุติฐานการวิจัย ไม่เหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรมของประเทศไทย หรืออาจเป็นเพราะสภาพครอบครัวของประเทศไทยไม่เหมือนกับประเทศเจ้าของทฤษฎี สมาชิกในครอบครัวของเจ้าของทฤษฎีอาจจะมีความเกี่ยวข้องกันน้อย โดยวัฒนธรรมเดิมของเขา และถ้าประเทศนั้นเป็นประเทศอุตสาหกรรมด้วยแล้ว ภาระหน้าที่ด้านการประกอบอาชีพจะยิ่งทำให้สมาชิกในครอบครัวยิ่งห่างเหินกันมากขึ้น ทำให้ความเกี่ยวข้องกันในครอบครัวลดน้อยลง แต่ในสภาพของสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงจากประเทศเกษตรกรรมมาเป็นประเทศอุตสาหกรรมเริ่มมีมาไม่นานและสังคมไทยไม่ได้เป็นสังคมอุตสาหกรรมทั้งหมด โดยเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลนาตาพูด จะมีพื้นที่บางส่วนเท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และสมาชิกทุกคนในครอบครัวก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรมทั้งหมด มีเพียงบางคนเท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จึงอาจทำให้ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม มีมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับอุตสาหกรรม เนื่องจากมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งออกไปทำงานที่

เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม หากสมาชิกทุกคนที่อยู่ในวัยแรงงานทำงานเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมทุกคน ทฤษฎีที่นำมาใช้อธิบายอาจจะเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย เนื่องจากสมาชิกในวัยแรงงานออกไปทำงานเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ซึ่งมีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจน (division of labour) ทำให้โอกาสที่สมาชิกในครอบครัวจะมีความเกี่ยวข้องกันน้อยลงกว่าสังคมที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

ปัจจัยด้านปริมาณการรับข่าวสารมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยบุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารสูงจะใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าบุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารต่ำ ระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านปริมาณการรับข่าวสารในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีมากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหรือชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลคือปริมาณการรับข่าวสาร ก็จะมีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือ บุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารมากจะใช้เหตุผลมากกว่าบุคคลที่มีปริมาณการรับข่าวสารน้อยเสมอ แต่ระดับความเข้มของอิทธิพลของปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จะมีมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ มีการติดต่อสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็วกว่าชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจึงมีโอกาสรับข่าวสารได้มากกว่า ครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การได้รับข่าวสารมากทำให้มีข้อมูลมากในการพิจารณาตัดสินใจ มีความรู้เพียงพอต่อการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของฮาร์ดี้ (Hardy, 2989 : 2983-A) ที่พบว่าบุคคลที่มีการรับข้อมูลข่าวสารมากจะเลือกซื้อสินค้าและบริการแตกต่างไปจากผู้อื่น แสดงถึงอิทธิพลของการรับข่าวสารที่ทำให้บุคคลไม่เลียนแบบการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ตัดสินใจด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล

จากผลการวิจัยทั้ง 3 ข้อ สรุปได้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่าครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เมื่อควบคุมตัวแปรระดับปัจเจกบุคคล และผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านชุมชน ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว และปริมาณการรับข่าวสาร มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยปัจจัยด้านชุมชน ปริมาณการรับข่าวสาร ชนชั้นทางสังคม และความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการทางบวก โดยในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลสูงกว่าชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ส่วนปัจจัยกลุ่มอ้างอิงและกลุ่มเพื่อน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการทางลบ โดยในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลสูงกว่าชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีแนวโน้มคาดหวังว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ได้ดีกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ โดยในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมจะมีระดับการศึกษาสูงกว่าชุมชนที่

ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ถ้าต้องการให้ครอบครัวในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ แนวทางหนึ่งที่ควรส่งเสริมคือการ จัดการศึกษาให้กับชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย หน่วยงาน ดังนี้

1.1 สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรจัดโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอยู่แล้ว

1.2 กรมการศึกษานอกโรงเรียน ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ให้กับประชาชนที่ออกจากระบบโรงเรียนแล้ว โดยส่งเสริมความรู้เหล่านี้ผ่านสื่อที่หลากหลายรูปแบบ และให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน

1.3 สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ควรให้การศึกษากับผู้ด้อยโอกาส ให้รู้เท่าทันหลักการตลาด โดยผ่านสื่อมวลชนทุกรูปแบบ

2. หลักสูตรในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและสูงกว่า ควรสอดแทรกหลักทางเศรษฐศาสตร์ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค โดยเน้นในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ควบคู่ไปด้วย

3. การส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ ซึ่งได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ประปาและการติดต่อสื่อสาร ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม จะส่งผลให้ครอบครัวในชุมชนมีการรับข่าวสารมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีข้อมูลข่าวสารมาก การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ย่อมได้เปรียบกว่าผู้ที่มีข้อมูลข่าวสารน้อย จะทำให้ครอบครัวในชุมชนใช้ระดับเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ส่วนในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมขาดโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพเหล่านี้ หากรัฐบาลต้องการพัฒนาชุมชน

ที่คืบโอกาสเหล่านี้ให้มีพฤติกรรมการบริโภคที่ดี เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ รัฐบาลต้องส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพให้ทั่วถึง

4. รัฐบาลควรเข้ามามีบทบาทส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานทาง ซึ่งได้แก่ สถานพยาบาล สถานศึกษา หน่วยงานราชการต่าง ๆ ขึ้นในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เพื่อจะเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลให้กับชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนในชุมชนใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน อาจจะมีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว จึงทำให้ไม่เป็นไปตามทฤษฎี ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะต้องทำการวิจัยต่อไปว่า เพราะเหตุใดทฤษฎีนี้ไม่สามารถใช้อธิบายในสังคมไทยได้หรือมีเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ศึกษา

2. การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรม ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ซึ่งเป็นการศึกษาในช่วงระยะเวลาเริ่มต้นของโครงการ น่าจะมีการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อระยะเวลาผ่านไปจนสภาพสังคมในบริเวณนี้เป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น เงื่อนไขทางทฤษฎีและบริบทที่แตกต่างกัน จะเป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจในการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคว่าเปลี่ยนไปหรือไม่ อย่างไร

3. การทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดชนชั้นทางสังคมขึ้น โดยพัฒนามาจากแบบวัดชนชั้นของต่างประเทศ และปรับให้เหมาะสมกับสภาพของประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องชี้วัดชนชั้นทางสังคมที่พยายามวัดชนชั้นทางสังคมจากหลาย ๆ ปัจจัย ซึ่งน่าจะมีทำการวิจัยต่อไปว่า แบบวัดนี้สามารถใช้วัดชนชั้นทางสังคม ได้ทุกพื้นที่ของประเทศไทยหรือภาคหรือไม่ เพื่อจะได้สร้างแบบวัดชนชั้นทางสังคมที่เหมาะสมต่อไป

4. เมื่อปัจจัยการศึกษามีแนวโน้มคาดทํานาพบพฤติกรรมกรรมการบริโภคนได้ดีกว่า ปัจจัยอื่น ๆ จึงน่าจะมีการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครู ซึ่งเป็นตัวแบบในการบริโภคด้วย เพราะครูเป็นตัวอย่างที่สำคัญสำหรับผู้เรียน และประชาชนในชุมชน

5. ผลการวิจัยทราบว่าอิทธิพลของกลุ่มอ้างอิงและกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค ดังนั้นจึงควรทำการวิจัยเพื่อหารูปแบบหรือวิธีการลดระดับอิทธิพลของปัจจัยทั้งสองด้าน เพื่อให้เป็นผู้บริโภคที่ใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ มากกว่าเลือกซื้อตามอิทธิพลของกลุ่มอ้างอิงและกลุ่มเพื่อน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ชุมชนใหม่มาบตาพุด และท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด. กรุงเทพฯ : การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2535.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. สรุปทิศทางการพัฒนาประเทศภายใต้กรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2533.

คณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก, สำนักงาน. การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก, 2535.

คณะกรรมการโครงการวิจัยและพัฒนา เพื่อการจัดการศึกษาในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. รายงานการสังเคราะห์สภาพสังคม-วัฒนธรรม สังคม-เศรษฐกิจ และการศึกษา ในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2529.

- จรินทร์ เทศวานิช. "ความหมายและความสำคัญของภาคอุตสาหกรรม," ใน เอกสารการสอน
ชุดวิชาเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรมและทฤษฎีดัชนี หน่วยที่ 1-7. หน้า 1-54.
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530.
- จักรพันธ์ โพธิ์นาม. "ทัศนคติของผู้บริโภคคนมหาสเซอร์ไรส์ในเขตกรุงเทพมหานคร,"
 ใน รวมบทความวิจัยนิพนธ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2524.
- จุฑารัตน์ (นามแฝง). "การเตรียมการก้าวไปสู่ความเป็นนิคส์แบบไทย ๆ," ใน วารสาร
อุตสาหกรรมทหาร. 30(2) : 21-28 พฤษภาคม-สิงหาคม 2534.
- จินตนา เพชรานนท์ และ ปรีชา มิตรานนท์. "ข้อมูลสตรีไทย จากสำมะโนประชากรและ
 คេหะ พ.ศ. 2533," ใน จดหมายข่าวสมาคมนักประชากร. 10(3) : 10-12
 กรกฎาคม-กันยายน 2535.
- ชมเพลิน จันทรเรืองเพ็ญ. "การบริโภคและการลงทุน," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. หน่วยที่ 9-15. หน้า 47-100. กรุงเทพฯ
 : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531.
- ชัยวัฒน์ สหัสกุล. "ภาคอุตสาหกรรม การค้า และบริการ," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
เศรษฐกิจไทย หน่วยที่ 8-15. หน้า 419-466. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.
- ชัยวัฒน์ คนจริง. "การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบริโภคและการกระจายอาหารใน
 ชนบทของไทย," ใน กำหนดการเสนอผลงานทางวิชาการและบทความ.
 หน้า 929. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ พรินติ้ง กรัฟ, 2531.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
 2529.

- ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ชัย. "ความหมายและขอบข่ายของวิชาเศรษฐศาสตร์," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น หน่วยที่ 1- 8. หน้า 1-31. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531.
- เทศบาลตำบลมาบตาพุด จังหวัดระยอง. แผนพัฒนาเทศบาลตำบลมาบตาพุด ระยะปานกลาง พ.ศ. 2536-2539. ระยอง : เทศบาลตำบลมาบตาพุด, 2535.
- เทียนฉาน กิระนันท์. "ความสำคัญของงานวิจัยทางประชากรในสังคมไทยยุคนี้," ใน จดหมายข่าวสมาคมนักประชากร. 10(3) : 3-6 กรกฎาคม-กันยายน 2535.
- ธงชัย สันติวงษ์. พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2535.
- ธีระพงษ์ เขมฤกษ์อำพล. "แหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรมและทฤษฎีต้นทุน หน่วยที่ 1-8. หน้า 307- 370. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530.
- นภาพร หะวานนท์. การจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคม. เอกสารประกอบการบรรยายวิชา ED 502. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.
- นวลทิพย์ ควกุล. เศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- เนาวรัตน์ ปลายน้อย. ความสัมพันธ์ระหว่างยุทธวิธีการพัฒนาชนบทกับการย้ายถิ่น. ปริญญาโท กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.

บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. การพัฒนาอุตสาหกรรมของไทย.

กรุงเทพมหานคร : บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2534.

บุญชู ศรีมุสิกโพธิ์. สุขภาพผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2527.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. "สังคมไทยกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ :
แนวโน้มและปัญหา," ใน เอกสารประกอบการประชุมและสัมมนาทางวิชาการ
เรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยสู่ยุคอุตสาหกรรมใหม่ : ปัญหาทางสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา เนื่องในวาระครบรอบ 40 ปี ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคนอื่น ๆ. สังคมชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2533.

ประเวศ วะสี. บทเรียนจาก 18 พฤษภาทมิฬกับ การฟื้นฟูบูรณะชาติบ้านเมือง.
กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2525.

พนา ทองมีอาคม. "พฤติกรรมการสื่อสารในการตลาด" ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
พฤติกรรมศาสตร์การสื่อสาร หน่วยที่ 9-15. หน้า 615-668. พิมพ์ครั้งที่ 5,
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.

พรทิพย์ วรกิจโศกการ. "ผู้รับสาร" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎี
การสื่อสารหน่วยที่ 1-8. หน้า 299-300. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.

- ภาวดี ทองอุไทย. "แรงงานและการพัฒนาเศรษฐกิจ," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐกิจไทย หน่วยที่ 5-10. หน้า 565-605. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.
- ระวีวรรณ ประกอบผล. "ผู้ส่งสาร" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 1-8. หน้า 268. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- วิทยากร เชียงกูล. พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสาร, 2532.
- วิภาวี พิจิตบันดาล. "สถาบันเศรษฐกิจในแง่สังคม," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมไทย หน่วยที่ 5-10. หน้า 151-205. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.
- ศิววงศ์ จังคศิริ. "การอุตสาหกรรมในประเทศ," ใน วารสารอุตสาหกรรมทหาร. 29(3) : 21-28 กันยายน-ธันวาคม 2533.
- สนิธ สมัครงการ. "สถาบันครอบครัว เครือญาติ และระบบอุปถัมภ์" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐกิจไทย หน่วยที่ 5-10. หน้า 1-42. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.
- สถิติแห่งชาติ,สำนักงาน. การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2533.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. "Family and Household Structure in Thailand,"

ใน งานวิจัยเชิงคุณภาพในประเทศไทย. หน้า 127. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
เซนเตอร์พับลิเคชั่น, 2525.

สุธี ประศาสน์เศรษฐ์. "ความขัดแย้งในระบบทุนนิยมกับแนวโน้มการเคลื่อนเข้าสู่

ระบบสังคมนิยม," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจ
เปรียบเทียบ หน่วยที่ 8-15. หน้า 109-166. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, 2528.

สุภางค์ จันทวานิช. รายงานผลการวิจัยการจัดช่วงชั้นทางสังคม : เกียรติภูมิของอาชีพ

ต่าง ๆ ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2535.

อมรรตน์ เจริญชัย และคนอื่น ๆ. เศรษฐศาสตร์ครอบครัว. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ไคมการพิมพ์, 2521.

อดุลย์ จาตุรงค์กุล. พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

2534.

อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม. เศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. วิเคราะห์เอกลักษณ์ไทยในกระแสความเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ :

: อัมรินทร์ พรินตัง กรัฟ, 2534.

Backstrand, Jeffrey Robert. "Patterns of Household Food Consumption

in Rural, Central Mexico," in Dissertation Abstracts

International. 52(2) : 583 - 584-A; August, 1991.

Baumol, William J. and Alan S. Blinder. Economics : Principles

and Policy. Second Edition, New York : New York and

Princeton University, 1982.

- Berg, Ivar. Industrial Sociology. New Jersey : Prentice-Hall, 1979.
- Berlo, D.K. The Process of Communication. New York : Holt Rinehar and Winston, 1960.
- Brinkerhoff, David B. Sociology. St.Paul : West Publishing Company, 1985.
- Broom Leonard and Philip Selznick. Sociology. 3rd. New York : Harper & Row, 1963.
- . Sociology. 4th. New York : Harper & Row, 1968.
- Brown, David and Michael J. Harrison. A Sociology of Industrialisation : An Introduction. London : Macmillan, 1978.
- Campbell,Colin. "Consumption : The New Wave of Research in the Humanities and Social Sciences," in Psychological Abstracts. 79(1) : 436; January, 1992.
- Carroll,Christopher Dixon. "Three Essays on Consumption, Saving, and Income," in Dissertation Abstracts International. 52(7) 2641-A; January, 1992.
- Cha, Sanghee Sohn. "Consumption Patterns of Poor Households," in Dissertation Abstracts International. 52(7) : 2438-A; January, 1992.
- Cohen, Percy S. Modern Social Theory. New York : Basic Books, 1968.
- Conklin, John E. Sociology : An Introduction. 2nd. New York : Macmillan Publishing Company, 1987.

- Curias, Nadine Josine Julia. "Upgraded Social Status and Consumption : An Exploratory Investigation of Differences Between Consumers Who Experienced and Consumers Who did not Experience Upgraded Status," in Dissertation Abstracts International. 52(7) : 2308-2309-A; January, 1992.
- Dabholkar, Pratibha Anjali. "Decision-making in Consumer Trial of Technology-based Self-service Options : An Attitude-based Choice Model," in Dissertation Abstracts International. 52(7) : 2634-A; January, 1992.
- Engel, James F., Roger D. Blackwell and Paul W. Miniard. Consumer Behavior. 6 ed. Chicago : The Dryden Press, 1990.
- Hardy, Jane P. "An Exploratory Field Study of Adolescent Consumer Behavior : The Family Purchasing Agent," in Dissertation Abstracts International. 50(9) : 2983-A; March, 1989.
- Havanon, napaporn, John Knodel and Werasit Sittitrai. The impact of family Size on Wealth Accumulation in Rural Thailand. bangkok : Institute of Population Studies chulalongkorn University, 1990.
- Hyman, David N. Economics. Boston: North Carolina State University, 1989.
- Jung, Hyung-Shik. "The Impact of Advertising and Evidence on Consumer Judgments : An Extension of Research on Hypothesis Testing," Dissertation Abstracts International. 52(7) : 2635 A; January, 1992.
- List, Friedrich. "The Stages of Economic Change," in International Encyclopedia of The Social Sciences. 2(10) : 409-412; 1972.

- Loudon, David L. and Albert Della Bitta. Consumer Behavior.
New York : McGraw-Hill Book Company, 1988.
- Miller, Delbert C. and William H. Form. Industrial Sociology.
2nd. New York : Harper & Row, 1964.
- Mittelstaedt, Robert A. "Economics, Psychology, and the Literature
of the Subdiscipline of Consumer Behavior," in Psychological
Abstracts. 79(1) : 438; January, 1992.
- Mowen, John c. Consumer Behavior. New York : Macmillan Publishing
Company, 1990.
- Pegues, Dayton clyde. "Purchasing Decisions Among Black and White
Families for Selected Products in Durham, North Carolina,"
in Dissertation Abstracts International. 50(9) : 2986-A;
March, 1989.
- Peter, J. Paul and Jerry C. Olson. Consumer Behavior and Marketing
Strategy. 2nd. Boston : Homewood, 1990.
- Rogers, Everett M. Communication Strategies for Family Planning.
New York : The Free Press, 1973.
- Rostow, Walt Whitman. The Stages of Economic Growth. New York :
Cambridge University Press, 1960.
- Schiffman, Leon G. and Leslie Lazar Kanuk. Consumer Behavior.
4th. New Jersey : Prentice-Hall, Inc, Englewood Cliffs, 1991.
- Schramm, Wilbur. "How Communication Works," in Dimention of
Communication. New Jersey : edited by Lee richardson.
Prentice-Hall, Inc, Englewood Cliffs, 1969.

- Shannon, Claude and Warren Weaver. The Mathematical Theory of Communication. Urbana, Ill : University of Illinois Press, 1949.
- Shim, Young. "Consumer debt : Implications for Consumption Behavior of Households in the United States," in Dissertation Abstracts International. 52(7) : 2439-A; January, 1992.
- Slocum John W. and H. Lee Mathews. "Social Class and Income as Indicators of Consumer Credit Behavior," Journal of Marketing. 34 : 71-78; April, 1970.
- Sloman, John. Economics. Cambridge : Cambridge University Press, 1991.
- Talpade, Salil Madhukar. "Teenager Influence in Family Decision-making : Theoretical Foundations, Scale Development, and Empirical Analysis," Dissertation Abstracts International. 52(7) : 2638-A; January, 1992.
- Wilkie, William L. Consumer Behavior. 2ed. New York : John Wiley & Son, 1990.
- Winch, Robert F. The Modern Family. U.S.A. : Rinehart and Winston, 1960.
- United Nations. Industrial development in Thailand in the 1990s. Industrial Development Organization : United Nation, 45(27) : November, 1990.
- Zhao, Xiyan. "Demographic Change and Economic Status of Women in Rural China," in Dissertation Abstracts International. 52(6) : 2281 - 2282-A; December, 1991.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แนวทางการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

แนวทางการสัมภาษณ์

ผู้นำชุมชน

เริ่มสนทนา

- แนะนำตนเอง
- อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์
 - ต้องการศึกษาด้านการศึกษา อาชีพ รายได้และพื้นที่ที่พักอาศัย ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับข่าวสารของคนในชุมชน
- การพูดคุยในครั้งนี้ จะสรุปความคิดเห็นของการพูดคุยเป็นส่วนรวมของทุกคน โดยที่จะ ไม่มีใครทราบว่าคนไหนพูดอย่างไร ดังนั้นขอให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระ และความคิดเห็นดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาชุมชน
- ต้องขอบันทึกเทป เพราะอาจจะจดไม่ทัน เทปที่บันทึกไว้นี้จะ ไม่นำไปเปิดที่ไหน นอกจากผู้ศึกษาจะนำมาเปิดฟังเอง เพื่อสรุปความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ให้ถูกต้องเท่านั้น
- เริ่มคำถามอุ่นเครื่อง เช่น คุณเรื่องมีกิจกรรมอะไรในหมู่บ้านบ้าง วันแม่แห่งชาติ ปีนี้ในหมู่บ้านมีกิจกรรมอะไรบ้างที่จะทำ หรือคุยเรื่องข่าวของบ้านเมือง

สภาพชุมชน

1. ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด (เนินพระ ทัพมา มาบข่า) มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
 - ความเป็นมาของตำบล
 - ชื่อตำบลเกี่ยวข้องกับพื้นที่อย่างไร
2. พื้นที่ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด (เนินพระ ทัพมา มาบข่า)ที่ อยู่ในเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุด มีหมู่บ้านอะไรบ้าง

- หมู่บ้านแต่ละแห่งมีความเป็นมาอย่างไร
- หมู่บ้านใดบ้างที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลมาตาพูด
- ทำไมไม่เลือกเอาตำบลอื่น ๆ เข้ามมาอยู่ในเขตเทศบาล
- เพราะอะไรจึงเลือกตำบลห้วยโป่ง มาตาพูด เนินพระ ทับมา มาบ่า มาไว้ในเขตเทศบาล
- ทำไมจึงไม่เลือกพื้นที่ของตำบลห้วยโป่ง เนินพระ ทับมา และมาบ่าทั้งตำบลมาไว้ในเขตเทศบาล

3. พื้นที่ของตำบลห้วยโป่งและมาตาพูดที่เป็นเขตนิคมอุตสาหกรรมมาตาพูด มีพื้นที่ประมาณกี่ไร่

- ในอดีตก่อนปี พ.ศ.2524 บริเวณนิคมอุตสาหกรรมในปัจจุบัน เป็นหมู่บ้านอะไร
- ในอดีตก่อนปี พ.ศ.2524 หมู่บ้านเหล่านี้มีสภาพอย่างไร
 - ภูมิประเทศ
 - เส้นทางคมนาคมเป็นอย่างไร (สะดวก เพียงพอ ขาดแคลน)
 - ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
 - เชื้อชาติ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
 - การถือครองที่ดิน (เป็นเจ้าของที่ดิน เช่า) ราคาที่ดิน
 - ปริมาณการถือครองที่ดิน ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
 - สภาพครอบครัว ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- ปัจจุบันพื้นที่ตำบลห้วยโป่งและมาตาพูดที่เป็นนิคมอุตสาหกรรมมีสภาพอย่างไร
 - ภูมิประเทศ
 - เส้นทางคมนาคมเป็นอย่างไร (สะดวก เพียงพอ ขาดแคลน)
 - ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

- เชื้อชาติ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- การถือครองที่ดิน (เป็นเจ้าของที่ดิน เช่า) ราคาที่ดิน
ปริมาณการถือครองที่ดิน ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- สภาพครอบครัว ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

4. พื้นที่ของตำบลเนินพระ ทับมาและมาบ่าที่ไม่ได้เป็นเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีพื้นที่ประมาณกี่ไร่

-ในอดีตก่อนปี พ.ศ. 2524 หมู่บ้านเหล่านี้มีสภาพอย่างไร

- ภูมิประเทศ
- เส้นทางคมนาคมเป็นอย่างไร (สะดวก เพียงพอ ขาดแคลน)
ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- เชื้อชาติ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- การถือครองที่ดิน (เป็นเจ้าของที่ดิน เช่า) ราคาที่ดิน
ปริมาณการถือครองที่ดิน ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- สภาพครอบครัว ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

-ปัจจุบัน หมู่บ้านเหล่านี้มีสภาพอย่างไร

- ภูมิประเทศ
- เส้นทางคมนาคมเป็นอย่างไร (สะดวก เพียงพอ ขาดแคลน)
ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- เชื้อชาติ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- การถือครองที่ดิน (เป็นเจ้าของที่ดิน เช่า) ราคาที่ดิน
ปริมาณการถือครองที่ดิน ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- สภาพครอบครัว ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม

- สภาพโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ

1. หมู่บ้านนี้เป็นชุมชนที่อยู่ติดกับที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดหรือไม่
 ใช่
 ไม่ใช่
2. การเดินทางไปยังตัวจังหวัดติดต่อได้ที่เส้นทาง _____ เส้นทาง
3. ประเภทของถนนสายหลักในชุมชน
 ถนนลาดยาง
 ถนนลูกรัง (สภาพดี)
 ถนนดินลูกรัง (สภาพไม่ดี)
 ถนนดิน
 ไม่มีถนน
4. ระยะทางไปยังตัวจังหวัดระยองที่ใกล้ที่สุดกี่กิโลเมตร _____ กม.
5. การเดินทางไปยังตัวจังหวัดระยอง ใช้ระยะเวลาเท่าไร _____ นาที
6. วิธีที่คนทั่ว ๆ ไป เดินทางไปยังตัวจังหวัดระยอง ใช้วิธีใด
 ระบุ _____
7. ระยะทางไปยังสำนักงานเทศบาลมาบตาพุดที่ใกล้ที่สุดกี่กิโลเมตร _____ กม.
8. การเดินทางไปยังสำนักงานเทศบาลมาบตาพุดใช้ระยะเวลาเท่าไร _____ นาที
9. วิธีที่คนทั่ว ๆ ไป เดินทางไปยังสำนักงานเทศบาลมาบตาพุด
 ใช้วิธีใด ระบุ _____
10. ในชุมชนมีน้ำประปาใช้หรือไม่
 มี (ตอบข้อ 11 12 และ 13)
 ไม่มี

11. ถ้ามีน้ำประปาใช้ มีมากี่ปีแล้ว _____ ปี ตั้งแต่ ปีพ.ศ. _____
12. ประชาชนในชุมชนมีน้ำประปาใช้ประมาณ ร้อยละเท่าไร ระบุ _____
13. การใช้น้ำประปาในชุมชนมีใช้ตลอดทั้งปีหรือไม่

มี

ไม่มี

-ทำไมจึงมี (ไม่มี)

14. ในชุมชนมีไฟฟ้าใช้หรือไม่

มี (ตอบข้อ 15 16 และ 17)

ไม่มี

15. ถ้ามีไฟฟ้าใช้ มีมากี่ปีแล้ว _____ ปี ตั้งแต่ ปีพ.ศ. _____

16. ประชาชนในชุมชนมีไฟฟ้าใช้ประมาณ ร้อยละเท่าไร ระบุ _____

17. การใช้ไฟฟ้าในชุมชนมีใช้ตลอดทั้งปีหรือไม่

มี

ไม่มี

-ทำไมจึงมี (ไม่มี)

18. ในชุมชนมีการติดต่อสื่อสารที่วิธี _____ วิธี

19. วิธีการที่ประชาชนในชุมชนใช้ติดต่อกันมากที่สุดคือวิธีการอะไร

มากเป็นอันดับ 1

มากเป็นอันดับ 2

20. ในชุมชนมีระบบระบายน้ำเสียหรือไม่

มี

ไม่มี

21. ถ้ามีระบบระบายน้ำเสียในชุมชน มีมาตั้งแต่เมื่อไร ตั้งแต่ ปีพ.ศ. _____

22. ประชาชนได้ใช้ระบบระบายน้ำเสียในชุมชนร้อยละเท่าไร ระบุ _____

23. ในชุมชนมีระบบบำบัดน้ำเสียหรือไม่

มี

ไม่มี

24. ถ้ามีระบบบำบัดน้ำเสียในชุมชน มีมาตั้งแต่เมื่อไร ตั้งแต่ ปีพ.ศ. _____

- สภาพโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม

1. ในชุมชนมีสถานศึกษาระดับประถมศึกษาหรือไม่

มี

ไม่มี

2. ถ้ามีมีกี่แห่ง ระบุ _____

ถ้าไม่มี ไปเรียนที่ไหน ระบุ _____

ระยะห่างจากชุมชนถึงโรงเรียน _____ กม.

วิธีการเดินทางของนักเรียน ระบุ _____

3. ในชุมชนมีสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือไม่

มี

ไม่มี

4. ถ้ามีมีกี่แห่ง ระบุ _____

ถ้าไม่มี ไปเรียนที่ไหน ระบุ _____

ระยะห่างจากชุมชนถึงโรงเรียน _____ กม.

วิธีการเดินทางของนักเรียน ระบุ _____

5. ในชุมชนมีโรงพยาบาลและสถานพยาบาลของรัฐหรือไม่

มี

ไม่มี

6. ถ้ามีมีกี่แห่ง ระบุ _____
 ถ้าไม่มี ไปรับบริการที่ไหน ระบุ _____
 ระยะห่างจากชุมชนถึงโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลของรัฐ _____ กม.
 วิธีการเดินทาง ไปโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล ระบุ _____
7. ในชุมชนมีสถานที่ราชการและรัฐวิสาหกิจตั้งอยู่หรือไม่
 มี _____
 ไม่มี _____
8. ถ้ามีมีกี่แห่ง ระบุ _____
9. ชุมชนเป็นที่ตั้งของสำนักงานเทศบาลมาบตาพุดหรือไม่
 ใช่ _____
 ไม่ใช่ _____

การจัดช่วงชั้นทางสังคม

1. เมื่อปีพ.ศ.2524 การจะคิดว่าคนใดที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติสูงจากอะไรบ้าง

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามีความเกียรติสูง

2. เมื่อปีพ.ศ.2524 การจะดูว่าคนใดที่มีเกียรติต่ำสุดจากอะไรบ้าง

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามีความเกียรติต่ำ

-ชุมชนของท่านประชาชนส่วนใหญ่เป็นอย่างไร

3. ปัจจุบัน การจะดูว่าคนใดที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติสูงสุดจากอะไรบ้าง

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามีความเกียรติสูง

4. ปัจจุบัน การจะดูว่าคนใดที่มีเกียรติต่ำสุดจากอะไรบ้าง

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามิเกียรติต่ำ

-ชุมชนของท่านประชาชนส่วนใหญ่เป็นอย่างไร

5. เมื่อปีพ.ศ.2524 ในชุมชนของท่านคนที่ประกอบอาชีพแล้วได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติสูง มีอาชีพใดบ้าง

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามิเกียรติสูง

6. เมื่อปีพ.ศ.2524 ในชุมชนของท่านคนที่ประกอบอาชีพแล้วถือว่ามิเกียรติต่ำ มีอาชีพใดบ้าง

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามิเกียรติต่ำ

-ชุมชนของท่านประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร ในปัจจุบัน

1 ระบุ _____

2 ระบุ _____

-ทำไม

7. ปัจจุบัน ในชุมชนของท่านคนที่ประกอบอาชีพแล้วได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติสูง มีอาชีพใดบ้าง

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงจึงได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติสูง

8. ปัจจุบัน ในชุมชนของท่านคนที่ประกอบอาชีพแล้วถือว่ามีเกียรติค่า
มีอาชีพใดบ้าง

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามีเกียรติค่า

-ชุมชนของท่านประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร ในปัจจุบัน

1 ระบุ _____

2 ระบุ _____

-ทำไม

9. เมื่อปีพ.ศ.2524 ชุมชนของท่านวัดคนที่มีความรู้ทางเศรษฐกิจดี จากอะไร

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามีความรู้ทางเศรษฐกิจดี

10. เมื่อปีพ.ศ.2524 ชุมชนของท่านวัดคนที่มีความรู้ทางเศรษฐกิจต่ำ จากอะไร

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามีความรู้ทางเศรษฐกิจต่ำ

-ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชน ส่วนใหญ่

เป็นอย่างไร

ดี/มั่งคั่ง เป็นอย่างไรที่ว่ามี

ปานกลาง เป็นอย่างไรที่ว่าปานกลาง

แย่/ยากจน เป็นอย่างไรที่ว่าแย่

11. ปัจจุบัน ชุมชนของท่านวัดคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จากอะไร

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจดี

12. ปัจจุบัน ชุมชนของท่านวัดคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ จากอะไร

ระบุ _____

ระบุ _____

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

-ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชน ในปัจจุบัน

เป็นอย่างไร

ดี/มั่งคั่ง เป็นอย่างไรที่ว่าดี

ปานกลาง เป็นอย่างไรที่ว่าปานกลาง

แย่/ยากจน เป็นอย่างไรที่ว่าแย่

13. เมื่อปีพ.ศ.2524 ชุมชนของท่านวัดคนที่มีความรู้สูง มีลักษณะอย่างไร

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่าเป็นผู้มีความรู้สูง

14. เมื่อปีพ.ศ.2524 ในชุมชนของท่านวัดคนที่มีความรู้ต่ำ มีลักษณะอย่างไร

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่าเป็นผู้มีความรู้ต่ำ

- ชุมชนของท่านประชาชนส่วนใหญ่มีลักษณะอย่างไร

1 ระบุ _____

2 ระบุ _____

15. ปัจจุบัน ชุมชนของท่านวัดคนที่มีความรู้สูง มีลักษณะอย่างไร

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่าเป็นผู้มีความรู้สูง

16. ปัจจุบัน ในชุมชนของท่านวัดคนที่มีความรู้ต่ำ มีลักษณะอย่างไร

ระบุ _____

-ทำไม จึงถือว่าเป็นผู้มีความรู้ต่ำ

- ชุมชนของท่านประชาชนส่วนใหญ่มีลักษณะอย่างไร ในปัจจุบัน

1 ระบุ _____

2 ระบุ _____

-ทำไม

17. เมื่อปีพ.ศ.2524 พื้นที่ที่อาศัยอยู่ของประชาชนแออัด หนาแน่นไหม

-ที่ว่าแออัด หนาแน่นเป็นอย่างไร

-ที่ว่าไม่แออัด หนาแน่นเป็นอย่างไร (อาศัยกันอย่างไม่หนาแน่น สามารถ
ขยายที่พักอาศัยได้ มีรั้วรอบขอบชิดหรือในสถานที่ราชการ เป็นที่พักผู้บริหาร
ระดับสูง พื้นที่พิเศษสำหรับผู้บริหารระดับสูงและวิชาชีพ พื้นที่มั่นคง สังคมชั้นสูง)

-ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่แบบไหน อย่างไร

-ทำไมเป็นเช่นนั้น

18. ปัจจุบัน ประชาชนอาศัยอยู่กันเหมือนเดิมไหม

-ทำไมจึงเหมือนเดิม

-ทำไมจึงไม่เหมือนเดิม

19. เมื่อปีพ.ศ.2524 สภาพบ้านของชุมชนมั่นคงแข็งแรงหรือไม่
- มั่นคงแข็งแรง เป็นอย่างไรที่เรียกว่ามั่นคงแข็งแรง (ถามเรื่องวัสดุที่สร้าง)
 - ไม่มั่นคงแข็งแรง เป็นอย่างไรที่เรียกว่าไม่มั่นคงแข็งแรง (ถามเรื่องวัสดุที่สร้าง)
 - ประชาชนส่วนใหญ่มีสภาพบ้านแบบใด
 - ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
20. ปัจจุบัน สภาพบ้านของชุมชนมั่นคงแข็งแรงเหมือนเดิมไหม
- เหมือนเดิม (ถามเรื่องวัสดุที่สร้าง)
 - ไม่เหมือนเดิม (ถามเรื่องวัสดุที่สร้าง)
 - ประชาชนส่วนใหญ่มีสภาพบ้านแบบใด
 - ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
21. เมื่อปีพ.ศ.2524 ประชาชนมีเครื่องใช้ในบ้านมากไหม
- มีมาก อย่างไรเรียกว่ามาก
 - มีน้อย อย่างไรเรียกว่าน้อย
 - ประชาชนส่วนใหญ่มีเครื่องใช้ในบ้านอย่างไร
 - ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
22. ปัจจุบัน ประชาชนมีเครื่องใช้ในบ้านเหมือนเดิมไหม
- ไม่เหมือนเดิม เป็นอย่างไรที่ไม่เหมือนเดิม
 - เหมือนเดิม เป็นอย่างไรที่ไม่เหมือนเดิม
 - ประชาชนส่วนใหญ่มีเครื่องใช้ในบ้านอย่างไร
 - ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว

1. เมื่อปีพ.ศ.2524 คนในครอบครัวสนิทสนมกันมากไหม

-สนิทสนมกันมาก ดูความสนิทสนมจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-สนิทสนมกันน้อย ดูความสนิทสนมกันน้อยจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-ครอบครัวส่วนใหญ่มีลักษณะความสนิทสนมอย่างไร

-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

2. ปัจจุบัน ความสนิทสนมในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปไหม

-สนิทสนมกันมากขึ้น ดูความสนิทสนมกันมากขึ้นจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-สนิทสนมกันน้อยลง ดูความสนิทสนมกันน้อยลงจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-ครอบครัวส่วนใหญ่มีลักษณะความสนิทสนมอย่างไร

-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

3. เมื่อปีพ.ศ.2524 การประกอบอาหารเป็นหน้าที่ของใคร(ทำคนเดียวหรือร่วมกันทำ)
-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
4. เมื่อปีพ.ศ.2524 การทำความสะอาดบ้านเป็นหน้าที่ของใคร(ทำคนเดียวหรือร่วมกันทำ)
-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
5. เมื่อปีพ.ศ.2524 การประกอบอาชีพเป็นหน้าที่ของใคร(ทำคนเดียวหรือร่วมกันทำ)
-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
6. เมื่อปีพ.ศ.2524 การเลือกซื้อของใช้เป็นหน้าที่ของใคร(ทำคนเดียวหรือร่วมกันทำ)
-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
9. ปัจจุบัน การประกอบอาหารเป็นหน้าที่ของใคร(ทำคนเดียวหรือร่วมกันทำ)
-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
10. ปัจจุบัน การทำความสะอาดบ้านเป็นหน้าที่ของใคร(ทำคนเดียวหรือร่วมกันทำ)
-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
11. ปัจจุบัน การประกอบอาชีพเป็นหน้าที่ของใคร(ทำคนเดียวหรือร่วมกันทำ)
-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
12. ปัจจุบัน การเลือกซื้อของใช้เป็นหน้าที่ของใคร(ทำคนเดียวหรือร่วมกันทำ)
-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

ความสัมพันธ์ทางสังคม

1. เมื่อปีพ.ศ.2524 คนสนิทสนมกับเพื่อนบ้านมากไหม

-สนิทสนมกันมาก ปกติดูความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านมากจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-สนิทสนมกันน้อย ปกติดูความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านน้อยจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-ส่วนใหญ่มีลักษณะความสัมพันธ์อย่างไร

-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

2. ปัจจุบัน ความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านเปลี่ยนแปลงไปไหม

-สนิทสนมกันมากขึ้น ดูความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านมากขึ้นจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-สนิทสนมกันน้อยลง ดูความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านน้อยลงจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-ส่วนใหญ่มีลักษณะความสัมพันธ์อย่างไร

-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

3. เมื่อปีพ.ศ.2524 คนในชุมชนสนิทสนมกันมากไหม

-สนิทสนมกันมาก ปกติดูความสนิทสนมกันมากของคนในชุมชนจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-สนิทสนมกันน้อย ปกติดูความสนิทสนมกันน้อยของคนในชุมชนจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-ส่วนใหญ่มีลักษณะความสนิทสนมอย่างไร

-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

4. ปัจจุบัน ความสนิทสนมกันของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปไหม

-สนิทสนมกันมากขึ้น ปกติดูความสนิทสนมที่มากขึ้นจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-สนิทสนมกันน้อยลง ปกติดูความสนิทสนมที่น้อยลงจากอะไร

1.....

2.....

3.....

-ส่วนใหญ่มีลักษณะความสนิทสนมอย่างไร

-ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

5. เมื่อปีพ.ศ.2524 มีงานอะไรบ้างที่ต้องทำร่วมกันมาก ๆ ทั้งหมู่บ้าน

1.....

2.....

3.....

-กิจกรรมดังกล่าวมีลักษณะอย่างไร

-ประชาชนมากกันมากไหม หรือมาบางคน

-ทำไมเป็นเช่นนั้น

6. ปัจจุบัน มีงานอะไรบ้างที่ต้องทำร่วมกันมาก ๆ ทั้งหมู่บ้าน

1.....

2.....

3.....

-กิจกรรมดังกล่าวมีลักษณะอย่างไร

-ประชาชนมากกันมากไหม หรือมาบางคน

-ทำไมเป็นเช่นนั้น

6. เมื่อปีพ.ศ.2524 ประชาชนมีการรวมกลุ่มกันบ้างไหม

-มีการรวมกลุ่ม มีลักษณะอย่างไร

-ไม่มี

-ทำไมจึงมี ไม่มี

7. ปัจจุบัน ประชาชนมีการรวมกลุ่มกันบ้างไหม

-มีการรวมกลุ่ม มีลักษณะอย่างไร

-ไม่มี

-ทำไมจึงมี ไม่มี

8. ถ้ามีมีกิจกรรม สมาคม ระบุ _____
9. สมาชิกของชมรม สมาคม มีประชาชนในหมู่บ้านเป็นสมาชิกร้อยละเท่าไร
ระบุ _____
10. สมาชิกของชมรม สมาคม มีประชาชนนอกหมู่บ้านเป็นสมาชิกร้อยละเท่าไร
ระบุ _____
13. ปัจจุบัน ท่านรู้จักประชาชนทุกคนในหมู่บ้านประมาณร้อยละเท่าไร
ระบุ _____
ทำไมจึงเป็นจึงรู้จักคนน้อยลง ระบุ _____

การรับข่าวสาร

1. เมื่อปีพ.ศ.2524 เมื่อคนในชุมชนต้องการจะทราบข่าวสารจะใช้วิธีใด

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____
- 6 _____

2. ปัจจุบัน เมื่อคนในชุมชนต้องการจะทราบข่าวสารจะใช้วิธีใด

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

4 _____

5 _____

6 _____

ทำไม ในชุมชนจึงมีการรับข่าวสารมากขึ้น

3. เมื่อปีพ.ศ.2524 ในชุมชนมีจำนวนวิทยุร้อยละเท่าไร

ระบุ _____

4. ปัจจุบัน ในชุมชนมีจำนวนวิทยุร้อยละเท่าไร

ระบุ _____

ทำไม ประชาชนจึงมีวิทยุเพิ่มขึ้น ระบุ _____

5. เมื่อปีพ.ศ.2524 ในชุมชนมีจำนวนโทรทัศน์ร้อยละเท่าไร

ระบุ _____

6. ปัจจุบัน ในชุมชนมีจำนวนโทรทัศน์ร้อยละเท่าไร

ระบุ _____

ทำไม ประชาชนจึงมีโทรทัศน์เพิ่มขึ้น ระบุ _____

7. เมื่อปีพ.ศ.2524 ประชาชนในชุมชนอ่านหนังสือพิมพ์ร้อยละเท่าไร

ระบุ _____

8. ปัจจุบัน ประชาชนในชุมชนอ่านหนังสือพิมพ์ร้อยละเท่าไร

ระบุ _____

ทำไม ประชาชนจึงอ่านหนังสือพิมพ์เพิ่มขึ้น ระบุ _____

9. เมื่อปีพ.ศ.2524 ประชาชนในชุมชนอ่านวารสารร้อยละเท่าไร

ระบุ _____

10. ปัจจุบัน ประชาชนในชุมชนอ่านวารสารร้อยละ เท่าไร

ระบุ _____

ทำไม ประชาชนจึงอ่านวารสารเพิ่มขึ้น ระบุ _____

11. เมื่อปีพ.ศ.2524 ในชุมชนมีจำนวนโทรศัพท์ร้อยละ เท่าไร

ระบุ _____

12. ปัจจุบัน ในชุมชนมีจำนวนโทรศัพท์ร้อยละ เท่าไร

ระบุ _____

ทำไม ประชาชนจึงมีโทรศัพท์เพิ่มขึ้น ระบุ _____

13. เมื่อปีพ.ศ.2524 ในชุมชนมีจำนวนโทรสารร้อยละ เท่าไร

ระบุ _____

14. ปัจจุบัน ในชุมชนมีจำนวนโทรสารร้อยละ เท่าไร

ระบุ _____

ทำไม ประชาชนจึงมีโทรสารเพิ่มขึ้น ระบุ _____

15. เมื่อปีพ.ศ.2524 ในชุมชนมีจำนวนจานดาวเทียมร้อยละ เท่าไร

ระบุ _____

16. ปัจจุบัน ในชุมชนมีจำนวนจานดาวเทียมร้อยละ เท่าไร

ระบุ _____

ทำไม ประชาชนจึงมีจานดาวเทียมเพิ่มขึ้น ระบุ _____

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภค

ID

แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภค

บ้านเลขที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ในข้อ 1-2 ขอให้ท่านขีดเครื่องหมาย / ลงใน ☐ และช่องว่าง1. อายุ ปี (ดูจากตารางเขียนอายุในคู่มือ)2. สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่าร้าง3. จำนวนสมาชิกในครอบครัว คน4. ขณะนี้ท่านทำงานหรือไม่ ☐ ทำ ☐ ไม่ทำถ้าทำงาน ท่านประกอบอาชีพอะไร (โปรดระบุ) ถ้าไม่ทำงาน ท่านเคยประกอบอาชีพอะไร (โปรดระบุ) 5. ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่เมื่อไร (โปรดระบุ) ปีพ.ศ. 6. ปี พ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบัน ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลมาตาศุโขหรือไม่ใช่ ☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่

7. ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ท่านเคยย้ายไปอาศัยอยู่ที่อื่น(นอกเขตเทศบาลมาตาศุโข) เกินกว่า 3 เดือน บ้างหรือไม่

☐ เคย ☐ ไม่เคย

8. ในครอบครัวของท่าน มีสมาชิกท่านใดท่านหนึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับนิคมอุตสาหกรรมมาตาศุโขบ้างหรือไม่

☐ มี ☐ ไม่มีถ้ามี ระบุงานที่ทำ

ตอนที่ 2 ขั้นทางสังคม

ในข้อ 1-5 ขอให้ท่านขีดเครื่องหมาย / ลงใน ☐

1. การศึกษาสูงสุดของท่านที่ได้รับ

☐	ไม่จบระดับประถมศึกษา			
☐	ระดับประถมศึกษา	☐ ป. 4	☐ ป. 6	☐ ป. 7
☐	ระดับมัธยมศึกษา 3 ปี			
☐	ระดับมัธยมศึกษา 6 ปี และประกาศนียบัตรวิชาชีพ			
☐	ระดับอนุปริญญา			
☐	ระดับปริญญาตรี			
☐	ระดับปริญญาโท			
☐	ระดับปริญญาเอก			

2. การศึกษาสูงสุดของกลุ่มของท่านที่ได้รับ

☐	ไม่จบระดับประถมศึกษา			
☐	ระดับประถมศึกษา	☐ ป. 4	☐ ป. 6	☐ ป. 7
☐	ระดับมัธยมศึกษา 3 ปี			
☐	ระดับมัธยมศึกษา 6 ปี และประกาศนียบัตรวิชาชีพ			
☐	ระดับอนุปริญญา			
☐	ระดับปริญญาตรี			
☐	ระดับปริญญาโท			
☐	ระดับปริญญาเอก			

3. อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณใด (ผู้สัมภาษณ์สังเกตเอง ไม่ต้องถาม)

☐	พื้นที่ที่อาศัยกันอย่างหนาแน่น แออัด
☐	พื้นที่ที่อาศัยกันอย่าง ไม่หนาแน่น
☐	พื้นที่ที่สามารถขายที่พักอาศัยได้
☐	พื้นที่ที่มีรั้วรอบขอบชิดหรือในสถานที่ราชการ
☐	พื้นที่ที่เป็นที่พักผู้บริหารระดับสูง
☐	พื้นที่พิเศษสำหรับผู้บริหารระดับสูงและวิชาชีพ
☐	พื้นที่มั่งคั่ง สังคมชั้นสูง

4. ในครอบครัวยของท่านมีเครื่องใช้ต่อไปนี้หรือไม่ ถ้ามี จำนวนเท่าไร

เครื่องใช้	จำนวนเครื่องใช้ (ถ้าไม่มีใส่ 0)
วิทยุแทป	_____ เครื่อง
โทรทัศน์สี	_____ เครื่อง
โทรทัศน์ขาวดำ	_____ เครื่อง
สเตอริโอ	_____ เครื่อง
วีดีโอแทป	_____ เครื่อง
วีดีโอคาส์ค	_____ เครื่อง
แอร์คอนดิชั่น	_____ เครื่อง

เครื่องใช้	จำนวนเครื่องใช้ (ถ้าไม่มีใส่ 0)
ตู้เย็น	_____ เครื่อง
เตาไมโครเวฟ	_____ เครื่อง
เครื่องล้างจาน	_____ เครื่อง
เครื่องซักผ้า	_____ เครื่อง
เครื่องทำน้ำอุ่น	_____ เครื่อง
เครื่องปั่นนมผง	_____ เครื่อง
เครื่องปั่นอาหาร	_____ เครื่อง
อ่างอาบน้ำ	_____ อ่าง
มอเตอร์ไซด์	_____ คัน
รถยนต์/รถจักรยานยนต์	_____ คัน
ไมโครคอมพิวเตอร์	_____ เครื่อง
โทรศัพท์ในบ้าน	_____ เครื่อง
โทรศัพท์มือถือ	_____ เครื่อง
จานรับดาวเทียม	_____ เครื่อง
โทรทัศน์	_____ เครื่อง
พัดลมไฟฟ้า	_____ เครื่อง
เตารีดไฟฟ้า	_____ เครื่อง
รถจักรยาน	_____ คัน

5. สภาพบ้านที่พักอาศัย

ขนาดของบ้าน กว้าง _____ เมตร/ศอก/วา

ยาว _____ เมตร/ศอก/วา

พื้นที่บ้าน _____ ตารางวา

☐	ใหญ่
☐	กลาง
☐	เล็ก

ผนังของบ้านทำด้วยวัสดุชนิดใด (ผู้สัมภาษณ์ สังเกตเอง)

☐	คอนกรีต อิฐ
☐	ไม้แผ่น
☐	ใช้วัสดุที่ไม่คงทน เช่น ไม้ไผ่ หรือใบจาก แผก เป็นต้น

วัสดุที่ใช้มุงหลังคา (ผู้สัมภาษณ์ สังเกตเอง)

☐	ซีเมนต์/คอนกรีต/กระเบื้อง
☐	สังกะสี
☐	ใช้วัสดุที่ไม่คงทน เช่น ใบจาก แผก ไม้ไผ่ เป็นต้น

พื้นบ้านใช้วัสดุชนิดใด (ผู้สัมภาษณ์ สังเกตเอง)

☐	หินขัด ปาร์เก้ ปูกระเบื้องเคลือบ
☐	พื้นซีเมนต์ธรรมดา
☐	พื้นไม้แผ่น
☐	พื้นที่ใช้วัสดุที่ไม่คงทน เช่น ไม้ไผ่ เปลือกไม้ ต้นหมาก เป็นต้น
☐	พื้นดิน

ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยในขณะนี้ คือ (ผู้สัมภาษณ์ สังเกตเอง)

☐	บ้านเดี่ยว 2 ชั้น/มากกว่า
☐	บ้านเดี่ยวชั้นเดียว
☐	ทาวน์เฮ้าส์
☐	อพาร์ทเมนต์
☐	แฟลต/คอนโดมิเนียม(ที่ไม่มีที่ซักฟองและหรือที่เล่นกีฬา)
☐	คอนโดมิเนียม (ที่มีบริการที่ซักฟองและหรือที่เล่นกีฬา)
☐	ตึกแถว
☐	ห้องแถวไม้
☐	หอพัก
☐	ห้องเช่า
☐	เพิง/บ้านพักชั่วคราว/ที่อยู่ที่ไม่มั่นคงถาวร

6. รายได้

ท่านและสมาชิกในครอบครัว มีรายได้จากการประกอบอาชีพอะไรที่บ้าน (ไม่รวม
รายได้ของลูกจ้างและสมาชิกอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในบ้าน) โดยแยกเป็นรายได้นี้ คือ

- (1) รายได้จากค่าแรง เงินเดือน เงินรางวัล ค่าบริการ เงินโบนัส
- (2) รายได้จากกำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจการเกษตรและธุรกิจอื่น ๆ
- (3) รายได้จากค่าเช่าที่ดิน ดอกเบี้ย เงินปันผล
- (4) รายได้จากเงินช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ เงินทุนการศึกษา
- (5) รายได้จากเงินประกันภัย ประกันชีวิต เงินรางวัลจากสลากกินแบ่งรัฐบาล
- (6) รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน มูลค่าของผลผลิต เช่น ข้าว สัตว์เลี้ยง เป็นต้น

คนที่/ชื่อผู้มีรายได้	(1) บาท	(2) บาท	(3) บาท	(4) บาท	(5) บาท	(6) บาท
1. _____						
2. _____						
3. _____						
4. _____						
5. _____						
6. _____						
7. _____						
8. _____						
9. _____						
รวม						

(ผู้สัมภาษณ์คิดเอง)

นำเงินรายได้ในแต่ละช่องมารวมกัน ตั้งแต่ (1) ถึง (6) ทารด้วย จำนวนผู้
ที่มีรายได้ แล้วหารเฉลี่ยเป็นเดือนด้วย 12 นำตัวเลขที่ได้ไปใส่ในช่วงของระดับรายได้
ของครอบครัวต่อเดือน

	รายได้ที่ต่ำกว่า 250 บาท
	250-999 บาท
	1,000-1,999 บาท
	2,000-3,499 บาท
	3,500-4,999 บาท
	5,000-7,999 บาท
	8,000-10,999 บาท
	11,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 3 ระดับความเกี่ยวข้องกันในครอบครัว

กิจกรรมในครอบครัวจากข้อ 1-14 ขอให้ท่านขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่า ได้ปฏิบัติเช่นนั้นจริง ๆ

	กิจกรรมในครอบครัว	สมาชิกอื่น ที่ไม่ใช่สามี/ ภรรยา/บุตร	ทำ คนเดียว	ทำร่วมกับ สมาชิกใน ครอบครัว 1 คน	ทำร่วมกันทั้ง ครอบครัว
1.	การทำความสะอาดบ้าน เช่น กวาดบ้าน เช็ดดูบ้าน เป็นต้น.....				
2.	การเตรียมอาหาร เช่น การหุงข้าว ประกอบอาหาร เก็บล้างอุปกรณ์ เป็นต้น.....				
3.	การดูแลรักษาต้นไม้ เช่น การรดน้ำ พรุนดิน เป็นต้น.....				
4.	การดูแลโทรทัศน์.....				
5.	การไปท่องเที่ยว.....				
6.	การซักเสื้อผ้า.....				
7.	การประกอบอาชีพ.....				
8.	การจัดและตกแต่งบ้าน.....				
9.	การเก็บของไว้ในบ้าน.....				

	กิจกรรมในครอบครัว	สมาชิกอื่น ที่ไม่ใช่สามี/ ภรรยา/บุตร	ทำ คนเดียว	ทำร่วมกับ สมาชิกใน ครอบครัว 1 คน	ทำร่วมกันทั้ง ครอบครัว
10.	การปิดเปิดประตู หน้าต่างบ้าน.....				
11.	การซื้อของใช้ใหญ่ ๆ ที่มี ราคาแพง.....				
12.	การซื้ออาหารประจำวัน.....				
13.	การซื้อของใช้ที่ใช้เป็นประจำ เช่น สบู่ ยาสีฟัน ข้าวสาร เป็นต้น.....				
14.	การพบปะพูดคุยกัน.....				

ตอนที่ 4 ปริมาณการรับข่าวสาร

ในข้อ 1-8 ขอให้ท่านขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านได้ปฏิบัติเช่นนั้นจริง ๆ

ข้อ	ข้อความ	ระดับการการรับข่าวสาร				
		ไม่เคย	นานๆครั้ง	บางครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยมาก
1.	ท่านเคยฟังรายการที่เกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้าจากวิทยุ มากน้อยเพียงใด.....					
2.	ท่านเคยอ่านคอลัมน์ที่เกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้าจากหนังสือพิมพ์รายวัน มากน้อยเพียงใด.....					
3.	ท่านเคยอ่านคอลัมน์ที่เกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้าจากนิตยสาร มากน้อยเพียงใด.....					
4.	ท่านเคยดูรายการที่เกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้า จากโทรทัศน์ มากน้อยเพียงใด.....					
5.	ท่านเคยดูข่าวสารที่เกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้า จากแผ่นป้ายโฆษณา มากน้อยเพียงใด.....					

ข้อ	ข้อความ	ระดับการรับข่าวสาร				
		ไม่เคย	นานๆครั้ง	บางครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยมาก
6.	ท่านเคยรับทราบข่าวสารที่เกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้า จากเพื่อน ๆ มากน้อยเพียงใด.....					
7.	ท่านเคยรับทราบข่าวสารที่เกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้า จากสมาชิกในครอบครัว มากน้อยเพียงใด.....					
8.	ท่านเคยรับทราบข่าวสารที่เกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้า จากคนอื่น ๆ มากน้อยเพียงใด.....					

ตอนที่ 5 อิทธิพลของกลุ่มอ้างอิง

ในข้อ 1-7 ขอให้ท่านขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านได้ปฏิบัติเช่นนั้นจริง ๆ

ข้อ	ข้อความ	ระดับการเลียนแบบ				
		ไม่เคย	นานๆครั้ง	บางครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยมาก
1.	ท่านชอบใส่เสื้อผ้าเหมือนดารา.....					
2.	ท่านชอบร้องเพลงของนักร้องที่ท่าน ชื่นชอบ.....					
3.	ท่านเห็นผู้แสดงจากโฆษณาในโทรทัศน์ แล้ว ท่านคิดว่าท่านก็ทำเช่นนั้นได้.....					
4.	ท่านเห็นการกระทำของบุคคลที่มี ชื่อเสียง ท่านมีความคิดอยากทำตาม.....					
5.	บางครั้งเมื่อท่านต้องการตัดสินใจ ทำอะไร ท่านคิดว่า <u>คนอื่น</u> ช่วยให้ ท่านตัดสินใจได้					
6.	ท่านชอบแต่งตัวเหมือนนายแบบหรือ นางแบบ.....					
7.	การกระทำที่เหมือนดารา เป็นสิ่ง ที่ท่านชื่นชอบ.....					

ตอนที่ 6 อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน

ในข้อ 1-7 ขอให้ท่านขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านได้ปฏิบัติเช่นนั้นจริง ๆ

ข้อ	ข้อความ	ระดับความสัมพันธ์				
		ไม่เคย	นานๆครั้ง	บางครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยมาก
1.	ตามปกติ ท่านชอบสอบถาม <u>เพื่อน</u> ของท่าน เกี่ยวกับเรื่องการใช้...					
2.	ท่านต้องการให้ <u>เพื่อน</u> ช่วยตัดสินใจในกระทำได้บ้าง.....					
3.	เมื่อท่านต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับการไปท่องเที่ยวท่านถาม <u>เพื่อน</u>					
4.	ท่านต้องการให้ <u>เพื่อน</u> แนะนำท่านเมื่อท่านไม่สามารถแก้ปัญหาได้.....					
5.	เมื่อท่านและ <u>เพื่อน</u> ได้แย้งกันในบางเรื่อง ท่านจะยอมทำตาม <u>เพื่อน</u>					
6.	ท่านและ <u>เพื่อน</u> ของท่าน เปิดเผยความลับต่อกัน.....					
7.	ตามปกติ <u>เพื่อน</u> ให้คำแนะนำท่านบ่อยหรือไม่.....					

ตอนที่ 7 พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการ

ในข้อ 1-27 ขอให้ท่านอ่านและพิจารณาข้อความต่อไปนี้ครั้งละข้อ แล้วตัดสินใจว่าท่านกระทำหรือไม่ได้กระทำมากนักน้อยเพียงใด แล้วขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับ การกระทำของท่าน

ข้อ	ข้อความ	ระดับของการกระทำ				
		มากที่สุด น้อยที่สุด	มาก น้อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด/ ไม่เคยทำ
1.	ฉันซื้อสินค้าและบริการ เมื่อจำเป็นจะต้องใช้เท่านั้น.....					
2.	เมื่อฉันซื้อสินค้าและบริการที่ไม่เคยใช้มาก่อน ฉันจะพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน.....					
3.	ฉันซื้อสินค้าและบริการจากร้านขายที่ใกล้บ้านฉันเท่านั้น.....					
4.	ฉันซื้อสินค้าและบริการตามฤดูกาลที่มีสินค้ามาก.....					
5.	ฉันซื้อสินค้าและบริการ ฉันจะตรวจสอบวันหมดอายุของสินค้านั้นทุกครั้ง.....					
6.	ฉันซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดี เท่านั้น.....					
7.	เมื่อฉันซื้อสินค้าและบริการ ฉันจะพิจารณาเลือกซื้อให้เหมาะสมกับงบประมาณที่มีอยู่.....					
8.	หากฉันซื้อสินค้าและบริการ ฉันจะเลือกสินค้าที่ใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด.....					

ข้อ	ข้อความ	ระดับของการกระทำ				
		มากที่สุด น้อยที่สุด	มาก น้อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด/ ไม่เคยทำ
9.	ฉันจะต่อรองราคาสินค้า(เฉพาะสินค้าที่สามารถต่อรองราคาได้)ทุกครั้งที่ต้องซื้อ.....					
10.	ก่อนจะออกจากบ้านฉันคิดไว้ล่วงหน้าว่าจะซื้อสินค้าและบริการอะไร.....					
11.	ก่อนจะออกจากบ้านฉันคิดไว้ล่วงหน้าว่าจะซื้อสินค้าและบริการที่ไหน.....					
12.	ทุกครั้งที่ต้องซื้อสินค้าและบริการที่ไม่คุ้นเคย ฉันจะศึกษาวิธีใช้งานก่อนซื้อทุกครั้ง					
13.	ฉันซื้อสินค้าและบริการที่ลดราคา เพราะฉันจะได้ประโยชน์สูงสุด.....					
14.	ฉันซื้อสินค้าและบริการที่มีบัตรสมนาคุณ และนำไปแลกซื้อสินค้า ฉันจะประหยัด.....					
15.	ฉันซื้อสินค้าและบริการที่มีของแถม ฉันจะได้ประโยชน์สูงสุด.....					
16.	ฉันซื้อสินค้าและบริการเฉพาะตราปีที่ซื้อเสี่ยง					
17.	ฉันซื้อสินค้าตามโฆษณา เพราะฉันจะได้สินค้าที่มีคุณภาพ.....					

ข้อ	ข้อความ	ระดับของการกระทำ				
		มากที่สุด น้อยที่สุด	มาก น้อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด/ ไม่เคยทำ
18.	เมื่อพบสินค้าที่มีสีส่น สวยงาม ฉันมักซื้อเสมอ.....					
19.	เวลาฉันต้องการสินค้าและบริการ ฉันจะใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้า <u>ทุกครั้ง</u>					
20.	ฉันเคยซื้อสินค้าและบริการ ที่ต้องส่งเงินเป็นงวด ๆ น้อย ๆ.....					
21.	ฉันซื้อสินค้าและบริการเฉพาะตราปีที่ชอบใช้เท่านั้น.....					
22.	เมื่อฉันต้องการสินค้าและบริการ ฉันจะกู้เงินมาซื้อสินค้า <u>ทุกครั้ง</u>					
23.	ฉันซื้อสินค้าและบริการจากห้างสรรพสินค้าเท่านั้น เนื่องจากเป็นสินค้าที่ดี.....					
24.	ฉันซื้อสินค้าและบริการที่มีราคาแพงเท่านั้น.....					
25.	ฉันเคยซื้อสินค้าและบริการตามเพื่อน ๆ.....					
26.	ฉันซื้อสินค้าและบริการตราปีที่ใหม่ ๆ ที่เพิ่งออกจำหน่าย.....					
27.	ฉันเคยซื้อสินค้าและบริการตามแฟชั่นดาราในโทรทัศน์.....					

ภาคผนวก ค
คู่มือสำหรับผู้สัมภาษณ์

2. สถานภาพ

โสด หมายถึง ยังไม่ได้อยู่กินร่วมกันกับผู้อื่นแบบสามีภรรยา

สมรส หมายถึง อยู่กินร่วมกันกับผู้อื่นแบบสามีภรรยา

หย่าร้าง หมายถึง แยกกันอยู่โดยเด็ดขาดและการจดทะเบียนหย่า

3. จำนวนสมาชิกในครอบครัว ให้นับเฉพาะสมาชิกที่เกี่ยวข้องกัน คือ บิดา มารดาและบุตร เท่านั้น สมาชิกอื่น ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องทางสายโลหิต อยู่กินร่วมกัน ใช้จ่ายร่วมกัน ไม่นับรวม

4. งานที่ทำหมายถึงอาชีพที่ประกอบเป็นหลัก ไม่นับอาชีพรอง รายละเอียดของอาชีพอยู่ในภาคผนวก

5. อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ หมายถึง พื้นที่เทศบาลตำบลมาตาพุด

ตอนที่ 2

5. สภาพบ้านที่พักอาศัย ให้คำนวณเป็นพื้นที่การวัดให้ใช้หน่วยเป็นเมตร/วา/อก ในกรณีที่ไม่สามารถทราบพื้นที่ของบ้าน จากการวัดความกว้างและความยาว ให้ใช้วิธีคำนวณจากจำนวนต้นเสาในบ้านและคูณด้วยระยะห่างของต้นเสา ขนาดของบ้านไม่ต้องใส่ เนื่องจากจะต้องนำข้อมูลมาคำนวณ แล้วจัดกลุ่มเป็นขนาดใหญ่ กลางและเล็ก ภายหลังการคำนวณ

6. รายได้ ให้วัดทั้งรายได้ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ในส่วนของรายได้ที่เป็นตัวเงินที่ได้รับมาจาก 1) ค่าแรงและเงินเดือน เงินรางวัล บริการ เงินโบนัส 2) กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจการเกษตรและธุรกิจอื่น ๆ 3) รายได้จากทรัพย์สิน

เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าลิขสิทธิ์ ดอกเบี้ย และเงินปันผล เป็นต้น 4) เงินได้รับการช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ เงินทุนการศึกษา 5) รายได้อื่น ๆ เช่น เงินได้รับจากการประกันภัยหรือประกันชีวิต เงินรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลและรายรับอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน เป็นต้น 6) รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินได้แก่มูลค่าของสินค้าและบริการที่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าแรง เงินเดือน มูลค่าของสินค้าหรืออาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง โดยตีราคาผลิตผลเป็นจำนวนเงิน แล้วเฉลี่ยเป็นรายเดือน โดยคิดเฉพาะสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้เท่านั้น (คือบิดา มารดาและบุตร) ผู้ที่พักอาศัยรวมอยู่ด้วยไม่นับมาคิด นำรายได้ทั้งหมดมารวมกันแล้วหารเฉลี่ยด้วยจำนวนผู้มีรายได้ แล้วเฉลี่ยเป็นเดือน โดยหารด้วย 12

ภาคผนวก

ตารางแสดงค่าน้ำหนักของอาชีพต่าง ๆ

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
รัฐมนตรี กลุ่มอาชีพแพทย์ นายทหารระดับนายพล ทูต	9
อธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด อาจารย์มหาวิทยาลัย พยาบาล ทหารระดับนายร้อย นายพัน วุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สถาปนิกและวิศวกร ผู้ใช้วิชาชีพทางกฎหมาย นายพลตำรวจ	7

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
ครู อาจารย์(ระดับต่ำกว่ามหาวิทยาลัย) นักวิทยาศาสตร์กายภาพ ผู้จัดการ นักธุรกิจ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ผู้อำนวยการกองและสมาชิกสภาจังหวัด เจ้าหน้าที่ประจำอากาศยานและเรือ นายร้อย-นายพัน ตำรวจ นักวิทยาศาสตร์ชีวภาพ เจ้าของกิจการค้า นักเศรษฐศาสตร์และนักบัญชี	5

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
ผู้จัดการและผู้ควบคุมไร่นา นักสังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ นักสถิติและนักคำนวณ ผู้จัดการ โรงแรมภัตตาคารและบาร์ นักสังคมสงเคราะห์ ข้าราชการระดับกลาง เกษตรกรรายใหญ่ ผู้ควบคุมและหัวหน้างาน ผู้ปฏิบัติงานทางศาสนา ทหารชั้นประทวน พนักงานประจำสถานีวิทยุโทรทัศน์ ผู้จัดการฝ่ายซื้อขาย คหบดี ศิลปิน จิตรกร ช่างภาพ พนักงานคุมเครื่องคอมพิวเตอร์ นักประพันธ์นักดนตรีนักร้องและนักแสดง	4

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
นักกีฬาอาชีพ หัวหน้าเสมียนพนักงาน เกษตรกรระดับกลาง นักหนังสือพิมพ์และนักเขียน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ช่างทองรูปพรรณ พนักงานบัญชี เจ้าหน้าที่ควบคุมการขนส่งและคมนาคม พลทหาร-นายสิบ-จ่า-นายดาบ พนักงานชลเลข พิมพ์ดีด ผู้ปรุงอาหาร ช่างปรับเครื่องจักรและประกอบเครื่องกล ผู้ทำงานเหมืองแร่ พนักงานโทรศัพท์โทรเลข ผู้ดูแลควบคุมอาคาร เกษตรกรรายย่อย ช่างยนต์	3

อาชีพ	ค่าน้ำหนัก
ช่างปฏิบัติงานด้านเคมี พนักงานนำจ่ายไปรษณีย์ภัณฑ์ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับโลหะ พนักงานขาย ตัวแทนนายหน้า ช่างแก้วดินเผาและเครื่องทำดนตรี ช่างทำเครื่องเรือน ช่างพิมพ์ พนักงานเครื่องอุปกรณ์ขนส่ง ชาวประมง-พราน ช่างเหล็กและเครื่องมือกล ผู้ให้บริการความปลอดภัย เสมียนพนักงาน ช่างแต่งผมและเสริมสวย ผู้ทำผลิตภัณฑ์ยางพลาสติกและกระดาษ ช่างอิฐ ช่างไม้ ช่างกระเบื้อง	2

ประวัติของผู้วิจัย

ชื่อ	นายพีระ รัตนวิจิตร
วัน/เดือน/ปีเกิด	6 ธันวาคม 2502
สถานที่เกิด	อำเภอแกลง จังหวัดระยอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	5/5 หมู่ 3 ตำบลกะเจ็ด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง 21100
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านดอนสำราญ ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง 21110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2519	ม.ศ.3	โรงเรียนแกลง"วิทยสถาวร"
พ.ศ.2521	ป.กศ.	วิทยาลัยครูจันทบุรี
พ.ศ.2522	พ.ม.	ศึกษาด้วยตนเอง
พ.ศ.2525	กศ.บ.	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน
พ.ศ.2526	ศษ.บ.	(เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ.2529	กศ.ม.	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน
พ.ศ.2530	ปวศ.	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ.2536	กศ.ด.	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
ที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว : กรณีเทศบาลตำบลมาบตาพุด จังหวัดระยอง

บทคัดย่อ
ของ
พรีระ รัตนวิจิตร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์

กันยายน 2536

จุดมุ่งหมายของการวิจัยนี้ (1) ต้องการศึกษาผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและโครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลง (2) ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค และ (3) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว พฤติกรรมการบริโภควัดจากระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเปรียบเทียบชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ได้แก่ ตำบลห้วยโป่งและมาบตาพุด กับชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ได้แก่ตำบลเนินพระ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มและการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้นำชุมชนที่ศึกษา และใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภค และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้มีอำนาจตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการในครอบครัว จำนวนชุมชนละ 150 ครอบครัว การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกับครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ส่วนการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวนั้น ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า (1) การพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ในด้านการจัดช่วงชั้นทางสังคม โดยในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้นทางสังคม จากชนชั้นต่ำเป็นชนชั้นกลาง นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ทางสังคม จากสังคมที่เป็นลักษณะแบบเดี่ยวกัน คือ มีเชื้อชาติ ภูมิหลังครอบครัว วัฒนธรรมเดียวกัน เป็นเกษตรกรเหมือนกัน กลาย

เป็นกลุ่มต่างแบบกัน ลักษณะความสัมพันธ์เปลี่ยนจากแบบปฐมภูมิ คือ มีความสัมพันธ์นับถือใกล้ชิดเหมือนเครือญาติมาเป็นความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ คือ มีความสัมพันธ์กันตามการหน้าที่ ความคุ้นเคยสนิทสนมในชุมชนจึงลดลง นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านการรับข่าวสาร โดยมีการรับข่าวสารหลากหลายรูปแบบ (2) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมได้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว โดยเมื่อมีการควบคุมตัวแปรระดับปัจเจกบุคคลแล้ว พบว่าครอบครัวในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมากกว่า ครอบครัวในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม และ (3) ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยด้านชุมชน ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง กลุ่มเพื่อน ความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัวและปริมาณการรับข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสามารถทำนายพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวได้ร้อยละ 35.9 ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือ ปัจจัยด้านปริมาณการรับข่าวสาร ชนชั้นทางสังคมและความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกในครอบครัว โดยปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสูงกว่า ชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลทางลบต่อระดับการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ คือ กลุ่มอ้างอิงและกลุ่มเพื่อน โดยในชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลสูงกว่าชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ยังพบว่าเครื่องชี้วัดทั้ง 6 ด้าน ที่ใช้สร้างชนชั้นทางสังคม ได้แก่ปัจจัยด้านการศึกษา อาชีพ รายได้ พื้นที่ที่อาศัยอยู่ สภาพบ้านและเครื่องใช้ในบ้านนั้น ปัจจัยด้านการศึกษามีแนวโน้มค่าทำนายพฤติกรรมการบริโภคได้ดีที่สุด

THE IMPACT OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT IN THE EASTERN SEA BOARD
ON CONSUMPTION BEHAVIOR OF FAMILIES
: THE CASE OF MAP TA PHUT MUNICIPALITY, CHANGWAT RAYONG

AN ABSTRACT
BY
PEERA RUTTANAWIJIT

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Doctor of Education degree in Development Education
at Srinakharinwirot University
September 1993

The purpose of this study is to examine (1) the effect of industrial development on changes in socio-economic structure; (2) the impact of industrial development on consumption behavior of families; and (3) factors influencing consumption behavior of families. The consumption behavior was measured by levels of economic rationality of decision making regarding choices of goods and services.

The study compared two different types of communities : the industrial communities of Tambol Hauy Pong and Map Ta Phut, and the non-industrial communities of Tambol Nern Pra. Qualitative methods including group interviews and indepth interviews of the communities' leaders were employed to explore the effects of industrial development on changes in socio-economic structure. A quantitative method was used to examine the impact of industrial development on family consumption behavior as well as factors influencing such behavior. The total of 300 families equally devided between the industrial and non-industrial communities were randomly selected. Eligible persons for the interviews were those who had power to decide about choices of goods and services for family consumption. The analysis of covariance (ANCOVA) was employed to test the differences between two types of communities on consumption behavior. Multiple regression analysis was employed to examine factors influencing consumption behavior.

The major findings of this study are : (1) the industrial development has significant effects on socio-economic structure including physical and social infra-structures as well as social stratification. The composition of the communities has also changed from homogeneous to heterogeneous one. With regards to social relations, the industrial communities have changed from primary to secondary relations. Types of communication have changed from relying on radio only to multiple media. (2) Changes in socio-economic structure appear to have significant impacts on family consumption behavior. When controlled for individual factors, consumption behavior of families in the industrial communities is more likely to be based on economic rationality than that found in the non-industrial ones. (3) Six factors including community characteristics, social class, reference group, peer group, cohesion of family members, and quantity of information were significant correlated with consumption behavior. With regards to the direction of the relationships, three factors including quantity of information, cohesion of family members, and social class have positive impacts while the other two factors including reference group and peer group have negative impacts on consumption behavior. The impact of factors positive related to consumption behavior is stronger in the industrial communities than that in the non-industrial communities. Conversely, the negative predictors were weaker in non-industrial communities than those found in the industrial ones.

Finally, it is also found that of all six indicators employed to measure social class including education, occupation, income, quality of the house, number of consumer goods and housing location, education is the best predictor of family consumption behavior.